

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK CEZA KANUNU'NDA KAN GÜTME SAİKİ İLE
ADAM ÖLDÜRME**

Ali GÜNİNDİ

Danışman
Doç. Dr. Mustafa RUHAN ERDEM

2010

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türk Ceza Kanunu’nda Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../04/2010

Ali GÜNİNDİ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Ali GÜNİNDİ
Anabilim Dalı : Kamu Hukuku
Programı : Kamu Hukuku
Tez Konusu : Türk Ceza Kanunu'nda Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	O	OY BİRLİĞİ	O
DÜZELTİLMESİNE	O*	OY ÇOKLUĞU	O
REDDİNE	O**		

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	Evet O
Tez mevcut hali ile basılabilir.	O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	O
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türk Ceza Kanunu’nda Kan Gütme
Saiki ile Adam Öldürme
Ali GÜNİNDİ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Programı

Bu çalışmanın konusu kan gütme saikiyle adam öldürmedir. Kan gütme saikiyle adam öldürme; bir topluluğun üyesinin diğer bir topluluğun üyesini öldürmesi nedeniyle, üyesi öldürülen topluluğun diğer üyelerinin intikam almak amacıyla öldüreni veya onun yakınlarından birini öldürmesi olarak tanımlanabilir. Pek çok alanda gelişmeler görülmesine rağmen insanların kan gütme saikiyle öldürülmesi halen rastlanılan bir olgudur.

Kan davası devlet otoritesinin kurumsal ve etkili olmadığı ilkel topluluklarda toplumun cezalandırma yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kan davası devletin cezalandırma yetkisindeki tekeline alternatif bir adalet mekanizması olarak algılanmaktadır. Bunun yanında kan davasının yerellikten kopma ve normların dönüşmesi şeklinde yeni görünümler kazanması olgusu, bu geleneğin sadece devlet otoritesi ve devletin suç siyaseti ile açıklanamayacak olduğunu gösterir.

Kan davası olgusunun varlığı, kırsal topluluklarda yaşayanların yaşadıklarından daha büyük topluluklara uyum sağlayamamalarına dayandırılabilir. Kan davasının en önemli iki temel sebebi ekonomik ve sosyal sebeplerdir. Bu iki temel sebebin dışındaki başka sebepler de bu olgunun varlığını sürdürmesine neden olmaktadır.

Kan gütme saikiyle adam öldürmenin cezası, mülga 765 sayılı TCK 450/10 hükmü gereğince idam olarak öngörölmüştü. Yürürlükteki 5237 sayılı TCK 82/1-j hükmüne göre bu suç için öngörölmüş olan ceza ise ağırlaştırılmış müebbet hapidir.

Türkiye'deki kan gütme saikiyle adam öldürme suçlarının büyük çoğunluğu genellikle cezai ehliyeti olmayan ya da cezada indirim gerektiren yaş küçüklüğü bulunan failler tarafından işlenmektedir.

Kan gütme saikiyle adam öldürme suçlarını önlemeye yönelik adımlardan birisi taraflar arasında uzlaşma veya barışmayı sağlamaktır. Etkili insanlar veya komşular tarafları uzlaştırma görevini üstlenebilir. Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerinde uzlaşma için kan parası talep edildiğı görölmektedir Bu kan davasını engellemenin en etkin yoludur. Kan davasını önlemenin üçüncü bir yolu da taraflardan birinin ülkenin başka bir bölgesine göç ettirilmesidir. Taraflar arasında uzlaşmayı sağlayabilecek diğere bir yol da grup bireyleri arasındaki evliliklerdir. Hatta bu konuda göçe dair yasal koşulları düzenleyen ve kan davası suçlarını önlemeye yönelik olan 3236 sayılı kanun, kanunkoyucu tarafından 1937 yılında kabul edilmişti.

Kanaatimizce kan gütme saikiyle adam öldürme suçlarını önlemek için devlet tarafından alınması gereken önlemler şunlardır: Toprak reformuna ilişkin yasalar çıkarılmalıdır- Etkili bir hukuk siyaseti ve reformu gerçekleştirilmelidir- Güvenlik tedbirleri arttırılmalıdır- Kan gütme saikiyle adam öldürme suçlarının halen göröldüğü bölgelerdeki eğitim olanakları arttırılmalıdır. Kanaatimizce kan gütme saikiyle adam öldürme suçlarının engellenmesini sağlamakta bu suçun sadece en ağır şekilde cezalandırılması yeterli olmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: 1) Türk Ceza Kanunu, 2) Adam Öldürme, 3) Kan Gütme Saiki.

ABSTRACT
Master Thesis
Blood Feud in Turkish Criminal Code
Ali GÜNİNDİ

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Public Law
Public Law Program

The subject of the thesis is the tradition of blood feud. Blood feud, may be defined: If a member of a group kills a member of another, members of the group of the dead man take revenge by killing the killer himself or one of his kinsmen. There has been killing of people because of blood feud although there has been many developmerts in every field.

Blood feud functions as the means of punishment in the primitive societies where the political power is not institutionalised and differentiated. Blood feud appears as a conception of justice regarded as an alternative to the state monopoly of sanction. Moreover, the fact that the blood feud tradition has acquired new aspects which can be regarded as a rupture from the local context and as the transformation of norms, shows that this tradition cannot be explained as depending only of the state authority and punishment policy.

The existence of blood feud is due to the fact that in regions in which such incidents occur frequently, the village communities could not be integrated in the wider society in which they live. The two basic causes of blood feud are economic and social. These are some basic reasons for beginning of the blood feud, which a number of other reasons may cause to continue.

If a murder is committed for the motive of blood feud the culprit was executed according to the Act No. 765 (Turkish Penal Code) Article 450/10

According to the current Turkish Criminal Code (Act No. 5237) Article 82/1-j the penalty for this crime is qualified lifetime imprisonment.

A great majority of blood feud crimes in Turkey are committed by young people who do not have criminal liability but capable of using arms.

In order to prevent blood feud crimes there are steps taken by people themselves, one of them is reconciliation. Influential people and neighbours intervene to reconcile the groups. At the reconciliation in the Eastern Anatolia, South-Eastern Anatolia and Black Sea regions the injured party receives blood money. For the parties another practise is to become relatives through marriage. This is the most efficient prevention of blood feud. A third means of prevention of blood feud is to obtain the emigration of one of the parties to another region of the country. There was even an Act, No. 3236 regarding to provide the legal conditions for the emigration in order to prevent the blood feud crimes.

In our opinion for prevention of blood feud the state should take the following measures; - The land reform laws should be passed. – An efficient law policy and reform should be carried out. – Security measures should be increased. – The educational opportunities should be increased in the regions where blood feud still obtains. In our opinion only giving a harsh penalty is not enough to prevent the blood feud crimes.

Key Words: 1) Turkish Criminal Code, 2) Murder, 3) Motive of Blood Feud.

İÇİNDEKİLER
TÜRK CEZA KANUNU'NDA KAN GÜTME SAİKİ İLE ADAM ÖLDÜRME

YEMİN METNİ.....	II
TUTANAK	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VIII
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAM VE TARİHÇE

I. GENEL OLARAK.....	7
A. Terim	7
B. Tanım.....	14
II. TARİHÇE.....	16
A. Genel Olarak	16
B. Diğer Ülke Ve Toplumlarda Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme	20
C. Türk Toplumunda Ve Hukukunda Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme.....	23
1. İslam Öncesi Dönem	23
2. İslam Ceza Hukuku	24
3. Cumhuriyet Dönemi Ve Çağdaş Türk Ceza Hukuku Dönemi.....	27
III. DİĞER BİLİM DALLARI BAKIMINDAN KAN GÜTME	29
A. Genel Olarak	29
B. Psikoloji – Psikiyatri Bakımından	29
C. Sosyoloji Bakımından	31
D. Kriminoloji Bakımından	32
E. Antropoloji Bakımından	34

IV. KAN DAVASININ ÖNLENMESİ BAKIMINDAN TEDBİRLER	38
A. Genel Olarak	38
B. Devletçe Alınması Gereken Başkaca Tedbirler	52

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK HUKUKUNA GÖRE
KAN GÜTME SAİKİ İLE İNSAN ÖLDÜRME

I. GENEL OLARAK ÖLDÜRME SUÇLARI.....	56
II. CEZA HUKUKUNDA SAİK KAVRAMI	61
III. KAN GÜTME SAİKİ İLE ÖLDÜRME SUÇU VE UNSURLARI	64
A. Suçla Korunmak İstenen Hukuki Yarar	64
B. Fail.....	64
C. Mağdur	65
D. Kan Gütme Saiki İle Gerçekleştirilen Kasıtlı Fiil - Maddi Unsur.....	67
E. Manevi Unsur	69
F. Süre	81
G. Nedensellik Bağı	92
H. Hukuka Aykırılık	97
IV. CEZA HUKUKUNUN GENEL HÜKÜMLERİ VE KAVRAMLARI	
İLE İLİŞKİ.....	99
A. Tasarlama	99
B. Töre Saikiyle İşlenen Öldürme Suçları	103
C. Haksız Tahrik	105
D. Hata, Hedefte Sapma.....	108
E. Kan Gütme ve Failin Belli Olmaması	111
F. Yaş Küçüklüğü	112
G. Akıl Hastalığı	113
H. İştirak.....	113
I. Teşebbüs	115
J. İçtima.....	117
V. MÜEYYİDE (YAPTIRIM)	119

A. Genel Olarak	119
B. 3236 Sayılı Yasa.....	120
SONUÇ	125
KAYNAKÇA.....	128

KISALTMALAR

Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
c.	cümle
CD	Ceza Dairesi
CGTİK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
ETCK	Eski Türk Ceza Kanunu
RKD.	Resmi Kararlar Dergisi
s.	sayfa
S.	Sayı
TCK.	Türk Ceza Kanunu
vd.	ve devamı
YKD.	Yargıtay Kararları Dergisi
YTCK	Yeni Türk Ceza Kanunu

GİRİŞ

Her alandaki gelişmelerin hızla yaşandığı çağımızda hala kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının sürüyor olması ve bu konuda hukuk ve adli bilimler açısından kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, bizi bu çalışmaya yönelten başlıca nedenler olmuştur. Çalışmaya başlarken, hukuk ve adli bilimler açısından, kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının her yönüyle incelenmesi ve suça ilişkin yaptırım olan ve şu an için yürürlükte bulunmayan idam cezası yerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının bu suç için ağır bir ceza olup olmadığının araştırılması da hedeflenmiştir.

Kan gütme saiki ile adam öldürme olgusu ya da bir başka söyleyişle kan davası ve töre cinayetleri kavramı genellikle az gelişmiş toplumlara özgü, hukuki olmasının yanı sıra sosyal psikolojik ve daha ziyade kriminolojik bilimsel çalışmaların konusunu oluşturan toplumsal bir olaydır. Bu nedenle hukukçuların da konuya diğer boyutlarıyla eğilmelerinin, hem konunun anlaşılması ve hem de toplumun kanayan bir yarası olan kan davası ve töre cinayetlerinin bitirilmesi veya en aza indirgenmesi bakımından yararlı olacağı kanaatindeyim.

Çalışmamızda kan gütme saiki ile adam öldürme suçları ile ilgili tüm kaynaklar ile Yargıtay'ın bu konudaki kararları incelenmiştir. Bu suçun önlenmesi için alınması gereken tedbirler, Yargıtay kararlarına yönelik eleştiriler ve suçun oluşması için bulunması gerekli olduğu Yargıtay kararlarında açıklanan unsurlar belirlenmiştir.

Türk Ceza Hukukunun temel kurallarından biri de özellikle adam öldürme suçlarında suç tipini düzenlerken ve yaptırımını belirlerken; bir taraftan suçlunun kastının yoğunluğu, failin kastının, saikinin medeni ve insani niteliklerden uzaklığı, failin amacındaki kötülüğün derecesi ve hukuken mazur görülmeyecek boyutu ile, diğer yandan mağdurun ve konumuz özelinde maktulün masumiyeti ve korumasızlığı ölçüsünde cezanın da ağır tutulmasıdır.

Kan davasının insanoğlunun ilkel zamanlarından bugüne oluşumu, suç nedeni - saiki haline gelmesi ve nihayet ceza hukuku düzenlemelerinde konu edilmesi, cezada artırım veya tahrik nedeniyle indirim sebebi olarak öngörülmesi, bu ve ilgili gelişmeler toplumların oluşumu ve yapısından kaynaklanmaktadır. Çeşitli derecelerdeki tahrik altında işlenen öldürme suçları, maktulden kaynaklanan haksız hareketler fail üzerindeki öldürmeye teşvik edici olduğu ölçüde ceza indirimine tabi tutulmakta; failin kastındaki yoğunluk; bilinçli taksir, olası kast, doğrudan kast ve tasarlama gibi artışlar oranında, artan cezalarla karşılık bulmaktadır, cezalandırılmaktadır. Gerçekten de kastın daha az yoğun hali olan olası kast halinde failin ahlaki düşüklüğü ve kastı henüz çok şiddetli değilken; tasarlama bu kastın en yoğun hali ile karşılaşmaktayız: Burada fail, suçu tasarlayarak, plân yaparak, pusu kurarak soğukkanlı bir düşmanlık ile işlemekte, maktul de, adam öldürmenin diğer tiplerden farklı olarak, tam bir masumiyet ve daha da önemlisi çok korumasız bir halde bulunmaktadır. Kastta özellikle tahrik halinde mağdur faile karşı hareketlerini kontrol ederek, uzak durarak, kaçarak vb. önlemlerle bir dereceye kadar suçtan korunabilirse de tasarlama hiçbir korunma imkanı mevcut değildir; olsa da bu korunmayı belirsiz uzunlukta bir süre sürdürmek zorundadır. İşte failin bu ahlâki düşüklüğü ve mağdurun bu çaresizliği nazara alınarak tasarlama, diğer öldürme suç tiplerinden farklı olarak daha ağır cezalarla yaptırım altına alınmıştır. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden ve tasarlayarak adam öldürme gibi özel ve adam öldürmenin daha ağır bir şekli olan Kan Gütme Saiki İle Öldürme Suçu da, belirtilen unsurlarıyla insanlık dışı bir öldürme suçudur. Çünkü kan gütme saiki ile öldürülen kişi, çoğu zaman hadisenin dışında ve tamamen masumdur. Daha evvel failin bir yakını öldürmüş olan kişinin oğlu, yeğeni vs. akrabası olmaktan başka bir ilgisi yoktur. Buna karşılık korunma imkânı da yoktur; önceki maktulün hangi yakının kendisini ne zaman, nerede ve neden hedef alacağını da bilememektedir. Bu kadar inanlık dışı bir fiilin, bu kadar korunmasız bir şahsa karşı işlenmesi, yasama organınca özel bir suç tipi olarak düzenlenmesini ve özel ağırlıkta bir ceza ile karşılanmasını zorunlu kılmıştır. Sosyal Sözleşme Teorisi'nde hukuki ve felsefi temelini bulan toplumun cezai yaptırım tepkisi ve yetkisi bu önemli suçta en yoğun şeklini almıştır.

Kan gütme saiki ile öldürme – kan davası, aileler, gruplar, aşiretler, topluluklar arasında mağdur ve faillerin karışıp yer değiştirdiği, ait olunan kültürün, çevrenin, geleneğin baskısı ile karşılıklı öldürme eylemleriyle sürüp giden sosyolojik ve hukuki bir kavramdır. İlkel toplumlardan bugüne varlığını sürdüren kan davası merkezi devlet otoritesinin yeterince güçlü ve etkin olmadığı tarihsel süreçte ve halen de vicdanlardaki adalet duygusunun şahıslar eli ile teminine yönelik bir ödeşme, öç alma, cezalandırma uygulaması olarak kendisini göstermektedir. Kan davası farklı insan grupları arasındaki bir düşmanlık ilişkisidir, temelinde kin ve nefret yer alır. Kan gütmenin en temel özelliği şiddet hareketlerinin, iki ayrı grubun titizlikle uydukları örf ve adetler marifetiyle düzenlenmiş olmasıdır. Kan davasında, failin ahlak dışı davranış içine girdiği, kişinin içinde yer alan kin ve nefret duygularının bir bakıma bütün benliğini esir aldığı bir gerçektir. Kişinin mensup olduğu grubun devamlı telkinleri, psikolojik durumunu bozmuş, iradesi yok olmuş, başkalarının yönlendirmeleri etkili olmaya başlamıştır.

Kan gütme saiki ile öldürme suçu, bazen sanıldığı gibi bir katilin, maktulün yakınlarınca intikam amacı ile öldürülmesi değildir. Çünkü orada ne failin yukarıda belirtildiği ölçüde bir dejenerasyonu vardır, ne de maktul, o kadar masum ve korumasızdır. Bu nedenle o tip bir öldürme suçu hukuk tekniği anlamında kan gütme saikine bağlanamaz ve adam öldürmenin hangi nitelikli haline karşılık geliyorsa o şekilde cezalandırılır. Bu eserin konusu olan öldürme şeklinde ise öldürülen, önceki öldürme ile uzaktan yakından ilgisi, dahli bulunmayan, tamamen masum bir yabancı, bir üçüncü şahıstır. Bir suçlunun hatta bazen bir zanlının akrabası olmak gibi, asla kendi inisiyatif ve ihtiyarında olmayan doğal bir sebepten, hayatına son verilmiştir. Böyle gaddarca bir suç, elbette özel şekilde düzenlenmeli ve bu kitapta olduğu gibi, ceza hukuku araştırmacılarına konu teşkil etmelidir.

Ülkemizde ve dünyanın diğer ülke ve toplumlarında kan davasının kökeni kırsaldır. Kentleşme ve sanayileşme diğer toplumsal ve hukuksal olgularda yarattığı etkiyi kan davasını dönüştürmekte de doğurmuştur. Bugün bir düşünceye göre belirli bölgelerle sınırlanan ve sayıca göreceli olarak azalan hatta silinmeye yüz tutmuş bir gelenek durumuna gelmiş kan davası ve töre cinayetleri, iletişim ve haberleşme

vasıtalarının çoğalması ve gelişmesiyle üstüne serinkanlılıkla eğilinmesi gereken, diğer büyük toplumsal sorunlardan bağımsız olarak düşünülemeyecek ve dolayısıyla çözüm önerileri de üretilemeyecek karmaşık bir sorun olarak ortaya çıkarmaktadır.

Konunun ülkemiz açısından özel bir önemi vardır: Anadolu'nun uzun yıllardan beri süregelen feodal yapısı ile aile bağları, düşük kültür seviyesi ve cehalet, toprağa bağlı ve geleneksel aile düzeni, sanayi devriminin gerçekleşmemiş olması, karşı koyulamayacak şekilde ananelerin hüküm sürdüğü dışa kapalı bir coğrafya ve daha bunlara benzer bir çok sebeplerle tarihimiz boyunca sosyal bir yara haline gelmiş kan davası olgusu, belki faillerin de kendilerini kurtarmaları mümkün olamayacak ölçüde bir baskı ortamında gelişmiştir. Bu toplumsal inanç ortamı, nesiller boyunca bir çok ailenin yıllar boyu tehdit altında yaşamasına, fıdan gibi gençlerin devrilmesine, ocakların sönmesine ve bütün yurttan matem rüzgarları esmesine sebep olmuştur. Bu nedenle hukukçular ve yargıçlar kadar; sosyologlar, sosyal araştırmacılar, psikologlar ve tarihçiler için de ilgi çekici bir konudur.

Bu çalışmada, kan gütmenin tanımı, nedenleri, özellikle hukuki çareleri incelenmiş, ana hatlarıyla bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ancak burada önemli olan kan gütme saiki ile suçunu işleyen kişiye, adam öldürmeye teşvik eden kişi veya kişilere ne gibi bir yaptırım uygulanması gerektiğini tartışmaya açmaktır. Zira, fail, içerisinde yaşadığı ve kendisini adam öldürmeye iten ortamın yaratılmasında, isteyerek rol oynamış değildir. Bir bakıma elinde olmayan koşulların kurbanı olmuş olabilir. Bunun yanında, bu kadar ağır bir psiko-sosyal baskı altında işlenen suç için en ağır cezanın tayin edilmesi ne derece doğru olacaktır?

Çalışmanın birinci bölümünde kan gütme saiki ile adam öldürme – kan davası olgusunun genel ve kavramsal bir çerçevesi çizilmeye çalışılmış, bu bağlamda yapılan etimolojik incelemenin yanında çeşitli kaynaklarda ve dillerdeki tanım ve terimlere yer verilmiştir. Bu bölüm altında ayrıca kavramın tarihçesi de ele alınmıştır. Kan gütmenin tarihsel kökenleri öncelikle ilkel toplumlardan başlanarak bugüne gelişi ve toplumsal yapılanmayla olan sıkı ilişkisi incelenmiştir. Diğer ülkelerde ve toplumlarda kan gütme saiki ile öldürme – kan davası kavramı irdelenerek hem tarihi,

hem sosyolojik ve hem de karşılaştırmalı hukuk bakımından konu aydınlatılmaya çalışılmıştır. Daha sonra olgunun psikiyatri, sosyoloji, kriminoloji ve antropoloji bilimleri ile ilişkisi inceleme konusu yapılmıştır. Birinci bölümde son olarak kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının önlenmesi bakımından dünden bugüne uygulamaya konulmuş tedbirler ve doktrinde öne sürülen, önerilen tedbirler açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, Türk Toplumunda ve Türk Ceza Hukukunda olgu ayrıntısıyla inceleme konusu yapılmış, konunun yine hukuki açıdan tarihsel değerlendirmesi, suçun yasal unsurları, Ceza Hukukunun Genel Hükümleri ile bağlantılı olarak diğer Ceza Hukuku Kavramları ile ilişkisi, ceza – yaptırım türleri, 3236 sayılı Kan Gütme Sebebiyle İşlenen Adam Öldürme Ve Buna Teşebbüs Cürümleri Failleri, Hısımları Hakkında Tatbik Olunacak Muameleye Dair Kanun ve ilgili Yargıtay içtihatları sıralanmıştır.

Nihai amaç mutlaka ve sadece suçluları cezalandırmak ve ezmek olmayıp toplumu suçlardan koruyucu önlemleri almak olduğuna göre; yargı mensupları kan gütme saiki ile işlenen öldürme suçlarını yargılar ve cezalandırırken, sosyologlar ve psikologlar da kan gütme olgusuna son verecek kültürel ilerlemenin anahtarlarını, siyaset adamlarına sunmak zorundadırlar. Çalışmamız kan gütme saiki ile öldürme – kan davası kavramı ile ilgili hukuk ve sosyoloji alanındaki bilimsel eserler, basın ve edebiyat kaynakları ve Yargıtay içtihatlarının taranması ve incelenmesi ile ortaya konulmuştur.

Temenni ediyoruz ki kan davası ve töre cinayetleri zaman içerisinde tamamen ortadan kalkacaktır. Ancak az gelişmişlik çemberinden kurtulmadıkça seyrek de olsa devam edecektir.

Her insan topluluğu sosyal düzene ve bu düzeni sağlayacak kurallara ihtiyaç duyar. Her insanın istediğini yapması, o topluluğun birlikte yaşamasını imkansız hale getirir. Bu nedenle de toplumda ortak yaşamın sağlanıp sürdürülebilmesi için, sosyal barışı sağlayacak kurallara ihtiyaç duyulur.

Her suç kişinin iradi bir davranışı sonucu olmalıdır. Bu herhangi bir hareket yapmak ya da kişinin hukuk düzeninin kendisine yüklediği bir davranışı yapmamak şeklinde yani ihmali davranışla da olabilir.

Kan gütme saiki ile adam öldürme olgusu ya da bir başka söyleyişle kan davası kavramı genellikle az gelişmiş toplumlara özgü, hukuki olmasının yanı sıra sosyalpsikolojik ve daha ziyade kriminolojik bilimsel çalışmaların konusunu oluşturan toplumsal bir olaydır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAM VE TARİHÇE

I. GENEL OLARAK

A) Terim

Türk Ceza Kanunu saiki ve kan gütmeği tanımlamamıştır. Tanımlama ve sonucuna göre uygulama prensiplerini belirleme her zaman olduğu gibi doktrin ve uygulamacılara düşmüştür.

Saik, sözlük karşılığı olarak ve günlük dilde de sevk eden götüren anlamına gelir.

Ceza Hukuku anlamında saik; faili suç işlemeye sevk eden his ve menfaattir biçiminde tanımlanabilir. Saik, suçun subjektif unsuru olan kasttan farklı bir kavramdır. Kusurluluk, kişinin işlediği fiilden sorumlu tutulabilmesi için o fiili bilerek ve isteyerek yapmış olması gerektiğini ifade eder. Kasten işlenen suçlarda failin algılama yeteneği (idrak kabiliyeti) ve irade yeteneği olmalıdır. Kast çeşitleri olarak doğrudan kast – olası (dolaylı) kast, genel kast – özel kast, ani kast – düşünce kastı, başlangıçta kast – eklenen kast, zarar kastı – tehlike kastı ayrımları üzerinde durulmaktadır.

Türk Hukuk Lügatine göre; Kan gütme saiki ile adam öldürme suçu; failin daha önce öldürülen yakınının kanına bedel olmak üzere, bu suçun failini ya da ailesinden birini öldürmesi veya öldürtmesidir.

Türk Ceza Kanunu saiki kastın aksine genel bir kavram olarak hükme bağlamıştır. Kural olarak saikin iyi veya kötü olması bakımından işlenen suçlar arasında fark bulunmamaktadır. Fakat kanun, bazı özel hükümleriyle suça saikin etkisini düzenlemiştir.

Ceza Hukuku Doktrinde Pozitivist Ekolün etkisiyle bütün suçlarda saike önem verilmesi fikri ortaya atılmıştır. Buna göre bir fiilin antisosyal sayılması onun işlenmesine neden olan saikin kötülüğüne bağlıdır.

Kan gütme ise yine sözlük anlamı ve halk dilinde aynı anlamlara gelmek üzere şu şekilde tanımlanabilir; kişinin yakınlarından birini öldüren bir kişi veya o kişinin yakınlarından birini öldürmesi veya öldürtmesi geleneğidir.

Kan gütmenin temelinde intikam duygusu bulunmaktadır. İntikam psikolojik sahada birbirine zıt iki unsurdan kurulur; birincisi saldırıya yönelten, ikincisi düşünceye dayanan, hesaplayan unsurdur¹.

Öç alma - intikam duygusunda ve kan gütme saikinde amacın belli bir kişi üzerinde toplanması şart değildir, kişinin mensubu olduğu topluluğa yönelmesi mümkündür, buna özellikle ilkel, az gelişmiş ve kültürel düzeyi düşük toplumlarda rastlanır.

Psikolojik dengeyi bozan, etkileyen sebeplerden olan nefret ve intikam duygusunun sevki ile işlenen suçlardan biri ve en önemlisi de kan gütme saiki ile adam öldürmedir. İntikam güdüsü ile kasten yaralama, yangın çıkarma ve iftira suçlarının işlenmesi de söz konusu olabilir.

Kan gütme saiki, öldüren ile öldürülen arasında hiçbir sübjektif ilişkinin bulunmadığı ve adam öldürmenin adeta bir görev bilinci içinde işlendiği hallerde söz konusu olur. Nitekim Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 04.05.1966 tarih ve 2613/1049 sayılı kararı da bu yöndedir; '765 sayılı TCK 450/10. maddedeki suçun teşekkül edebilmesi için, ilk öldürme suçu failinin veya kan hısımının evvelki hadisede, maktulün intikamını bizzat almayı vazife olarak tahmil eden kan gütme ananesi sebebi ile ve mücerret bu sebeple öldürülmesi şart olup hadiseye başka sebepler inzımmam etmişse kan gütme saikinden bahsedilemez.'²

¹ **EREM Faruk**, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, 10. Bası, Adil Yayınevi, 1997, Ankara, s. 99.

² Resmi Kararlar Dergisi, Mart - Nisan 1968, Sayı 3-4, s. 38.

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının işlenmesine halk arasında kan davası denilmektedir.

Yabancı dillerde ise; İtalyanca'da 'vendetta', Fransızca'da aynı terim veya 'vengeance', İngilizce'de 'blood feud', Almanca'da 'blutrache' adı verilmektedir³.

Adam öldürme suçunun ağırlaştırıcı nedenlerinden birisi olarak, kan gütme saiki ile adam öldürme 765 sayılı TCK 450. maddesine 10. bent olarak, 15.7.1953 tarihinde yayımlanan 6123 sayılı kanunla eklenmiştir.

TCK 1953 yılına kadar kan gütme saiki ile adam öldürme suçuna ilişkin özel bir düzenleme mevcut değildi. Bu tarihe kadar kan gütme nedeni ile işlenen adam öldürme suçlarında saike özel bir önem verilmeden, adam öldürmeye ve genellikle tasarlayarak adam öldürmeye ilişkin kanun hükümleri uygulanmaktaydı. Bu tarihten sonra ise, failin içinde bulunduğu psikolojik duruma ilişkin olan kan gütme saiki, adam öldürme suçunun bir başka şiddet sebebi sayılmıştır.

Kan gütme saiki, kasten öldürme suçunun nitelikli hali olarak öngörölmüş ancak bir tanımı yapılmamıştır⁴.

Kan gütmenin yasalarda tarifi yapılmadığı için Yargıtay kararları ile özellikleri belirlenmiştir. Yargıtay kararlarında kan gütme şöyle tanımlamıştır; "Evvelce öldürülenin öcünü almak amacıyla ve bir görevi yerine getirmek inancı ile öldürme", "Kan gütme sebebi ile adam öldürme eylemini adiyen öldürme suçundan ayıran özellik, öç almak şeklinde beliren ahlaka aykırı düşünce ve tutkunun etken oluşudur."

⁵

³ **YALKUT Necdet**, "Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme", Yargıtay Dergisi, Cilt 4, Sayı: 1-2, Ocak - Nisan, Ankara, 1978.

⁴ **EREM Faruk**, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Cilt IV, 3. Basım, Seçkin Kitabevi, 1985, Ankara, s. 391.

⁵ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 13.03.1979 tarih ve 127/1066 sayılı, 04.06.1973, tarih ve 332/458 sayılı kararları, Aktaran **BECERİK Hilmi**, Kan Davası Seminer Çalışması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:17, Sevinç Matbaası, 1975, Ankara, s. 61

Ceza Hukuku, hukuk düzenini önemli bir şekilde bozan eylemlerin neler olduğunu ve bu hareketleri yapanlara hangi yaptırımların uygulanacağını belirler. Ceza Hukuku, suçun sosyolojik veya maddi yönü ile değil hukuki yönü ile ilgilenir.

Toplum düzenini bozan her eylem ceza hukuku açısından suç sayılmaz. Toplum düzenini bozan hareket için; gösterdiği tehlikeye, fiilin işleniş şekline ve faildeki ahlaki kötülüğe göre farklı yaptırımlar getirilmiştir. Haksız fiiller, idari yaptırım gerektiren eylemler, disiplin ve polis mevzuatı içinde belirlenmiş olan fiiller dışında kalan ve toplum düzenini ihlal eden fiillerin Ceza Hukukunda suç sayılabilmesi için, suçun unsurları denilen özellikleri taşıması gerekir⁶.

Ceza Hukukunun temelini oluşturan suçun genel unsurları teorisi ile, bir fiilin ne zaman suç sayıldığı ve onun diğer hukuka aykırı davranışlardan nasıl ayırt edilebileceğinin kriterleri ortaya konur. Her suçta bulunması gereken suçun unsurları; hareket (maddi unsur), tipiklik (suçun kanundaki tarife uygunluğu, kanunilik unsuru), hukuka aykırılık ve kusurluluktur (manevi unsur). Bu unsurlara göre, kanuni tarife uygun, hukuka aykırı ve kusurla yapılan hareket suç olacaktır.

Düşmanca bir ilişki olan kan gütme, üyelerinin birbirine içtenlikle bağlı olduğu iki grup arasında kurulur. Bu ilişki sürecinde her iki taraf, karşı taraf üyelerinden birisine karşı, genellikle adam öldürme derecesine varan cebir ve şiddet yollarına başvurur. Genellikle, kan güden bu iki grup arasında düşmanlık ilişkisi başlamadan önce akrabalık veya çok yakın ilişkilerin mevcut olduğu belirlenmiştir.

Kan gütmenin bir ağırlatıcı neden sayılarak Türk Ceza Kanununa konulmasındaki esas etken, bu olaylara karşı daha etkili bir mücadelenin verilmesi amacıdır. ETCK 450. maddesine 10. bendin eklenmesine ilişkin 6123 sayılı yasa teklifi gerekçesinde, bu bendin eklenmesi ihtiyacının, uygulamada tasarlanmanın varlığının tespit edilmesinde yaşanan güçlüklerden kaynaklandığı ifade edilmiş ise de; Adalet Komisyonu bu yasa teklifini, ağır bir cezanın uygulanması ile kan gütme olaylarının sayısında azalma olacağı düşüncesi ile kabul etmiştir. O halde,

⁶ **ÖNDER Ayhan**, Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt 2-3, 2. Basım, Yayın No: 315, Hukuk Dizisi: 153, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1992, s. 2.

uygulamada tasarlamamanın varlığının tespitinde güçlük çekilmese idi, kan gütme saiki ile adam öldürme suçları için öngörülen 10. bendin 450. maddeye eklenmesine ihtiyaç duyulmayacaktı.

Dönmezer, bu gerekçenin yerinde olmadığını ve mülga ETCK 450. madde 10. bentte düzenlenen ağır cezanın bu suçun işlenmesini önlemekte etkili olmadığını düşünmektedir⁷. Dönmezer, kanun teklifi gerekçesini şu nedenlerle eleştirmiştir; Tasarlama ve kan gütme aynı şeyler değildir ve esasları farklıdır. Tasarlama Yargıtay kararlarına göre, soğukkanlılıkla suçu hazırlamak iradesi olduğu halde, kan gütme saiki ile hareket eden kişinin iradesinde tam bir serbestlikten bahsedilemez, çünkü o bir görev bilinci ile bu suçu işlemektedir. Tasarlamanın tespitindeki güçlük, kan gütmenin tespitinde de yaşanacaktır. Dönmezer, ölüm cezasını gerektiren kan gütme sebebinin TCK'na eklenmesini isabetsiz bulmakta ve tasarlamaya ilişkin kanun hükümlerinin uygulanmasının yeterli olacağını düşünmekte ve genellikle uzun yıllar süren aile telkinleri ile beyni yıkanmış, cahil, genç insanlar tarafından işlenen bu suçun failinin ahlak dışı bir davranış içine girdiğinin ve herhangi bir hafifletici sebebin etkisinde olmadığı varsayımının sosyoloji biliminin verilerine zıt olduğunu; aslında failin kendi alt kültürünün normlarına uyduğunu ifade etmektedir. Kan gütme nedeni ile adam öldürme suçunu işleyen kişinin iradesinin her türlü zaafıtan uzak olduğu şeklinde, kanun tarafından öngörülen bu varsayımın yerinde olmadığı, bu tür kanuni faraziyelerin çağdaş hukuk ilkelerine de uygun olmadığı düşüncesindedir⁸.

Erem ve Toroslu da kan davası kavramı içinde tasarlamamanın bulunduğunu dolayısıyla ayrı bir bentle kan gütmenin yasada yer almasının isabetli olmadığını ileri sürmüşlerdir⁹.

Erman ve Özek, kan gütme saikini, cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren bir neden olarak düzenlemekte fayda olmadığı görüşündedirler¹⁰.

⁷ **DÖNMEZER Sulhi**, Ceza Hukuku Özel Kısım, 12. Basım, Filiz Kitabevi, Formül Matbaası, 1984, İstanbul, s. 56.

⁸ **DÖNMEZER Sulhi**, İçtihatlarla Kan Gütme Saiki, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: XLII, Sayı: 1-4, Sulhi Garan Matbaası, 1977, İstanbul, s. 2.

⁹ **EREM Faruk, TOROSLU Nevzat**, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Savaş Yayınları, 1994, Ankara, s. 369.

Kan gütmenin nitelikli hal sayılması, cezayı ağırlaştırmak suretiyle sosyolojik bir olgu olan kan gütme olaylarını önlemek düşüncesine dayanır¹¹. Ne var ki, zaman içindeki uygulama da dikkate alındığında cezanın ağırlaştırılmasının ne ölçüde amaca uygun olduğu tartışmalı bir konudur.

Tezcan da kan gütme saikinın öldürme suçunda temel cezanın ağırlatıcı nedeni olarak düzenlenmesinin, kan gütmenin önlenmesi üzerinde olumlu bir etki yaratmadığı düşüncesindedir. Çünkü bu olayları doğuran etken, kan gütme saikiyle işlenen cinayetin meşru, meşru olduğu kadar da gerekli ve hatta zorunlu olduğu yönündeki inanıştır. Bu zihniyeti yıkmadan, salt ceza hukuku yaptırımına güvenerek bu eylemlerin önüne geçebilmek mümkün olamaz. Zaten Yargıtay uygulamasıyla kan gütmenin, olanaksız bazı koşulların gerçekleşmesine bağlanması, söz konusu nitelikli halin uygulama alanını oldukça daraltmıştır. Bu nitelikli hale gerekçe olarak, tasarlamanın uygun biçimde uygulanmayışı gösterilmiştir. Demek ki tasarlama uygun biçimde uygulansaydı ETCK m. 450/10, YTCK m. 82/1-j'ye gereksinim olmayacaktı. Tezcan'a göre kan gütmenin söz konusu olduğu durumlarda çoğunlukla tasarlama da mevcut olacağı için kan gütmenin ayrıca nitelikli hal olarak kabul edilmesinde yarar yoktur¹².

Bir kısım yazarlar da kan gütmenin tasarlamadan ayrı olarak düzenlenmesini doğru ve gerekli görmekte, bu ilkel geleneğin bitirilmesi amacıyla bu yasal düzenlemenin varlığını sürdürmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca uygulamada bazı Ağır Ceza Mahkemelerinde ölüm cezasına karar vermemek için, dosyada zorlama suretiyle yaratılan bir ortamla kan gütme nedeni ile işlenen fiili, kasten adam öldürme olarak kabul edildiği ve böylece idam cezasından sakınılmış olduğu gözlenmekteydi. Hakimin merhamet değil adalet dağıtacağı gözden uzak

¹⁰ **ERMAN Sahir, ÖZEK Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Dünya Yayıncılık, 1994, İstanbul, s. 53.

¹¹ **SOYASLAN Doğan**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5. Baskı, Ankara, 2005, s.60.

¹² **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 154.

tutulmamalıdır. ETCK 450/10. maddesinin uygulanmasında aşırı hoşgörü ve acımayla kaçılmadan, yargı organları görevini yerine getirmeliydiler.

Gürelliye göre; kanun koyucu böyle bir düzenleme ile toplumsal çıkarı birinci plana almıştır. Bu düzenleme ile Ceza Kanunumuzun manevî sorumluluk esasından ayrılma söz konusu olmuştur. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunu işleyenlerin, bu suçu bir görev bilinci içinde ve özgür olmayan bir irade ile gerçekleştirmeleri, aslında onların bu sorumluluklarında bir azaltma oluşturması gerekirken tam tersine ağırlaştırılmış bir ceza ile karşılaşmaktalar. Kanunkoyucu bu suçta, cezayı ağırlaştırarak cezaların önleyici ve korkutucu etkilerinden yararlanmaya çalışmıştır¹³.

Doktrinde eleştirilse de kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun sadece, bir önceki öldürme olayını gerçekleştiren kişinin dışında kalanlara yönelik bir öldürme fiili gerçekleştiğinde var olması gerektiği Yargıtay uygulamasına yansımıştır. Yargıtay'a göre adam öldürme olayını gerçekleştirenden intikam almak için işlenen suç ile adam öldüren kişinin yakınlarına yöneltilen adam öldürme suçunun ayrı ayrı düzenlenmesi ve müeyyidelendirilmesi gerekir. Bu iki suçun birbirinden farklı ağırlıkları vardır. Halbuki kanunun lafzından öldürenin öldürülmesi durumunda kan gütme saikine ilişkin nitelikli halin uygulanmayacağı sonucuna varılamaz.

Kanaatimizce kan gütme saikinin cezayı ağırlatıcı sebep, nitelikli hal olarak Türk Ceza Kanununda bulunması, yasaya eklenmesi yerinde olmamıştır. Kısas ilkesinin ilkel bir çeşidi olarak değerlendirilebilecek kan gütme saikinin, çağdaş Ceza Hukuku sistemi içinde bir yeri yoktur; ağır bir yaptırımın, cezanın suçu önlemekte etkisi olamayacağı artık kabul edilmektedir, Ceza Hukuku yaptırımları son çaredir, bir toplumsal sorunun çözülebilmesi için öncelikle ekonomik ve sosyal önlemlerin alınması gerekmektedir.

¹³ **GÜRELLİ Nevzat**, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 3-4, Cilt: XLI İstanbul 1976, s. 113.

B) Tanım

Genel ve kapsayıcı bir tanım verilmek gerekirse kan gütme saikiyle öldürme suçu; bir kimsenin ailesinden veya akrabalarından birini öldüren bir kişi veya onun akrabalarından birinin, öldürülenin kanına karşılık olmak üzere öldürülmesi geleneğidir, şeklinde ifade edilebilir. Başka bir deyimle kan gütme olayı, bir aile, kabile veya aşiretin üyelerine karşı başka bir aile, kabile veya aşiret üyelerinin çeşitli nedenlerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleridir. Cemaat, aşiret, kabile, klan tipindeki içlerinde sıkı ilişkilerin bulunduğu gruplar arasında her iki tarafın da şiddete başvurulacağını bildiği ve beklediği karşılıklı düşmanlık ilişkileri olarak tanımlanabilir. Devletin işe karışmadığı durumda, düşman ailelerin karşılıklı olarak birbirlerini cezalandırmaları biçimidir, şeklinde tanımlansa da bugün devlet vardır ve duruma müdahale etmektedir. Bu tanım, olayın ilk çıkışını göz önünde bulundurarak yapılmış bir tanımdır. Fakat bugün ve geçmişte devletin varlığına rağmen olayların yine devam etmesi, mevcut hukuk kurumunun yeterince sonuca etkili bir rolü olmadığını göstermektedir. Tabii ki etkin rol oynayamaması da ilerde göreceğimiz gibi, hukuk düzeni ve toplumsal yapı ilişkilerindeki bazı düzensizlik ve problematik noktalarda düğümlenmektedir.

Yukarıdakine benzer bir tanımlı da Etnoloji sözlüğünde görüyoruz; Aile üyelerinde, akrabalarından ve cemaat üyelerinden birini öldüren kimseyi ya da onun ailesinden, akrabalarından, cemaatından birini öldürmek suretiyle öç alma.

Bizde kan davası, kan gütme, kan intikamı gibi terimlerle ifade edilen kavram, Batı Literatüründe ‘Blood Vengeance’, ‘Blood Feud’, ‘Blood Vengeance Feud’, ‘Vendetta’, ‘Vindict’ şeklinde ifade edilmektedir.

İtalyanca’da Latince’den gelen Vindicta, Revenge, Vindicare bir kimsenin kendini savunması anlamına gelen bu terim, kan gütme geleneği için kullanılmaktadır. Yani öldürülen kişinin en yakın akrabasının öç almaya zorunlu olmasını ifade eder. Bu durumda da öç almak bir görev sayılmaktadır. Böylece taraflar arasında karşılıklı öldürmeler zaman içinde süregelmektedir.

Tanımların hepsini gözden geçirdiğimizde kan gütme kavramındaki ortak noktaları belirleyebiliriz. Bunlar aynı zamanda olayların özellikleridir. Bu özelliklerden birisi, öldürülen bir kişinin intikamının mutlaka alınmasıdır. Öç almak bir görev sayılır. Diğer özellik, intikamın, ölen kişinin en yakınları tarafından alınmasıdır. En yakın olanlar yoksa veya bu işi yapamayacak kadar küçük yaşta ise ondan sonra gelen yakınları intikam alır veya küçük çocuk büyüyünce kendisi intikamını alır. Bir başka özellik de ya öldüren kimsenin veya onun en yakınının öldürülmesidir.

Olayın diğer bir özelliği olarak uzun bir devreyi kapsayan süre içerisinde şiddet hareketinin en azından üç tane olduğu dikkate alınarak ilk öldürme, ilk öldürülenin intikamının alınması ve karşı tarafın intikamı tanımında bulunmalıdır (injury, revenge and counterrevenge).

Bir başka genel özellik de karşılıklı öldürmelerin aileler arasında olduğu gibi kabileler ve aşiretler arasında da cereyan etmesidir.

Nihayet olayın son bir özelliği de uzun bir devre sürmesi ve bu uzun devrede hadiselerin zaman zaman cereyan etmesidir, bir başka ifadeyle uzun zaman periyodlarıdır. Taraflar arasında çeşitli kuşaklar gelip geçmektedir. Öldürme olayları ise belki beş belki on belki onbeş belki yirmi yıl içerisinde bir kez, bazen iki, üç kez yaşanmasıdır. Örneğin bir çocuğun öç olması için eli silah tutuncaya kadar beklenir. Bu bekleme süresi on beş yirmi yıl olabilir. Bu yüzden kan gütmelerin uzatılmış bir olay olduğu kabul edilmektedir. Devrenin bu kadar uzun olması tarafların ne için, hangi nedenle birbirlerini öldürdüklerini unutmalarına yol açmaktadır.

II. TARİHÇE

A. Genel Olarak

Toplumların davranışlarını düzenleyen disiplinlerden en etkilisi hukuktur. Hukuk düzeninin tesisi ve korunması görevini yerine getiren hukuk dallarından en önemlisi ise Ceza Hukukudur.

Bazı suç tipleri, modern toplumun oluşumu ile ortaya çıkmıştır. Sanayi toplumuna geçişte kentleşme olgusunun artışı, teknolojinin gelişimi, nüfus yoğunluğu, suç tipinde çeşitliliğin yanında suçluluk oranlarında artışı da beraberinde getirmiştir. Memur suçları, mali suçlar, internet suçları (siber suçlar), uluslararası suçlar, sahtecilik, kaçakçılık, insanlığa karşı suçlar, insan kaçakçılığı, organ ticareti gibi pek çok suç tipi, son 100-200 yılda, kanunkoyucular tarafından suç olarak tanımlanmıştır. Bazı suçlar vardır ki yaptırımı, infaz şekli, kapsamı değişse bile her zamanda ve her toplumda suç olma vasfını korumuştur. İnsan öldürme bu suçların başında gelmektedir. Eski ya da yeni bütün hukuk sistemleri, insan öldürme eylemine kayıtsız kalmayarak değişik yaptırımlar benimsemiştir.

Sosyolojinin ve antropolojinin, ilk insanların kim oldukları, nasıl yaşadıkları, hak hukuk bilip bilmedikleri, yazılı - sözlü kuralları olup olmadığı konusundaki bilgi ve teorileri, veri ve kabulleri ile üç semavi dinin kutsal metinleri arasında bir uyumsuzluk vardır. Kutsal metinler ve bunlara dayanan geleneksel anlatımlar, ilk insanların okuma - yazmayı, ateşi bildiği ve kendi aralarında uyguladıkları bazı kurallar olduğunu göstermektedir. Kutsal metinler, insanın yeryüzünde işlediği ilk suçun insan öldürme olduğunu göstermektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında, insanların sürüler halinde yaşadığı ve akrabalığın anaya göre düzenlendiği dönemlerde Ceza Hukukunun henüz var olmadığı anlaşılmaktadır. Erkeğe - babaya göre akrabalığın belirlenmesi ile aile kavramının ortaya çıktığı ve babaya bağlı ailelerin birleşmesi ile de kabile denilen toplulukların oluştuğu ilkel dönemde, yapılan haksız bir davranış tüm aile bireylerine

karşı yapılmış sayılır ve iki aile arasında taraflardan birisi kaybedinceye kadar süren çatışmalar başlardı. Bu dönem içinde ve sonrasında, intikam hakkının yerini failin mağdura ekonomik değeri olan mal gibi şeyler verme teklifinden oluşan ve uzlaşma denilen bir usul aldı. İntikam hakkından kamu cezaları sistemine geçişte ise yapılan kötülüğe karşı aynı şekilde karşılık vermekten oluşan kısas kavramı ortaya çıkmıştır.

Ceza Hukuku devlet kavramının ortaya çıkması ile başlamıştır. Devlet gücünün ortaya çıkması, egemen olması ile cezalandırma hakkının mağdura ait olması görüşünden ceza koyma ve uygulamanın toplum adına devlete ait olduğu fikri oluşmuştur. Başlangıçta devlet suçlarda ve bu arada özellikle kasten öldürmede diyet sistemini uygulamaya çalışmıştır.

Devlet kurumunun ilk oluştuğu bu dönemlerde, cezalandırmadaki esas amaç olan kefare, korkutma ve zararsız hale getirmenin yanı sıra 16. yy'dan sonra suçlunun ıslahı fikri de bunlara eklenmiştir¹⁴. Çağdaş Ceza Hukukunda ise cezanın kefare, korkutma, suçluyu zararsız hale getirme ve suçlunun ıslahı özelliklerinin yanı sıra topluma yeniden kazandırma amacı da genel kabul görmekte ve buna göre düzenlemeler yapılmaktadır.

Kan Gütme, bir aile, kabile veya aşiretin üyelerine karşı başka bir aile kabile veya aşiret üyelerinin çeşitli nedenlerle duydukları kin dolayısıyla birbirlerinin hayatlarına son vermeleridir¹⁵.

Kan gütme, kan davası olarak belirtilen olay, iki alt insan grubu arasında belirli sebeplerle, karşılıklı olarak kişiler üzerinde devamlı teselsül eden cebir şiddete başvurması demektir¹⁶.

¹⁴ **ÖNDER Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, 1992, İstanbul, s. 29-31.

¹⁵ **TEZCAN Mahmut**, Türkiye’de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri, Adalet Dergisi Yıl: 65, Ağustos 1974, Sayı: 8, s. 667.

¹⁶ **DÖNMEZER Sulhi**, Kriminoloji, 8. Bası, Beta Yayını, İstanbul 1994, s. 211.

Kan gütme, failin evvelce öldürülen bir kimsenin intikamını alma maksadıyla, ilk öldürme fiilinin husule getirdiği elem ve hiddetin tesiri altında olmaksızın, öldüren tarafa mensup bir şahsı kasten öldürmesidir¹⁷.

Kan gütme genellikle akrabalık ilişkilerine dayalı topluluklar arasında intikam güdüsünden kaynaklanan, karşılıklı misilleme biçimindeki cinayetlere dönüşen ve süreklilik gösteren çatışma durumu şeklinde de tanımlanmaktadır¹⁸.

Çeşitli açılardan yapılan tanımlamalardan çıkan ortak nokta, kan gütmenin de bir bakıma terör eylemleri gibi cebir ve şiddete dayalı eylemler olduğudur.

Kan davası konusu, ülkemizde bilhassa geçmiş yıllarda sinemada sıkça ele alınmıştır. Bu arada edebiyat ve şiirde de çok değerli ve topluma iyi yönde mesajlar verecek eserler ortaya konulmuştur.

Kan gütmenin kökeninde, henüz devlet düzeninin ortaya çıkmadığı kabile sisteminde, klanlar ve kabileler arasındaki ilişkiler alanının tümünü düzenleyecek üstün bir otoritenin ve hukukun bulunmaması, dolayısıyla her klanın kendi üyelerini korumak ve onlara diğer klanlardan gelebilecek saldırıları cezalandırmakla yükümlü tek merci olması yatar.

Gelişmemiş toplumlarda, merkezi bir siyasi otoritenin bulunmadığı dönemlerde, adaletin sağlanması konusunda kolektif sorumluluk esasının yani herkesin meydana gelen olaydan suçluyu bulmaları konusunda bir bakıma mükellefiyet yüklendiği görülmektedir. Bu toplumlarda, suçluya veya mensubu bulunduğu gruba karşı öç alma hakkının bulunduğu konusunda hiçbir tereddüt yoktur.

Toplumların gelişmesiyle kan davalarını durdurmak amacıyla kısas, diyet, uzlaşma gibi usullere başvurulduğu görülmektedir. En nihayetinde de, devletin

¹⁷ **GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat**, Türk Ceza Kanunu Açıklaması, İstanbul 1981, s. 355.

¹⁸ Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. 18, İstanbul 1994, s. 38.

oluşması ve egemen olmasıyla ceza vermek yetkisinin sadece devlete bırakılmasıyla, diğer usullerin ortadan kalktığı bilinmektedir¹⁹.

Devlet toplumu içindeki bireylerin düşünce yapılarının çağın ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte aynı şekilde geliştiği ve değiştiği neticesine varmamak gerekir. Günümüzde bile insanoğlunun aya ayak bastığına veya uzaya gidildiğine inanmayanlar vardır. Toplumlarda sayıları fazla olmamakla birlikte, hala öç almanın gerekli olduğunu düşünenler vardır. Bu düşüncede olan insanlar için bir bakıma zaman durmuş gibidir. Babalarının, dedelerinin yıllar önceki düşüncelerini aynen korurlar. Bir bakıma tutucu tabir ettiğimiz aile çeşidinin muhafaza ettiği töre geleneğinin sürdürülmesidir. Toplumumuzda töre cinayetleri olarak belirtilen bu olaylarla ilgili olarak toplumun çeşitli kesimlerinde araştırmalar yapılmaktadır²⁰.

Günümüzde ise kan davası, uyuşmazlıkların iki taraf açısından kabul edilebilir bir çözüme kavuşturulamadığı toplumlarda ortaya çıkar ve geleneksel yapının güçlü olduğu, buna karşılık devlet otoritesinin güçlü ve etkin olamadığı yerlerde çeşitli biçimler altında varlığını sürdürmektedir.

Kan davası genellikle haksızlığa uğrayan taraftan bir kişinin intikamını alma onurunu kurtarma ya da misillemede bulunma biçiminde başlar. Düşman toplulukların aynı siyasal ya da kültürel birimin üyeleri olmak gibi ortak özellikleri vardır. Her topluluk içinde tek tek üyeleri dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı koruyan güçlü bir kolektif dayanışma anlayışı hakimdir. Benzer yapıda bir başka topluluğun üyelerinin yol açtığı zarardan bu yabancı topluluğun bütün üyeleri kolektif biçimde sorumlu tutulur.

İlk kültür ilerlemesinin babaya göre akrabalığın belirlenmesi ile olduğu ve akrabalığın bu şekilde belirlenmesi ile de aile kavramının oluştuğu kabul edilmektedir. Ailelerin birleşmesi ile de kabileler meydana gelmiştir. Bu dönemlerde,

¹⁹ **DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. 1, 5. Bası, İstanbul 1974, s. 42.

²⁰ **DOĞAN Yalçın**, Onlar Töreden Kurtulmayı Başaran Kadınlar, Hürriyet Gazetesi, 17. 4.2005, s. 17.

ailelere mensup bir kişiye karşı yapılan olumsuz davranış tüm aileye yapılmış kabul edilmekte ve ailelerden birisi yok olana kadar süren çatışmalar oluşmaktaydı. Yapılan olumsuz davranışın intikamının alınmaması halinde, olumsuz davranışın daha da şiddetlenerek devam edeceğine inanılırdı. Aynı aileye veya klanı ait kişi tarafından bir olumsuz davranış yapılmış ise, o kişi bütün haklarını kaybederek ait olduğu aile veya klandan uzaklaştırılırdı²¹.

Henüz devlet adı verilen kurumun bulunmadığı ilkel dönemlerde, suç teşkil eden hareket en ilkel toplum olarak kabul edilen bir klanı mensup olan kişiye karşı, başka bir klanı ait kişi tarafından yapılmışsa, kişisel öç alma esası geçerli olurdu. Klan içinde suç işlendiğinde ise, suçluya aile reisi tarafından uygun görülen bir ceza verilirdi. Klanlar arasında kişisel öç almayı gerektirecek bir davranış yapıldığında, bu kişisel öç artık o kişi için bir haktan çok bir görev sayılmakta ve eğer haksızlığa uğrayan bu görevini yerine getirmezse, o topluluk içinde hor görülmekteydi. Çünkü bu görevini yerine getirmediği için ait olduğu klanın şerefi eski itibarına kavuşamamış sayılmaktaydı. İşte bu kişisel intikam - öç alma usulü kan davası adı ile günümüze kadar azalarak da olsa devam etmiştir.

Kişinin ait bulunduğu toplulukla özdeşleştirildiği ilkel topluluklarda, işlenen en büyük suçlar ve bu arada cinayetler topluluğun itibarını zedeleyen davranışlar olarak kabul edilirdi. Klan ve aşiretlerde işlenen bir suçtan dolayı sadece kişinin değil de tüm topluluğun sorumluluk sahibi olması, öç alma duygusunun daha da olumlanmasına, güçlenmesine neden olmuştur. Topluluğun bireyleri intikam, öç alma görevini yerine getirmeye çalışmışlar ve böylece bu tür olaylar bir kısır döngü şeklinde devam edegelmiştir.

B. Diğer Ülke Ve Toplumlarda Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme

Kan gütme ilkel toplumlarda görülmüş, toplu öç almadan kişisel öç almaya dönüşmüştür. Kan gütme adeti bir çok toplumlarda bulunmaktadır.

²¹ ÖNDER Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, 1992, İstanbul, s. 29.

Grönland sakinleri arasında bir adam öldürülmesi, katilin veya çocuklarının veya yakın akrabalarından birinin öldürülmesini gerektirir, eğer akrabasından kimse yoksa komşusu öldürülür.

Güney Slavlarında kan davasının hedefi olarak sıra; katilin babası, erkek kardeşi, oğlu şeklindedir. California yerlilerinde katilden intikam almanın en iyi yolu onun sevdiklerinden birini öldürmektir. Arnavutluk ve Korsika'da da kan davaları gözlenmektedir²².

İtalyan topluluklarında da görülmektedir. Örneğin Sicilya ve Sardinya adalarında bu olaylara sık sık rastlanır.

Roma Hukuku'nda krallık döneminden başlayarak adam öldürme suçlarının kollektiviteye karşı işlenmiş bir suç sayılması ve devlet tarafından idamla cezalandırılması benimsenmiştir. Ancak yaralama halinde suçtan zarar gören tarafından kısas uygulanması Oniki Levha Kanunu'nda öngörülmüştür²³.

Balkanlarda Karadağ, Arnavutluk ve Arap topluluklarında görülür. Arap ülkelerinin bir kısmında suçlu yerine cezaya çarptırılan kimseler yalnız erkek kardeşler, erkek çocuklardır. Bir kısım Araplarda ise hedef, katilin yalnız erkek kardeşleri ve erkek çocuklarıdır. Arnavutluk'ta, İşkodra'da bir adam öldürülünce bütün ailesi kan davasını takip eder. Orta zamandan beri devam eden Dukain Kanununa göre akıtılan kan kaybolmamalıdır. İki yara bir kan demektir. Bir adama silah çeken, isabet ettirmemiş olsa bile şerefini almış demektir. İlk fırsatta öldürülmelidir. İntikam babadan oğula, hatta toruna kadar intikal eder²⁴.

A.B.D. de 19. yüzyılda kan gütmeler Apalaj Dağları'nın güney taraflarındaki federe devletlerde yayılmıştır. Yine bu olaylara, Chuk chi, Papago, Tallensi, Tlingit, Jivaro ve Marshall adalıları arasında sık sık rastlanır. Kaliforniya civarındaki

²² **EREM Faruk**, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, 10. bası, Adil Yayınevi, Ankara 1997, s. 99

²³ **ARSAL Sadri Maksudi**, Umumi Hukuk Tarihi, İstanbul, 1944, s. 286-287.

²⁴ **ARSAL**, age, s. 286 vd.

yerlilerin bazılarında bir katilden en iyi öç almanın onun sevdiklerinden birini öldürmek olduğu yolunda bir gelenek yerleşmiştir²⁵.

Avustralya yerlileri arasında da kan gütmenin yerini tutan çarpışmalara sık sık rastlanır. Melanesia’da Trobriand Ardalarında Afrika Sudan’ında da görülen. Şeref anlayışı, öç almayı gerektirir. Kuvvetli bir merkezi siyasal otoritenin kurulması, genellikle bu olayların bastırılmasında önemli bir oynar. Özellikle hukuki şekil ve prosedürün yok olduğu yerlerde görülmektedir²⁶.

Kan gütmenin en çok görüldüğü yerlerden birisi de Korsika’dır. Nedenleri ise Korsikalıların denizden gelen akınlara karşı kendilerini korumak zarureti ve Cenevizlilerin Korsika’da hüküm sürmek için yürütmeye çalıştıkları bölme politikası idi. Tecavüz edenin ailesi, bir törenle karşı tarafa haberdar edilir, öldürülenin en yakın akrabası karşı taraftan öç alır. Olaylar, Korsika’da 17. ve 18. yüzyıllarda vahim sonuçlar doğurmuştur. Bugün, gelenek ve göreneklerin zayıflaması ve hükümet faaliyetleri ile azalmıştır. Korsika köylerinde, eski Yunan sitelerinde ve Caucase kabilelerinde öldürülenin evinin kapatıldığı, siyaha boyandığı, kadın ve ihtiyarların dışarıya çıkmadıkları, intikam arzusu beslemesi gereken çocuk ve gençler önünde akşam vakitleri hazin ayinler yapıldığı, kadınların ortaya konan ve ölene ait kanlı gömleğin başında ağladıkları, öldürülenin mezarı başında, intikam alınacağı haberinin bağırılarak ilan edildiği anlaşılmaktadır. Aileden birisinin öldürülmüş olması, bütün aile üyelerine karşı yapılmış bir hakaret olarak karşılanır. Öç almamak, aile birliğinin zayıflamasını, müdafaasızlığını, şeref hissine değer vermemeyi, kendinden olanların kanlarına karşı hürmetsizliği gösterir²⁷.

Kan gütme, Korsika’da iyi organize edilmiş bir hukuksal sistemin yokluğundan toplumsal denetimde (sosyal kontrol) önemli bir rol oynamıştır. Eğer katil bulunmazsa aile üyelerinden birisi kurban düşer. Aracılar, bazan kan gütmenin sona ermesi için zorla taraflara yemin ettirip olayın sona ermesinde başarılı olmuşlardır. Siyasal otoritenin yokluğu yüzünden burada kan davaları uzun sürü

²⁵ ARSAL, age, s. 286 vd.

²⁶ ARSAL, age, s. 286 vd.

²⁷ ARSAL, s. 286 vd.

görülmüştür. Olayların kanunlarla ortadan kaldırılmamakla beraber, kuvvetli bir siyasal otorite, bunların ortadan kaldırılması veya azaltılmasında etkin olmuştur. Fransız hükümeti, Korsika’da Vendattaları çok yakın zamanlarda kaldırmayı başardı. Korsika’daki kan davaları edebiyata da konu olmuştur. Bu konuda Fransız yazar Prosper Merimee’nin gerçek olarak cereyan etmiş “Colomba” adındaki romanı çok okunmuş ve dünyaca tanınmıştır²⁸.

C. Türk Toplumunda Ve Hukukunda Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme

1.İslam Öncesi Dönem

Türklerin İslamiyet öncesi dönemine ilişkin bilgiler; Orhun Kitabeleri, yaztlar, örf ve adetler, Çin kaynakları, dolaylı bilgi sağlayan Oğuzname, Manas Destanı, Kutadgu Bilig gibi edebi eserlerden ve diğer tarihi belgelerden sağlanabilir.

Mete Zamanı Hun Devletinde suç işleyenleri cezalandırmak devlete ait bir yetkiydi, ana babasını öldürenler, çarptırıldıkları ceza sonucu maruz kaldıkları işkence ile ölmezse umumi yerlerde öldürülürdü, birisini öldüren öldürülürdü, kavga edenler arasında birisi ölse dövüşen her iki taraftan on kişinin boynuna zincir takılarak hapse atılırdı. İdam cezasına çarptırılanların isimleri ve buna dair kararlar 30 yıl saklanırdı.

Göktürk Devletinde de Hunlarda olduğu gibi devletin egemen olduğu temel uygulamalar benimsenmişti, cezayı belirleme ve cezanın infazının kişilere, ailelere bırakılmayıp devlete ait olması asıldı. İnsan öldürme ağır suçlardan sayılmış ve idam cezası ile karşılanmıştı.

Uygurlarda alfabe ve kağıt kullanıldığından hukuk alanında önemli eserler verilmiş ve bir kısmı günümüze de aktarılabilmiştir, bu durum da hem Uygur

²⁸ ARSAL, s. 286 vd.

Hukuku hem de Türk Hukukunun öncesi bakımından araştırmacılara olanak sunmaktadır.

2. İslam Ceza Hukuku

İslam Ceza Hukukunda suçlulara verilen cezalar ve suçlar başlıca dört guruba ayrılırdı: kısas, diyet (kanlık), hadd, ta'zir. Biz, konumuzu ilgilendirmesi bakımından kısas ve diyeti ele alacağız.

Kisas: Kısas, cinayette ödeme (takas da aynı kökenden gelir) olarak tanımlanabilir. Gerek öldürme ve yaralama, gerekse herhangi bir uzvun yok edilmesi veya işe yaramaz hale getirilmesi biçiminde işlenmiş olan suçların faillerini de mümkün ise işledikleri suçun aynı ile cezalandırılmaktadır. Cana karşı kısas ve uzva karşı kısas olmak üzere ikiye ayrılırdı. İlkel topluluklarda rastlanan kısas cezası, ilk zamanlarda doğrudan doğruya suçtan zarar gören veya mirasçılarınca suçluya uygulanırdı. Ayrıca ceza, suçlunun yakınlarına da uygulanırdı. İslam Hukuku, mahkemece verilmiş bir hüküm olmadıkça kısas cezasını uygulamamış, cezanın suçlunun yakınlarına uygulanmasını da kaldırarak, ceza hukukuna ileri bir adım attırmış, cezayı kişiselleştirmiş, yani cezanın ancak suç işleyene uygulanabileceği ilkesini kabul etmiştir.

Cana karşı kısas candır. Yani birisini öldürmüş olan kimse öldürülür. Ancak kısas cezasına hükmedilebilmek için suçlunun suçu bilerek ve isteyerek işlemiş olması gerekir. Bunun dışındaki öldürmeler, kısas cezasını gerektirmez. Bu hallerde akrabalar diyet öderler. Hangi durumlarda öldürenin bilerek ve isteyerek öldürdüğünü kabul etmek gerektiği üzerinde mezheplere göre farklı düşünceler ileri sürülmüştür. Örneğin Ebu Hanife fiilin,yalnız uzuvları birbirinden ayrılmaya yarayabilecek bir aletle işlenmesini suçlunun bunu bilerek ve isteyerek işlediğine karine sayar ve kısas cezası verir. Ayrıca suçlunun ergin ve mümeyyiz olması, öldürülenin de Müslüman olması, köle olmaması gerekir.

Kıyası uygulamak, kıyası istemeğe hakkı olana düşer. Ancak, önceden suçun ispat edilmiş veya Yargıç tarafından kıyas'a hükmedilmiş olması gerekir. En yakın akraba, kıyas veya diyet istemekte serbesttir. Bunlardan birisinin kıyastan vazgeçmesiyle kıyas düşer. Bunun yerine diyet ödenir. Yaralı ölmeden önce kendisi de kıyastan vazgeçebilir.

Uzva Karşı Kıyas: Bir kimsenin bilerek ve isteyerek ve haksız olarak öldürmeyecek biçimde yaralayan kimse mümkünse aynı biçimde yaralanır. Burada da cana karşı kıyasta aranılan koşullar aranır, bazı istisnalar vardır.

Diyet (Kanlık); Bir ölüm veya yaralanma ile sonuçlanan bir suç işlendiğinde kıyas mümkün olmadığı durumlarda mal olarak verilmesi gereken bedele diyet denir. Osmanlı Kanunnamelerinde çoğu kez kanlık olarak geçer. Öldürme ve birçok yaralama suçları için diyetin miktarı saptanmıştır. Diyet, deve, gümüş veya altın olarak ödenir. İslamiyet'ten önce bilerek ve isteyerek öldürmenin diyeti 10 dişi deve iken sonradan 100 dişi deve olmuş ve bu miktar, Hz. Muhammed tarafından da kabul edilmiştir. 100 dişi deve karşılığı 1000 altın dinar veya 12.000 gümüş dirhemdir. Kadın diyeti erkeğinkinin yarısıdır.

Yazılı İslam kaynaklarına göre müçtehit hukukçuların ortaya koyduğu görüşlerden oluşan Klasik İslam Hukukuna göre insan öldürme suçu farklı kategorilerde incelenmektedir. Maliki mezhebine mensup müçtehitler öldürme suçunu kasten öldürme ve hataen öldürme olarak iki gruba ayırmakta iken Hanefi mezhebine mensup müçtehitler ise ıskat-ı cenin sayılmazsa beş başlık altında ele almışlardır. İnsan öldürme suçunun sınıflandırılması verilecek ceza bakımından önem kazanmaktadır. Buna göre insan öldürme suçunun en ağırı kasten öldürme; Katl-i Amd, silahla ya da öldürücü bir aletle öldürmedir ve cezası kıyastır, maktulün yakınları fail ile sulh yaparsa kıyas düşer ve yerine kanlık da denilen diyet uygulanır. Kasıt benzeri ile öldürme; Katl-i Şibh-i Amd fiilinin asli cezası diyet ve kefarettir. Hataen öldürme; Hataen Katl fiilinin cezası da diyet ve kefarettir. Hata Mecrasına Öldürme ve Tesebbüben Öldürme günümüzdeki taksirle öldürmenin değişik

görünümleridir. Iskat-ı Cenin suçunun cezası değişik şekillerde tazir cezası – gurre - tazminat olarak öngörülmüştür.

Yahudi kutsal kitabı kan gütmeden, kısas cezasına geçişi gösteriyor. Tevrat'ta Levilliler bölümünün 24/17-22. cümlesinde dişe diş, cana can, ibaresi geçiyor. Tevrat'ın 3. kitabı Levitigue'de şöyle denmektedir: “Kim ki bir kişiyi öldürür, ölümle cezalandırılacaktır. Ve kim ki birini yaralarsa, ona da böyle yapılır. Kırığa kırık, göze göz, dişe diş”.

Kur'an-ı Kerim'de, bilindiği gibi, hem hukuksal hükümler hem de akidelerle (inan) ilgili hükümler vardır. Kan gütme ile ilgili olan hükümler hukuksal hükümlerdendir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'e kendi kanunlarına göre muhakeme edilmesi gereken bir dava geliyor. Orada Hz. Muhammed Tevrat'a göre hüküm veriyor. Ve Kur'an'da Maide Suresi 45. ayette bu davalardan bahsedilerek şöyle deniyor; “ve biz onlara (Yahudiler) orada (Tevratta) emretmiş idik. Cana karşılık can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralar kısas”.

Kısasa ilişkin oldukça ayrıntılı bir düzenlemeye İslam Hukuku'nda da rastlamaktayız. İslam Hukuku'nun kaynaklarından birini oluşturan Kur'an'da kısasa ilişkin temel ayetlerden birisi Bakara Suresi'nin 179. ayetidir. Burada ‘Ey akıllı ve gönlü işleyenler, kısasta sizin için hayat vardır. Bu sayede korunmanız umulmaktadır’ denilerek kısasın can güvenliği açısından zaruri olduğu vurgulanmıştır²⁹.

Kur'an-ı Kerim'in Bakara suresinin 17. ayetinde “kısas”, prensip itibariyle kabul ediliyor. Fakat mağdur taraf tazminat da isteyebilir deniliyor. Burada tazminatla affetmeyi teşvik eden bir hüküm getiriliyor. Yalnız suçlunun öldürülebileceği kaydı ile mukayyettir. (Kur'an ile). Ayrıca XVII, 33'te intikamcının suçludan başkasını öldürmesi men edilmektedir. 11, 178, v.d. “Ey mü'minler, kısas'ta sizlere hür insana karşılık hür insan köleye karşılık köle, kadına karşılık da kadın öldürmek emredilmiştir, fakat her kim din kardeşinden af elde eder ve insafli

²⁹ Kur'an-ı Kerim Meali, çev. ÖZTÜRK Yaşar Nuri, İstanbul, 2002, s.416.

bir tazminat isteği karşısında kalırsa, hüsn-ü niyetle ödemelidir. Bu, Allahın size bahşettiği bir lütuftur”...Tabii ki kisası da zamanın kamu otoritesi uyguluyordu. Kişilerin kendileri değil. Kur’an’da affetmeyi teşvik eden pek çok ayet vardır. Örneğın intikamdan bahsedilirken ‘...intikamdan vazgeçerek tövbe eden mütecevizini affetmek ferahlık verir. Hakkında hayırlı olur...’ (Şura suresi 42. ayet) denmektedir.

Osmanlı Döneminde Tanzimat Fermanına kadar insan öldürme suçu için klasik İslam Hukukunun Hanefi yorumu benimsenerek uygulama yapılmış, Padişah 2. Mahmut zamanında 1838 yılında Tarık-i İlmiyeye Dair Ceza Kanunname-i Humayun-u, Tanzimat Fermanının kabulünden sonra 3 Mayıs 1840 tarihinde Ceza Kanunname-i Humayun-u kabul edilmiştir. Kanunnamenin ilk faslı insan öldürme suçuna ayrılmıştı. Daha sonra 1851 tarihli Kanun-ı Cedit ve başkanlığını Ahmet Cevdet Paşa’nın yaptığı Mecl-i Ali-i Tanzimat’ın 8 üyesinden meydana gelen bir komisyon tarafından hazırlanan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Humayun-u kabul edilmiştir. Özellikle sonuncusunun ülkemizin batı hukukuna intibakında önemli bir yeri vardır, öncülük görevi görerek yıllar sonra laik Türk Hukuk Devrimini hazırladığı söylenebilir. Ayrıca hukuk alanındaki yazarlara da kaynaklık etmiştir. Bu kanun 1911, 1914 ve 1925 yıllarında değişikliklere uğramıştır.

3. Cumhuriyet Dönemi Ve Çağdaş Türk Ceza Hukuku Dönemi

Mülga 765 sayılı TCK 1 Mart 1926 tarihinde TBMM’nde kabul edildi. Bu kanun 11.06.1936 tarih ve 3038 sayılı kanun ile 1930 tarihli Codice Rocco - İtalyan Ceza Kanunu’dan uyarlanmıştır.

Avrupada 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni ceza kanunları yapma hareketlerine girişildi. 19. yüzyılda bu hareketler yaygınlaştı. 1889 tarihli İtalyan Zanardelli Kanunu 1926 tarihli 765 sayılı TCK için de kaynaklık teşkil etmiştir. Zanardelli Kanunu iktibas olunurken bir kısım hükümler 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Humayun-undan metne aktarılmıştır. 765 sayılı TCK çeşitli maddeleri itibari ile 62 kez değişikliğe uğramış ve bunların bazıları çok kapsamlı olmuştur.

Adam öldürmeyi düzenleyen 448 ila 453. maddeleri 1953 yılında 6123 sayılı kanunla, 07/01/1981 tarihinde 2370 sayılı kanunla, 1991 yılında 3756 sayılı kanunla, 2002 yılında 4771 sayılı kanunla, 2003 yılında 4928 sayılı kanunla ve 2004 yılında 5218 sayılı kanunla değiştirilmiştir.

1987 tarihli Türk Ceza Yasası ön tasarısında, birinci bölümde yer alan, 102. maddenin üçüncü bendinde "öldürme fiili...münhasıran kan gütme saiki ile... işlenirse faile ölüm cezası verilir" şeklinde düzenlenmiş ve bu düzenleme 1989 tarihli Türk Ceza Yasası ön tasarısında da yerini almıştır. 1997 tarihli TCK ön tasarısında ise, kan gütme saikinden hiç söz edilmemiştir.

Türk Ceza Kanununda “kan gütme saiki” kasten öldürme suçu için cezada artırım sebebi – nitelikli hal olarak sayılmıştır. (5237 sayılı TCK m. 82/1-j, mülga 765 sayılı TCK m. 450/10) Kanunda saikin tanımı yoktur. Kan gütme faillerinin nakli hakkındaki 3236 sayılı kanunda da tanıma yer verilmemiştir. Kan gütmenin temel özellikleri yargı içtihatları ve özellikle Yargıtay kararları ile belirlenmiştir;

İntikam Saiki: “Bu öge, münhasıran kan gütmenin kabulüne kafi değildir. Dan davası, intikam almanın bir görev olarak kabulüne zorlayan ve ülkenin bazı bölgelerinde devam eden ilkel bir zihniyetin ürünü olan sakim (bozuk) ve toplum dışı bir geleneğe uymak amacı ile işlenen suçlarda kabul edilebilir. Gerek 3236 sayılı kanun ve gerek 450. maddeye sonradan eklenen 10. bent, bu itiyatı ortadan kaldırmak amacı ile vazedilmiştir. Suç failinin kan hısımlarından biri aleyhine işlenmiş bulunan ilk öldürme fiilinin husule getirdiği elem ve gazabın etkisi altında kalmayarak, mücerret bu kötü ananeye tabi olmak suretiyle mukabil öldürme suçunu işlemiş veya işletmiş olmasının sübutu 10. bendin teşekkülü için gerekli ve zaruridir. Saikin Yetersizliği: Bir kan davasında şartların fiilen tahakkukunun zaruri olmadığı sonucuna varılmış ve failin kan davası saiki ile hareket etmiş olması yeterli sayılmıştır. “Kan gütme saikin tahakkuku için son hadise maktulünün mutlaka evvelki suçun faili olması şart değildir. Hatta maktul evvelki hadisede beraat etmiş dahi olabilir. Son hadisede failin kan gütme kanaatine sahip olması ve bu saik altında suçu işlemesi yeterlidir. Akrabalığın Şart Olmadığı: “Devam eden kan davasının

ilgilisi olmak (bir tarafa mensup olmak) şartı da aranmamaktadır. Bir tarafa hissen bağı bulunmak dahi yeterli sayılacaktır, yer ki fali, kan davası saiki ile hareket etmiş olsun”. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçu faillerinin bazan ferî şerik olması, bazan suçun teşebbüs halinde kalması, bazan da hafifletici sebepler görülmesi dolayısıyla ölüm cezasına hükmedildiği durumlar pek azdır, ayrıca idam cezasının infazının TBMM onayına tabi olması nedeniyle idam cezasının uygulamasına yakın tarihte rastlanmamıştır.

III. DİĞER BİLİM DALLARI BAKIMINDAN KAN GÜTME

A.Genel Olarak

Kan gütme saiki ile adam öldürme olgusu ya da bir başka söyleyişle kan davası ve töre cinayetleri kavramı genellikle az gelişmiş toplumlara özgü, hukuki olmasının yanı sıra sosyalpsikolojik ve daha ziyade kriminolojik bilimsel çalışmaların konusunu oluşturan toplumsal bir olaydır. Bu nedenle hukukçuların da konuya diğer boyutlarıyla da eğilmeleri hem konunun anlaşılması ve hem de toplumun kanayan bir yarası olan kan davası ve töre cinayetlerinin bitirilmesi veya en aza indirgenmesi bakımından yararlı olacaktır.

Suç ve suçlu arasındaki ilişki diğer bilim dallarının da konunsa girmektedir. Psikoloji suçlunun iç dünyasını inceleme konusu yaparken sosyoloji çevresel etkenlerle ilgilidir.

B. Psikoloji – Psikiyatri Bakımından

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında ihtiras ve kin biçimlerindeki ruh hallerini görmek mümkündür. Düşünce alanında idefix - sabit fikirden ne anlaşılıyorsa psikoloji biliminde de ihtiras bu anlama gelmektedir.

İhtiras, dış alemin yalnız belirli bir noktasını aydınlatan ve diğer alanlarını karanlıkta bırakan, ruhsal melekelerin belirli bir doğrultudan ayrılmasına engel olan

bir durumdur. Bu tanımı kan gütmeğe uygulayacak olursak, hasmını öldürmeyi kafasına koymuş bir kimse, er veya geç onu öldürmek için harekete geçecektir. Bu ruh hali, onda, artık sabitleşmiş bir haldedir. İhtiras, muhakemeyi etkilemekte, akli faaliyetle beraber bulunmakta ve akla üstün gelerek onu yönetmekte, istediği yöne yürütmektedir. İhtirasta süreklilik hakimdir, geçici değildir. Bütün psikolojik yaşantıyı kapsar.

Kan gütmedeki diğer ruh hali kindir. Kin, nefretin sürekli ve daha sert bir biçimidir. Kan gütmede kişinin amacı öç almaktır. Kişi, düşmanından öç alarak kinini gidermeye çalışır.

Olayın diğer bir psikolojik yönü ise, çocuğun çok küçük yaşlardan itibaren öç alması için sürekli olarak telkine tabi tutulmasıdır. Grubun kişiye telkinler çeşitlidir. Böylece çocuk, ailede psikolojik olarak bir öğrenim sürecine katılmakla ileride öç almaya hazırlanmış olmaktadır. İlerde olgunlaştığı zaman öç almak istemese bile bir gün bilinçsiz olarak silaha sarılıp gidip intikam almaktadır. Böylece, çift şahsiyetli bir kişilik yaratılmış olmaktadır.

Psikanalistlerin düşüncesine göre, suçun gerçek nedenleri bilinçaltı unsurlarının incelenmesi ile ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla gerçek nedenlerin ve derin saiklerin tespiti için psikanalize başvurmak gerekecektir. İnsan belli davranışlarda bulunurken bunu hangi nedenlerle yaptığını kendisi dahi bilmeyebilir. Suçlular da suçu neden işlediklerini açıklarken bazen çelişkili bilgiler verirler ve kendilerini suça iten derin saiklerin pek çoğunun farkında değildirler. İyileşmesi imkansız olan bir hastanın çektiği acıları sonlandırmak üzere öldürülmesinde bilinçli olan saik, hastanın ızdırabına son verdirilmesidir. Ancak bu olayda, bilinç dışı başka saiklerin de mevcut olma ihtimali vardır ve bunlar ortaya çıkarılırsa olaya bakışımız değişecektir. Sosyal açıdan böyle bir durumda işlenen suç makul görülebilse de, toplumun adalet duygusu tatmin olmayacaktır. Bu tatminsizliğin nedeni de, suçlunun bilinç dışının gözönüne alınmamış olmasına bağlanmaktadır. Psikanalize göre, verilen herhangi bir hükmün doğru ve haklı kabul edilebilmesi, suçludaki mevcut suç

saiklerinin bilinmesine bağlıdır. Aynı fiili suçlunun saikine göre haklı veya haksız bulabiliriz³⁰.

C. Sosyoloji Bakımından

Olayın sosyolojik yönlerinden birisi, çevrenin bireye öç almasını teşvik etmesidir. Çünkü çevredeki kimselerin genel görüşü, öç almanın bir şeref olduğu hususu etrafında toplanmaktadır. Burada birey, kendi iradesi yanında bulunduğu çevrenin kolektif tasavvurlarının etkisinde kalmaktadır. Kolektif tasavvurlar, Durkheim'e göre bir toplumda kuşaklar boyunca sürüp giden, bireylere ve kuşaklara göre pek değişmeyen müşterek hisler ve inançlardır.

Böylece toplumsal yaşantımızda örf, adetler ve inançlar bazan da suçu etkileyen, antisosyal davranışlara yol açan en önemli kuvvetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne, baba veya akrabalarından birileri öldürülen kimselerin intikamını almayan şahıslar, şerefli ve haysiyetli kimseler olarak çevrelerinde yaşayamazlar.

Olayın diğer sosyolojik bir yönü ise bir toplumsal problem teşkil etmesidir. Toplumsal problem, niteliği itibariyle islah edilmeye gereksinim gösteren ve bu hususta toplumsal kuvvetlerin veya toplumsal araçların uygulanmasını gerektiren bir durumdur. Adi adam öldürme her toplumda görülen bir doğal bir durumdur. Fakat adam öldürmelerin sayısı geniş ölçüde arttığı ve normal sınırı aşıp kan gütme halini aldığı zaman, toplumsal düzensizliğe yol açan, ortada bir toplumsal sorun ile karşı karşıyayız demektir.

Kan gütme olaylarının tanımlanmasında uzlaşmaya yönelik mekanizmalarla ve bitimsiz bir çatışma olarak tanımlanmasına yönelik yaklaşımlar bulunmaktadır. Ayrıca kan gütme ve siyasi otorite ilişkisi ve kan gütme olgusuna ekolojik yaklaşımlardan da söz edilebilir³¹.

³⁰ **EREM Faruk**, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, 10. bası, Adil Yayınevi, 1997, Ankara, sh. 40-79.

³¹ **ECEVİTOĞLU Pınar**, Türkiye'de Kan Gütme Geleneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara, 2002.

D. Kriminoloji Bakımından

Kriminoloji suçu ve suç olgusu ile ilgili kişileri, bunlar arasındaki ilişkiyi, sebep sonuç ölçütleri içinde her türlü etken bakımından inceleyen ve bu ilişki konusunda kanunlar koymaya yönelik gözlemsel bir bilim dalıdır³².

Suç politikasının oluşturulmasında, özellikle suçluluğun önlenmesi için uygulanacak tedbirlerin belirlenmesinde kriminoloji biliminin verilerinden yararlanılır³³.

Kriminoloji, insanın sorunlara, kurallara aykırı, bunlardan sapıcı tavır, hareket ve tutumlarını açıklama amacını güder. Bu açıklamaları yapabilmesi için kişinin ruhsal durumuna, heyecan, his ve duyularına ve içinde yaşadığı ortama da bakılması gerekir³⁴.

Çağdaş Ceza Hukukunun günümüzde yararlandığı bilim dallarının en önemlisi kriminolojidir. Kriminoloji, suça iten nedenleri araştırıp ortaya çıkarmaya çalışırken psikolojik, sosyolojik, kültürel ve ekonomik koşulları inceler. Böylelikle suç oluşturan davranışların nedenlerini ve önlenmesi için tedbirleri ortaya koyma amacındadır.

Viktimoloji kelime karşılığı olarak mağdur-bilim anlamına gelmektedir, kriminolojinin bir dalı olarak ortaya çıkmıştır. Bu bilim dalının amacı mağdurun – kurbanın psikolojik, sosyolojik ve hukuki yönleriyle irdelenmesi yoluyla yine suçluluğun önlenmesidir.

Kan gütme saiki ile insan öldürme suçları kriminolojik bakımdan irdelendiğinde öncelikle iki insan grubu arasındaki düşmanlık ilişkisi dikkat

³² **SOKULLU Füsün Akıncı**, Kriminoloji, Hukuk Dizisi: 341, Beta Basım, Yayın No: 855, İstanbul, 1999, s. 24.

³³ **İÇEL Kayıhan, DONAY Süheyl**, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım 7, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1993, s. 24.

³⁴ **GERÇEK Leyla Çakıcı**, Hukuki ve Adli Bilimler Açısından Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kdz. Ereğli, 2003, s. 111.

çekmektedir. Grup içindeki kişilerin ilişkisi sıkı bir bağlılık ilişkisidir. Gruplar arasındaki düşmanlık nedeniyle karşılıklı yaralama olaylarından öldürmelere varan olaylar sıklıkla ortaya çıkar. Bu gruplar arasında önceleri yakın ilişkilerin var olması ihtimali de yüksektir. Bazen akrabalık ilişkilerinin olduğu bile görülmüştür. Bu grupların bağlı olduğu ortak bir siyasi otorite vardır, ancak bu otorite grupların şiddet hareketlerini engelleyemeyecek kadar zayıf ve yetersizdir ya da alakasızdır. Bu yüzden gruplar kendi aralarında adaleti gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu şiddet hareketleri farklı siyasal otoritelere bağlı gruplar arasında gerçekleştiğinde buna savaş denmek gerekecektir³⁵.

Kriminoloji yönünden süregelen şiddet hareketleri arasındaki sürenin önemi yoktur. Dönmezer'e göre bir şiddet hareketinin kan gütme olarak kabul edilebilmesi için en az üç kez tekrar etmiş olması gerekir, tek bir şiddet hareketi kan gütme sayılmaz. Ayrıca bu şiddet hareketleri, öç almak, karşılıқта bulunmak ve bağlı olduğu grup adına zafer kazanmak amacıyla yapılmalıdır. Yazara göre kan gütmede şiddet hareketi müessir fiil düzeyinde kalabilir³⁶.

Henüz merkezi siyasi bir otoritenin bulunmadığı insanlığın ilkel zamanlarında topluluk içindekiler arasında sıkı bir kolektif sorumluluk bulunmaktaydı. Bunun sonucu olarak topluluk üyelerinden birine karşı suç işleyen bir başka gruptan kişiye ya da o grubun bir üyesine intikam niteliğinde bir şiddet hareketinde bululurdu. Sonucunda yıllar süren kan davası olayları yaşanmıştır. Daha sonra sırayla kisas, diyet ve uzlaşma kurumları uygulanmıştır. Güçlü merkezi siyasi otoritenin kurulması ve egemen olmasından sonra da halen değişen yoğunluklarda kan davası olayları süregelmektedir ki bu durum zayıf otorite ile açıklanabilir.

Akrabalık ya da yakınlık belirleyici unsurlardan biridir. Ait olunan grup içinde akrabalık ilişkisi öncelikle dikkat çeker. Kan gütmenin, o toplumda geçerli olan akrabalık sistemi ile yakından ilgisi vardır. Akrabalığın en önemli toplumsal

³⁵ **GERÇEK Leyla Çakıcı**, Hukuki ve Adli Bilimler Açısından Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kdz Ereğli, 2003, s. 117.

³⁶ **DÖNMEZER Sulhi**, Kriminoloji, 8. Baskı, Beta Yayını, İstanbul, 1994, s. 272.

örgütlenme sayıldığı toplumlarda kan gütmeden kaynaklanan şiddet olayları daha yaygındır. Özellikle basit cemaatçi toplumlarda akrabalık önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür toplumlarda toplumun örf ve adetleri akrabalıkla çok sıkı bir ilişki içindedir³⁷.

E. Antropoloji Bakımından

Bilindiği üzere toplumsal antropoloji, genellikle ilkel toplumların kültürünü ele alan bir daldır. Kan gütme olayları da daha çok ilkel toplumlarda görülen bir gelenektir. Bu başlangıçta toplu öç alma biçiminde idi. Bir cinayeti işleyenle cinayete kurban giden aynı aileden, aynı klandan ise, suçluyu toplumdan dışarı atan kabilenin başkanıdır. Fakat suç işleyen ile bunu kurbanı ayrı ayrı toplumlardan iseler ilkel çağda bu işe el koyacak üstün bir otorite yoktur. Kuralların çiğnenmesi bunu çiğneyenin bütün ailesine de bulaşan bir leke olduğundan, bütün aile suça ortak sayılırdı. Böylece toplu öç alma olayları meydana gelirdi. Örneğin bir klan üyesi tarafından diğer bir klan üyesine yapılan yaralama eylemi, zarar gören tarafın mensup olduğu klanın bütün üyelerince dargınlık göstermek suretiyle cevaplandırılırdı. Zarar görmüş kimsenin klanı da ya tazminat ya da suçluyu intihar cezasına çarptırır. Buna klan intikamı denir. Bazılarında ise bu usul kan davası biçiminde görülür. Klan tarafından öç alındıktan sonra sona erer.

Daha sonraları kamu adaletine geçilmiş, devlet kisası yasalaştırmış, suçlu tarafın zarara uğrayan tarafa tazminat ödemesini önce teşvik etmiş sonra da zorunlu kılmıştır.

Germen ve Frank hukuk tarihlerinde para vererek uzlaşma yolunun önce kolaylaştırılıp, sonra da zorunlu kılınarak, merkezi iktidar tarafından kan gütmenin önlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

³⁷ **GERÇEK Leyla Çakıcı**, Hukuki ve Adli Bilimler Açısından Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Kdz Ereğli, 2003, s. 120.

Germen hukukunda, bir suç işleme halinde, örf ve adete göre suçlunun ödeyeceği diyet tarifesi konulmuştur. Suç kurbanının kendisi veya mirasçıları adalet yoluna başvurarak bu tarife gereğince suçlunun kendilerine diyet ödemelerini isterdi. Bununla beraber, bu devirde devlet diyet istemeye zorlamadığı için saldırıya uğrayan taraf, kan gütme yoluna gidebilirdi. Daha sonraları, Frank monarşisi sırasında gelişme tamamlandı. Artık ne zarar görenin kendisi, ne de temsilcileri diyet almayı red edemeyeceklerdi. Barbar kanunları, adam öldürmede wergeld adını alan bir barem kurmuşlardır ki, diyetin tutarının suçun işlendiği koşullara ve suç kurbanın kişiliğine göre değişmesi öngörülüyordu. Cinayet kurbanlarının kişiliğine göre ödenecek paranın derecelendirilmesine bütün ilkel adalet kurallarında ve hatta Romalıların 12 Levha Kanunu'nda da rastlanmaktadır.

Kamu iktidarının parayla uzlaşmaya zorunlu kılması, bir anlamda ilkel bir toplum bir derece daha gelişmesi anlamına gelmektedir. Son bir aşamada devlet, bazı suçların, toplumu zehirleyen, kamusal suçlar olduğunu ilan etmiştir. Bu durum da parayla uzlaşmaya ortadan kaldırmış oluyor.

Şimdi, ilkelerde kan gütmenin bu gelişim aşamalarını sıralamaya çalışırsak; Kollektif sorumlulukta özel öç alma, aileye bağlı ve kollektif bir karakter taşırdı. Suçlunun yakınları da onunla birlikte sayılır ve uzlaşma parasını onunla birlikte öderdi. Aile çevresinde öç alma kalktıktan uzun zaman sonra bile, sorumluluğun bu kollektif biçimi sürüp gitmiştir. İlkel adalette kişisel sorumluluk olmadığı gibi bazı kerelerde, eski çağlarda suçlunun kılına bile dokunmadan, yakınlarından biri cezalandırılmak istenirdi.

Eski Hammurabi Kanunu'ndaki bir hükme göre: 'Şayet ev yıkılarak, sahibinin çocuğunu öldürürse, evi yıkanın çocuğu ölüm cezasına çarptırılır'. Yine, 'Bir adam köle olmayan bir kadına vurup çocuğunu düşürtürse on gümüş sikke öder. Şayet kadın ölürse vuranın kızı öldürülür'. Adalet, böylece bir ölünün yerine bir kimsenin öldürülmesiyle yerine getirilmiş oluyor. Yani esas suçlunun yerine başkası geçiyor ve cezaya maruz kalıyor.

İlkelerde öç duygusunun şiddeti, uygar insanlar için anlaşılmayacak derecede köklü ve esaslıdır. Kızıldereliler kana karşı kan dökmek için büyük bir öç duygusuyla yaşarlar, öç alamadıkları zaman kendilerini öldürürler. Bir Afgan atasözüne göre ‘Yüzyıllık öcün henüz süt dişleri vardır’. Sami Tanrısı, babaların öcünü çocuklardan ve çocukların çocuklarından bekler.

İlkelerde şiddetle hüküm süren öç alma duygusu, onların içinde yaşadıkları doğal ve toplumsal çevre koşullarından ileri gelmektedir. Etrafındaki hayvanlar ve insan zümreleriyle sürekli savaş halinde ve sürekli tehlikeler içinde bulunan vahşi, tek başına yaşayamamaktadır. Kitleler halinde toplanmak zorunluluğunda kalırlar. Kendi klanı dışında onun ayrı varlığı yoktur. Onu klanından çıkarmak bir nevi ölüme mahkum etmek demektir. Birlikte öfkelenir ve hakareti birlikte kabul ederler. Bir ilkele karşı işlenen suçu bütün klan sanki tamamına birden yapılmış gibi benimser, bir vahşinin kanını akıtmak klanın kanını akıtmak demektir. Bütün klan elemanlarının görevi onun öcünü almaktır. Öç de evlenme ve mülk gibi kolektiftir.

Avustralya kabilelerinde bir cinayet olduğu, hele suçlu kaçtığı zaman genel bir karamsarlık hüküm sürer. Zira akrabaları kendilerini suçlu sayarlar ve yalnız aile ile hiçbir ilişkisi olmayanları kendilerini güvenlik içinde hissederler. Bu cinayet, iki aile, iki klan arasında savaş ilanı demektir. Bu savaşlar iki taraf birbirini tüketinceye kadar aralıksız sürüp gider. Zira bir cinayet öç almak için bir ölüm ister, o da buna karşılık tekrar ölüm istediği için, bu hal o kadar sürer ki bazen iki klan da bitkin düşerler.

Kadınlar ve çocuklardan da öç alınır. İskandinavlılar beşikteki yeni doğmuş çocukları bile ayırmazlardı. Eddaslara göre ‘Mini mini çocukta bile kurt pusudadır.’ Yunanlılar, 8 yaşından büyük erkek çocuklardan öç alıyorlardı. Yalnız kadınlar ve genç kızlar öç alınmaktan hariç tutulmaktaydı.

Talio³⁸ - Kısas, ‘Cana can, göze göz, dişe diş, ele el, ayağa ayak, paraya para, yanığa yanık, ölüme ölümdür.’ İlkel toplumların eşitlik duygusuna tam karşılık olan

³⁸ Bkz. **UMUR Ziya**, Roma Hukuku Lügati, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983, s. 208.

adalet düşüncesi bu Talio kanunudur. Vendattaların tehlikesinden korunmak için meydana çıkmış ve ilkelerin öç alma duygusunu karşıladığı için onların yaşantısında geniş bir yer almış olan Talio, töre halini alarak kaide ve düzene konmuştur. Bütün klanda, önce toptan öç alma hakkı vardı. Böyle bir düzenleme ile öcü alabilecek ve kendisinden öç alınacak kişilerin sayısı sınırlanmaya başladı.

Bedevilerin ve hemen hemen bütün Araplar'ın öç alma kanunu olan Ahzısar, beş akrabalık derecesinde bulunan her bireye bu beş derece dahil katilin herhangi bir akrabasını öldürme hakkını veriyor. Bu adaletin genel olduğunu gösteriyor. Zira Germenlerde ve İskandinavlarda da bu adaletin varlığı görülmektedir.

Bu adet suç alanını sınırlamakla beraber, yine kurbanların seçilmesi hususunda geniş bir özgürlük veriyordu. Nitekim İbranilerde bu da sınırlamak ve öcü yalnız suçlu ile tahdit etmek için pek çok girişimler görüldü. Bir emre göre: 'Çocuklar için babalarını ve ve babalar için çocuklarını öldürmemek gerektir. Herkes kendi günahı için öldürülecektir.' Fakat öç alma hakkına sahip görülen insanların sayısını sınırlamak daha güç olmuştur. İntikam duygusu, ancak kurbanın en yakın akrabası bunu uygularsa tatmin edilebiliyor. Talion, vendettayı kurala bağlayarak ve sınırlayarak ilkel insanı işkenceye sokan ve körleştiren hissin teskin edildiğini gösterdi. İnsan, artık bu suretle bütün klan veya aile üzerinde körü körüne öç almaya kalkmıyor, yalnız suçludan öç almakla kanmaya çalışıyordu ve intikam bu suretle, darbeye karşı darbe, ölüme karşı ölüm olarak kalıyordu.

Atina gibi bir ticaret şehrinde, toplumsal düzeni kurmak gereği Vendettaları kurala bağlamak ve suçlulara cezalandırmak için sürekli bir mahkeme kurmaya imkan verdi. İngiltere'de 10. yüzyılda kral Alfred zamanında adet ve kanunlar ailelerin henüz cinayet yüzünden özel savaşlar ilan etmelerine müsaade etmiyordu.

İntikam duygusu, kisasla hakem meclisleriyle ne kadar sınırlandırılmış olursa olsun, yine temelli ve yenilmez bir biçimde duruyordu, kaldırılması için toplumun daha derin bir değişiklik geçirmesi gerekirdi. Bu da sınıflı toplumun ve mülkiyetin doğması ile mümkün oldu. Özel öçlerin düzensizliğini ortadan kaldırmaya

yaramayan mülkiyet, ilk defa, çarpışmalar ve suçlarla çevrili aileler içerisinde meydana çıkmaya başladı. Mülkiyet ilkel toplumdaki düzeni bozmak ve yeni duygular ve ihtiraslar uyandırmak üzere meydana çıktı. Kabilelerden aşiret ve siteye geçildiği, feodal üretimin başladığı ve sınıflı toplumun doğduğu sırada özel mülkiyet bu suretle kurulunca, artık kanı kanla ödemek biçimindeki adet etkisizleşerek onun yerine kanı mülkiyetle ödemek biçiminde gelişmeye başladı. Bu suretle kısas, değişime uğradı. Kısasın değişmesi kölelik ve köle ticareti ile kolaylaştı. Köle ticareti, düzenli bir suretle kurulan ilk uluslararası ticarettir. Canlı insanların öküzler, silahlar ve diğer eşya ile değiştirilmesi kan yerine kan değil başka bir bedelin ödenmesine insanları alıştırdı. O zaman cana can dişe diş yerine, cana dişe ve diğer yaralara karşı hayvan, demir veya altın istenmeye başlandı. Kafiriler öküz isterler, İskandinavlar, Cermenler bu iş için parayı kullanmaya başlamışlardır.

İlkel toplumların değişmelere açılması ve zümreler arasındaki sürekli ekonomik ilişkiler, onların daha karmaşık toplumlar meydana getirmelerine sebep olmuş; bu toplumlarda kollektif ve sınırsız oç alma biçimi, cana can biçiminde sınırlı oç alma, yani kısas biçimini doğurmuştur. Fakat toplumun sınıflaşması, kollektif mülkiyet yerine mülkiyetin doğuşu, servetin ve paranın meydana çıkması, ceza biçiminde, zararın maddi bir ölçüyle tazmin edilmesi ve yalnız bu tazminde yakın ilgililerinin tam bir sınırlama ile nihayet suçlunun şahsına kadar indirgenmesini doğurmuştur ki, kişisel mülkiyet kurumunun gelişmesiyle denk olan bu toplumsal kurum sorumluluk duygusunun kişiselleşmesidir.

IV. KAN DAVASININ ÖNLENMESİ BAKIMINDAN TEDBİRLER

A. Genel Olarak

Genelde gelişmemiş topluluklara mahsus bir gelenek olan kan davaları, bugün dahi ülkemizin bir çok bölgelerinde görülmektedir. Ülkemizin özellikle Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaşan bu olayları az da olsa İç Anadolu Bölgesinde görmek de mümkün olmaktadır.

İnsanın gurup içinde bulunması toplumsal varlık olmasının kaçınılmaz sonucudur. Gurubun ortak amaçları, beklentileri, duyguları, düşünceleri, istekleri, inançları ve kuralları vardır. Aile, arkadaş, ev ve iş ilişkilerinde, gurup dinamiği söz konusudur.

İnsan içinde yaşadığı toplumun gelenek, görenek, din, eğitim, hukuk düzeni gibi temel toplumsal kurumları ile ve bunları içeren kültürleri ile çatışma içinde olabilir. Çocuk ve genç toplusallaşma sürecinde içinde yaşadığı kültürün gelenek, görenek, din, eğitim, hukuk düzeni gibi temel toplumsal kurumlardan gelen kimi davranış kalıbını benimser. Bu kalıplar insanın yaşamında bireysel ilkeleri, kurulları, idealleri, inançları oluşturur. Özellikle gençler benimsedikleri ideallerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bundan ödün vermek istemezler esneklik göstermezler. Uyum sağlamak için çaba harcamazlar. Ancak, ideallerle içinde yaşanan toplumun gerçeği arasındaki uyumsuzluk oldukça, çatışma ortaya çıkar³⁹.

Birçok memleketlerde olduğu gibi, ülkemizin muhtelif bölgelerinde insanlar, yaşam imkanlarını, devletin gücüne rağmen çeşitli sebeplerle, küçük otarşik gurupların varlığına bağlı görmekte ve buna inanmaktadırlar. Bir bakıma devlet içinde devlet diyebileceğimiz grubun korunması, savunulması mensuplar için vazife kabul edilmektedir.

Kabul etmek gerekir ki, çok partili hayat, Türkiye’de ağa ve şeyhlerin devlet üzerindeki nüfuzunu arttırmıştır. Oy depoları olarak, ağalar, siyasi partilerin itibarlı kişileri olmuşlardır. Ne var ki, ağa ve şeyhlerin itibarlarının artışı, onları köylüler önünde büstün kudretli kişiler yapmıştır. Beyler ve ağalar köylüyü tam bir çember içine almışlardır. Köylü yalnız ekonomik bakımdan değil, bütün yaşantısında denetim altında tutulmaktadır. Köylerde “ Kahve” yoktur, yalnız “ağanın odası” vardır. Köylü burada toplanmaktadır. Büyük aşiretler şehirlerde oteller yapmışlardır. Aşiret mensubu köylü, şehre gidince bu otellerde kalmak zorundadır. Malını aşiretin

³⁹ **KÖKNEL Özcan**, Genel ve Klinik Psikiyatri, İstanbul, 1989, s. 105.; **ARAL Vecdi**, Hukukta İnsan, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 71, Sayı: 1, Mart 1997, s.10.

şehirdeki dükkanına satmak, borç para ve mal ihtiyacını oradan karşılamak zorundadır⁴⁰.

Araştırmalar, toplumda siyasi otoriteyi kontrol eden güç ne derece zayıf olursa, kan gütmenin de o oranda sürüp gittiğini ve ortadan kaldırılmasının da o denli güç olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Çeşitli durumlar, ülkemizde kan davası sonucu adam öldürmelerin nedenleri olarak gösterilmektedir. Bunların bazıları: Arazi ihtilafları, kız ve kadın kaçırma olayları, evlilik dışı ilişki kurmalar, dini kurallara aykırılıklar şeklinde sıralanabilir. Ancak genelde toplumda kan davası sebebi olarak gösterilen bu sebepler netice itibariyle adam öldürme fiillerinin sebebi olabilirler. Özel olarak kan gütme sebebi ile adan öldürmeler konusunda esas itibariyle kan davasına konu olabilecek sebeplerin olması gereklidir. Diğer nedenler kan davasını tahrik eden ilk adam öldürmenin nedeni olabilirler. Bu haldeki adam öldürmeler kan davası nedeni ile işlenmemiş fiillerdir.

Demek ki, araştırılması gereken konu kan davasına sebep olabilecek olaylardır. Bu olayların ilk başlangıç nedenleri olabilecek sebepleri şu şekilde toplamak mümkündür.

Ekonomik Sebepler; Aslında ekonomik sıkıntılar genelde tüm suçların ana nedenidir. İşsizlik konusu kan gütmenin sürmesini etkileyen ekonomik nedenler arasındadır. Çalışmayan, boşta gezen insan tehlikeli insandır, diye bir söz vardır. Belirli bir işte çalışma insanı meşgul eder. Ruhsal hayat sağlıklıdır. İş gücü olmayan kimselerin ise boş zamanları çok olacağı için temas ettiği kişilerle kan gütme konularını konuşup olayların devamlı gündemde kalmasını sağladıkları görülmektedir.

Bir diğer neden de, toprak anlaşmazlıklarının sebep olduğu husumetler olmaktadır. Bunlar, aynı toprak üzerinde hak iddia etme, sınır ihtilafları, hisseli tapu

⁴⁰ **AVCIOĞLU Doğan**, Türkiye'nin Düzeni, Cilt: 2, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969, s. 428.

satışlarında iyi veya kötü konumda yer alan arazilerin maliki olan kişilerin anlaşmazlıkları gibi çeşitli nedenler olabilir⁴¹.

Kan davalarının sıkça yaşandığı illerimizden bir olan Mardin’de kan davaları ile ilgili olarak: ‘Mardin’de kan davaları, şehir ve ilçe merkezlerinden köylerde görülür. Nedenleri çok değişik olan kan davalarının oluş sebeplerini şöyle açıklayabiliriz: Kız kaçırma, riya, küçük münakaşaların büyümesi, arazi anlaşmazlıkları, çekememezlik gibi. Çoğu kez hiç yoktan çıkan münakaşalar büyümekte yıllar sonra kan davalarına dönüşmektedir. Bu kan davaları da zamanla mahalli particiliklere ve guruplaşmalara yol açmaktadır. Birbirlerine cebe alan aileler genelde köyü terk etmektedirler. Köyü terk eden ailenin malı köyde kalan hasmı tarafından yağma edilmektedir. Günümüzde köylerdeki kan davaların çoğu sonuçlanmış, bu davalar asgariye indirilmiştir. Patlaklık veren davalar üzerine etkin bir şekilde gidilmekte, aileler karşılıklı oturtulup barıştırılmakta olay büyümeden tatlıya bağlanmaktadır. Türkiye düzeyinde tüm illerde olduğu gibi, bugün için Mardin ilinde de ekonomik gelişme, nüfus artışı, mahalli huzursuzluklar ve köyde ekilecek arazinin sınırlı olması neticesinde köylerden merkezlere, Mardin’den büyük illere sürekli göç bulunmaktadır⁴².

Yine bu bölgelerdeki yoksulluk; olayların devamını sağlayan diğer ekonomik nedenler arasındadır.

Toplumsal Sebepler: Toplumsal yapı, toplumsal gurupların ve kurumların belli başlı bireyler toplamını içinde bulundukları sosyal yapıya dahil etmektedir. Sosyal yapı ve sosyal ilişkiler ise bir toplumun modeli ve manevi birikiminin ortaya koyduğu belirli değer yargılarını himayesinde toplumsal sınıflar tarafından gerçekleşmekte ve şekillenmektedir. Bir toplumda sosyal yapının hep canlı ve dinamik kalmasını sağlayan toplumsal değişime hareket veren temel unsur nüfustur. Çünkü; nüfus, demografik - nüfus bilimiyle ilgili, kültürel, ekonomik, sosyal ve

⁴¹ TEZCAN Mahmut, Kan Gütme Olayları Sosyolojisi, s.32 vd.

⁴² Mardin İl Yıllığı, Mardin Valiliği Yayını, 1987, s.132.

siyasal yönleriyle ele alınabilen bir özellik taşımaktadır. Nüfusun toplumsal sınıflar arasındaki dağılımı ise yapısının belirlenmesini sağlamaktadır⁴³.

Toplumların zaman süreci içinde meydana gelen değişiminde, değişme hızları birbirinden farklılık gösterir. Geleneksel toplumlarda değişme daha yavaş olurken, sanayileşmiş toplumlarda daha hızlı olmaktadır. Toplumsal değişmeyi, toplumsal şartlar, yeni keşifler, icatlar ve kültürel değerler etkilemektedir. Ekonomi, toplumsal, teknik ve sosyal yapı, eğitimle yakından ilgili olarak bu farklılaşmayı gelişme boyutuna taşımaktadırlar. Toplumda sosyal yapı ve sosyal ilişkiler değer yargılarına göre gerçekleşir ve şekillenir. Toplunun yapısı üç temele dayanmaktadır: alt yapı ve üst yapı olarak toplumsal yapı, değerler, adetler, gelenekler ve kurallar olarak kültürel yapı ve toplumsal yapı ve kültürel yapıya bağlı olan siyasal yapı. Toplumsal değişme, bu üç temele dayanan toplumsal yapıyı oluşturan ilişki ve kurumların bir dönemden diğerine değişmesidir⁴⁴.

Toplumsal ilişkinin uyum içerisinde devam etmesini sağlayan en temel öğelerden birisi gelenek ve görenektir. Bir anlam ifade eden insan davranışının yaygınlaşarak benimsenip tekrarlanması gelenek ve göreneğin ortaya çıkmasını sağlar.

İnsanların, duygusal yada bilinçli olarak bağlı bulunduğu bir takım doğa üstü kudretlere yada varlıklara inanmasına ve bunlara ibadet etmesine din denilmektedir. Din kuralları insanların Tanrısıyla olan ilişkilerini düzenlediği gibi insanın insanla, insanın toplumla olan ilişkileri konusunda da düzenlenmeler getirir. Din kurallarının gündelik yaşama uygulanması aile, miras paylaşımı, hak ve vecibelere ilişkin dini tutumlar zaman içerisinde yaygınlaşarak örf ve adet ilkeleri niteliğini alırlar ve kendiliğinden uygulama alanına yansırırlar.

⁴³ **KARATAŞ Muhammed**, Sosyoekonomik Gelişimde Yapısal Değişim, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Sayı: 1, Ankara 2003, s. 170.; **ŞENER Sami**, Sosyoloji, Sosyal Bilimlere Alternatif Yaklaşım, 3. baskı, İstanbul, 1998 s.24; **ERKAL Mustafa**, Sosyoloji, 7. baskı, İstanbul, 1996, s. 184.

⁴⁴ **KARATAŞ Muhammed**, Sosyoekonomik Gelişimde Yapısal Değişim, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Sayı: 1, Ankara 2003, s. 171.

Toplumsal yaşamı düzenlemeye yönelmiş olan örf ve adet kuralları, hukuk kurallarının belirlenişinde olduğu gibi en ideal olan kuralın bulunup çıkarılması gerektiği tarzında bir yaklaşımdan hareket etmez. Örf ve adet kuralı çevre ve gruplara göre kişisel olarak uluslara ve ülkelere göre de uygulama alanı açısından değişik olan toplumsal alışkanlıklar biçiminde ortaya çıkar. Ulusal uygulamamızdan rasyonaliteye dayalı olmamanın örneği olarak şunu verebiliriz: Cumhuriyetin kurulmasıyla yapılan bir çok yeniliklerden birisi olarak ağırlık ölçülerinin, standartlarının değiştirildiği bilinmektedir. Bu ölçü kilodur. Ancak eski tartı birimlerinin bıraktığı alışkanlık kolay kolay silinememiştir. Bunun etkisi ile yurdumuzun bir çok yerlerinde sekiz kilo – bir batman üzerinden yapılan tartıya önem verildiğini görüyoruz. Uzunluk ölçüsü olarak da metre kabul edilmiş arşın bırakılmıştır (arşın metrenin üçte ikisine yakın bir uzunluğu anlatır). Hacım ölçüsü olarak kullanılan ve tahılları ölçmeye yarayan şinik ise bazı yerlerde bırakılmış, onun iki veya dört katını karşılayan teneke veya kilo ölçülerine bağlanmıştır. Ancak şinik ölçü olarak İç Anadolu’da hala yaşamaktadır. Bu örneklerden de görülebileceği gibi kesin bir standarda bağlanmış ve her yerde aynı özelliklere sahip olan ölçü birimleri bile, büyük bir kolaylık sağlamalarına rağmen eski örf ve adetleri kolaylıkla ortadan kaldıramamaktadır. Tıpkı kan gütmelerin sebep olduğu kan davalarında olduğu gibi⁴⁵.

Görüldüğü gibi örflerin yaptırım gücü bazen öyle bir hal alır ki, yazılı hukuk kaidelerinden daha etkili olur. Daha çok duygusal muhteva ile dolu olarak bilinen örfler müeyyideleri takviye ederler⁴⁶.

İslamiyet öncesi Araplar’da kadının miras hakkı yoktur. Ancak İslam dini ile beraber Arap kadınları bu hakkı elde etmiştir. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de bazı ayetlerde çeşitli bilgiler verilmiştir. Mesela Nisa Suresinin 7, 8, 12, 13, 19, 33, 127, 176., Ahzap Suresinin 6. ve Teci Suresinin 19. ayetleri mirasla ilgilidir. Bu ayetlerde kadına miras verilmesi emredilmiştir. Anadolu’da yüz yıllardan beri bir çok İslam

⁴⁵ **İŞIKTAÇ Yasemin**, Hukukun Kaynağı Olarak Örf ve Adet Hukuku, Kazancı Hukuk Yayını, No:116, İstanbul, 1992, s. 19.

⁴⁶ **AKSOY Mustafa**, Kültür Sosyolojisi Açısından Doğu Anadolu, İstanbul 1996, s.143.

devleti hüküm sürmüştür. Fakat bu gerçeği ve Kur'an da yer alan ayetlerdeki hükümlere rağmen, bugün bile Anadolu'nun bazı yerlerinde kadınlara miras hakkı verilmediği yada sembolik olarak verildiği, son zamanlarda ise kadınların her şeye rağmen miras almaya başladıkları tespit edilmiştir.

Toplumsal değişimde şehirleşme olgusu, tüketim alışkanlıklarının değişimini eğitim, sanat ve yaşam tarzlarında yoğunlaştırmaktadır. Şehirleşme, toplumun sosyal ilişkilerinde ve sosyal yapısında da değişiklik yaparak tüketim alışkanlıklarındaki değişiklikleri hızlandırmaktadır⁴⁷.

Kan gütmünün sıkça görüldüğü illerimizden biri olan Diyarbakır'ın toplum hayatında iki grup halk meydana gelmiştir. Birinci grup, modern yaşayışa oldukça ayak uydurmuş ve modernleşme çabasına girip şehirli niteliğini kazanmış olanlardır. Bunlar, çoğunlukla devlet memurları, ticaret ve sanayi erbabı kimselerdir. İkinci grup ise gecekondlu topluluklarında yaşayan ailelerdir. Bunlar, yaşayış alışkanlıkları itibariyle köylerle şehirlerin bazı özelliklerini taşırlar. Bu topluluklarda meslek grupları ise vasıflı işçi, düz işçi, müstahdem, küçük esnaf tarzındadır⁴⁸.

Bu modernleşme ve şehir hayatının icabı ve ayrıca ekonomik baskının sonucu olarak aileler bölünmüş, çalışma hayatına girmeye koyulan kadın, aile içindeki önemli yerini almaya başlamıştır. Gecekondlu topluluklarında ise, kadının daha çok ev işleri görerek aileye yan gelir sağlamada yardımcı olduğu görülmektedir⁴⁹. Gerçeğe ve Kur'an da yer alan ayetlerdeki hükümlere rağmen, bugün bile Anadolu'nun bazı yerlerinde kadınlara miras hakkı verilmediği yada sembolik olarak verildiği, son zamanlarda ise kadınların her şeye rağmen miras almaya başladıkları tespit edilmiştir.

⁴⁷ **KARATAŞ Muhammed**, Sosyoekonomik Gelişimde Yapısal Değişim, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Sayı: 1, Ankara 2003, s. 182.; **KONGAR Emre**, Toplumsal Değişme Kurumları ve Türkiye Gerçeği, 4. Baskı, İstanbul, 1985.; **KONGAR Emre**, 21. Yüzyılda Türkiye, Remzi Kitabevi, 25. Basım, İstanbul, 2000, s. 549.

⁴⁸ **YASA İbrahim**, Gecekondlu Topluluklarında İş - Güç Çeşitleri ve Ekonomik Düzen, Ankara, 1966, s. 162.

⁴⁹ Diyarbakır İl Yıllığı, 1967, s. 213 vd.

Kan gütme olaylarının toplumsal nedenlerinden en önemlisi olarak, kız kaçırma olayları gösterilmektedir. Kan güdülen bölgedeki ailelerin başlık parasını hayli fazla talep etmeleri veya hediye isteklerinin aşırıya kaçması nedenleriyle kız kaçırma olayları meydana gelmekte, bu da namus duygusunun etkisiyle kan davalarına ve töre cinayetlerine yol açmaktadır. Bunun yanında kadın kaçırmalar ve zina olayları da kan gütmeye yol açabilmektedir.

Kan gütme olaylarının en büyük etkenlerinden biri de çevrenin baskısıdır. Özellikle küçük yaştakiler, ailelerin telkinlerine daha kolay adapte olmaktadır. Yapılan teşvik ve telkinlerle kişinin bir bakıma beyni yıkanmakta, kendi iradesini yerini teşvik edenlerin iradeleri almaktadır. Toplumsal baskının iradesi bireye yansımaktadır. Babasının veya en yakın bir akrabasının öcünü almayan kimse artık o çevrede şerefli ve haysiyetli olarak yaşayamaz. Çevresinde daima hor görülür. Bir toplulukta insan yerine konulup sözleri bile dinlenmez. Cezaevlerinde yapılan mülakatlarda, niçin kan güdüyorsunuz? sorusuna verilen cevaplar hayli ilgi çekicidir; bir tutuklu; bizim orada adettir, öç mutlaka alınır, diğer bir hükümlü, vurmazsam kimsenin yüzüne bakamazdım, bir başkası ise, öç almayı bizim oralarda erkekten saymazlar, demişlerdir⁵⁰.

Namus - şeref anlayışı da, toplumsal nedenlerin diğer bir görünümüdür, herhangi bir kimse, ailesinden birisine karşı girişilecek adaba aykırı harekette, namusunu temizlemek için gerektiğinde hayatı pahasına da olsa suç işleyebilmektedir. Bu durumda kan gütme olaylarına yol açabilmektedir. Çünkü namus meselesi Türk değerler hiyerarşisinde en başta gelenler arasındadır⁵¹.

⁵⁰ **TÜRK BEN Yücel**, Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri, Türk İdare Dergisi, Cilt: 48, Sayı: 357, Ankara, 1977, s. 128.; **TEZCAN Mahmut**, Türkiye’de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri, s. 668.

⁵¹ **DOĞAN Yalçın**, Namus Nedir? Anketi, Hürriyet Gazetesi, 17.04.2005, s. 17; **HEKİMOĞLU Ahmet**, Irz ve Namusa Yönelik Cürümler Üzerine Bir İnceleme, Adalet Dergisi, Yıl: 79, Sayı: 2 Mart - Nisan 1988, s. 106.

Ülkemizin örf ve geleneklerinde, ırzına geçilen ve tasaddi olunan kimselerin kamuoyunda vakar ve haysiyetlerinden çok şey kaybettikleri ve bu bakımdan, hemen daima, ayıplı bir insan sayıldıkları bilinmektedir⁵².

Türk Ceza Kanunumuzda, Altıncı Bölümde, “Cinsel Dokunulmazlığa karşı Suçlar” yer almaktadır. 102. maddede “cinsel saldırı” adı altında belirtilen fiiller suç kapsamına alınmıştır. Cinsel dokunulmazlık, kişilerin vücudu üzerinde cinsel davranışlarda bulunulması suretiyle ihlal edilir. Bu bölümde yer alan suçlarla korunan ortak hukuki değer, kişilerin cinsel dokunulmazlığıdır. TCK 103. maddede “Çocukların Cinsel İstismarı”, 104. maddede “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki”, 105. maddede, “Cinsel Taciz” suçları yer almaktadır.

Diyarbakır ve Şanlıurfa’nın bazı yörelerinde bir kızın akrabaları ve onların oğulları varsa, o kızı dışarıdan kimse isteyemez. Aksine bir davranış kavgaya, kan dökülmesine neden olur⁵³.

Kocası ölen kadını, evli ve çocuk sahibi de olsa, kayınbiraderi ile evlendirmek, gelenek göreneğe göre olağan sayılır. Bu durumda yenge, eve kuma olarak gelmiş, böylece yengenin ve çocuklarının bakımı, gözetimi güven altına alınmış olarak kabul ediliyor. Resmi nikah dışında dini nikah kıyma hususu da Diyarbakır’da geçerliliğini korumaktadır. İslam hukukunda nikah akdi nedeniyle erkeğin kadına vermek zorunda olduğu bir miktar para ödemesi vardır. Buna mehir denilmektedir. Tutucu çevrelerde İslam hukukunun dini kuralları halen uygulamada tutulmaktadır⁵⁴.

Siyasal Sebepler; Ülkemizde bazı bölgelerimizde silah taşıma geleneğinin bulunduğu bir gerçektir. Bilhassa Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu

⁵² **DÖNMEZER Sulhi**, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, İstanbul, 1975, s. 115.

⁵³ **TEZCAN Mahmut**, Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi, Aile Yazıları, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Bilim Serisi 5/4 İkinci Bası, 1991.

⁵⁴ **CİN Halil**, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Ankara, 1974; **GÖKALP Ziya**, Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, Baskıya Hazırlayan: Şevket BEYSANOĞLU, İstanbul, 1992; **KONYAR Basri**, Diyarbakır Yıllığı, Ankara, 1936, s.40; **BEYSANOĞLU Şevket**, Diyarbakır Folklorunda – Gelenekler –Görenekler - Adet ve İnanmalar, San Matbaası, Ankara, 1995, s. 86 vd.

Anadolu’da genellikle bireyler yanlarında silah taşır ve evlerinde bulundururlar. Hatta Karadeniz bölgemizde birkaç ilimizde silah imal edildiği bilinmektedir.

Devletimiz, vatandaşların silaha tutku derecesindeki merakı nedeniyle, kaçak silah taşımalarını önlemek amacıyla, mevzuatımızda bazı değişiklikler yaparak koşullara uyan her vatandaşa ruhsatlı silah edinebilme olanağı sağlamıştır. Devlet, toplumun huzur ve güvenliğini sağlama şeklindeki geleneksel görevleri yanında, vatandaşlarına hizmet sunma, onları çeşitli yollarla destekleme ve gerektiğinde kendilerini koruyabilme imkanlarını sağlamak amacıyla buna müsaade etmiştir. Buna rağmen, kötü niyetli bazı kişilerce çeşitli sebeplerle, kişilere baskı yapılarak silahın kötü amaçlarla kullanılması sağlanmaktadır. Sosyal hayat içerisinde mütalaa edilen bütün faaliyetlerde az veya çok bu psikolojik baskılar kendilerini hissettirmekte, belli zamanlarda sosyal patlamalara neden olmaktadır. Toplum içinde meydana gelen sosyal hadiseleri bir tek sebebe bağlayarak izah etmek mümkün değildir.

Devletin etkin gücünü tam anlamıyla gösteremediği bölgelerde, ağa, şeyh, aşiret reisi gibi kişiler kendi çıkarları açısından mahiyetleri altındaki kişileri kan gütme olaylarına kadar götürmektedir⁵⁵.

Aşiret, kan bağı esasını öne çıkaran, siyasi bir birliktir. Hareket alanı diğer aşiret sınırlarında biter. Özellikle göçer aşiret geleneğinden kaynaklanıp da yerleşik düzen boyutu olmayan dar ekonomik yaşamın dayattığı bu sosyopsikolojik yöneliş, aşiretler arası rekabeti sürekli öne çıkarmış, karşılıklı çekişmelerini körüklemiştir.

Ağaların, aşiret reislerinin nüfuz bölgelerini artırmak için birbirleriyle sürekli olarak mücadelelerinde halkı aracı olarak kullanmaları kan gütmelerin devamlılığını sağlamaktadır.

Feodal ya da yarı feodal toprak düzeni, Diyarbakır’da beylik temeline, Şanlıurfa ve Mardin’de aşiret temeline dayanmaktadır. Bu nedenle Şanlıurfa ve Mardin’de kişisel bağımlılık ilişkileri daha yoğundur. Aşiret yapının dönüşümüyle

⁵⁵ TEZCAN Mahmut, Türkiye’de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri, s. 669

geçilen feodal sistemde, toprak sahibi üretimin önemli bir diliminde rant biçiminde el koyarken, değerlerin transferinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlığı, hoşnutsuzluğu kan bağı ilişkileriyle de geliştirilen ve bir bakıma mekanizmaya dönüşmüş bulunan akrabalık duygusuyla aşabilmektedir. Bu ise, bu yapılardaki üretim ortamında, feodale bağlı aşiret mensubunun, teslimiyet noktasına kadar taşındığını düşündürmektedir. İşlerin bazen iyi gitmediği durumlarda ise, yani aşiret mensubunun bağlılığı konusunda ayrışma yaşandığı gibi bir endişenin doğmuş olduğu durumlarda ise ağa, milisler edinebilmektedir. Milis, gerektiğinde, dışa dönük bir güç olarak da kullanılabilir⁵⁶.

Kanaatimizce kan gütme kavramının ilkel çağlardaki kökeninden bugüne siyasal sebeplerden bağımsız bir düşünce geliştirmek mümkün değildir. Merkezi otoritenin etkin bulunmadığı ya da hiç bulunmadığı hallerde toplumsal olayların doğası gereği boşluk bir şekilde doldurulacaktır.

Hukuksal Sebepler; Kan davalarının henüz gelişmemiş bölgelerimizde sıkça görülmesini nedeni, devlet gücünün bu bölgelerde yetersizliği gelmektedir. Yapılan araştırmalarda, kan gütme geleneğinin en zayıf olduğu bölgelerin aynı zamanda Türkiye'nin en gelişmiş bölgeleri olduğu; genellikle orta ve az gelişmiş bölgelerimizde ve köy düzeyinde ise kan gütme olaylarının yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır⁵⁷.

Kan gütme olaylarının yoğunlaştığı kırsal alanlardaki köyler, dağlık ve ormanlık arazide kurulmuş, alt yapı tesisleri, özellikle yol, içme suyu gibi hizmetlerinden yeterince istifade edemeyen yerleşim bölgeleridir. Ayrıca bu yörelerin insanları toprak genişliği ve yıllık gelir düzeyleri yörelerinden sınırlı bir ekonomi düzeyine sahiptir.

⁵⁶ **DAĞ Rıfat, GÖKTÜRK Atilla**, GAP Yeniden Yapılanmalıdır, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, (tarih yok) Ankara, s. 72.

⁵⁷ **TÜRK BEN Yücel**, Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri, Türk İdare Dergisi, Cilt: 48, Sayı: 357, Ankara, 1977, s. 127.; **ÜNSAL Artunç**, Kan Gütme Geri Kalmışlığın Alın Yazısı mı? Cumhuriyet Gazetesi, 13.6.1973.

Gelişmemiş bölgelere devlet otoritesinin gerek personel, gerekse araç gereç eksiklikleri nedeniyle zamanında olayın meydana geldiği yere ulaşmaları faillerin kısa sürede yakalanmalarını engellemektedir.

Faillerin yakalanmaları veya olayla ilgili hazırlık soruşturması sırasında dinlenen tanıkların mahkeme safhasında çeşitli sebeplerle bulunamamaları gibi mahkemenin sonuçlanmasını engelleyecek hususların ortaya çıkması yargılamayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu hal ise, mağdur tarafın kamu adaletine olan inancını sarsmaktadır. Yine, bazı politik düşüncelerle sık sık çıkartılan af yasaları, yeni kan davalarına zemin hazırlamaktadır.

Eğitsel Sebepler: Kan gütme olaylarının meydana geldiği bölgelerimizde, bölge halkının büyük çoğunluğunun okuryazar olmadıklarını, okuryazar olanların da çoğunlukla orta öğretimden terk olduklarını görmekteyiz. Ülkemizde ilköğretim zorunlu olmasına rağmen, eğitimin durumu özellikle kan davası ve töre cinayetlerinin yoğun olduğu bölgelerimizde vahimdir.

Kan gütme olaylarında mahkum olanların eldeki istatistiklere göre % 80'i olay sırasında ilkokul ve daha aşağı bir eğitim düzeyinde, % 56'sı 19 yaşından, % 83'ü de 26 yaşından küçüktür. Ayrıca % 80'i bekar, % 20'si de evlidir. Bu rakamlardan da anlaşılabileceği gibi hasım aileler arasında sürdürülen kan davalarından daha çok genç ve bekarların ön plana çıktıkları göze çarpmaktadır. Bunun sebebi, iki şekilde açıklanabilir. Birincisi Türk Ceza Kanunu'nun 18 yaşını doldurmamış suçlulara daha az cezalar öngörmüş olması, ikincisi ise, büyüklerin cezaevlerine girmelerinin aileleri ekonomik ve sosyal yönden yıpratacağı endişesidir. Hem intikam hissine veya telkinlere daha çabuk kapılan, hem de ailevi sorumlulukları fazla olmayan genç ve bekarların aile şereflerinin bekçiliğini yapmaları kolaylaşmaktadır⁵⁸.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerimizden olan Siirt ilinde Valilikçe yapılan araştırmada; "Siirt ilinde, ilköğretim çağında olmalarına rağmen okula gitmeyen

⁵⁸ **TÜRK BEN Yücel**, Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri, Türk İdare Dergisi, Cilt: 48, Sayı: 357, Ankara, 1977, s. 128.

büyük çoğunluğu kız olmak üzere binlerce çocuk tespit edilmiştir. Bunların yaşamlarında güzel Türkçe konuşma ve anlama gücünü çektikleri, halkın genelde yoksul olduğu, gençlerin çoğunun işsiz olduğu, bunların yanı sıra, ilköğretim çağında olup da okula gidemeyen yada okul öncesi yaş grubunda olup, Türkçe'yi dahi konuşamayan çocukların aile şefkatinden yoksun bir şekilde sokaklarda çamur içinde oynadıkları müşahade edilmiştir” denilmektedir⁵⁹.

Kan gütme olaylarının faillerinin genelde ülkemizin az gelişmiş bölgelerinden ve eğitim durumu yetersiz kişilerden olduğu bilinmektedir. Gerek televizyon gerekse basın sayesinde, tüm toplumsal olaylar bütün ayrıntılarıyla anında topluma aktarılmaktadır.

Kan gütme saiki ile insan öldürme suçları hakkında dikkat çeken ilmi ve edebi eserler arasında Osman Şahin'in Bucaklar (Adnan Bucak'ın anlatımıyla), Reşat Nuri Güntekin'in Kan Davası adlı romanı, M. Kemal Öke'nin Yüzyılın Kan Davası adlı ve Vamık D. Volkan'ın Kimlik Adına Öldürmek adındaki inceleme eserleri, Ahmet Günbay Yıldız'ın Sular Durulunca ve Artun Ünsal'ın Anadolu'da Kan Davası adlı eserleri sayılabilir. Reşat Nuri Güntekin'in Kan Davası adlı romanında Kurtuluş Savaşı yıllarında sokak çocuğu olarak büyüyen ve bulundukları yerden işgaller yüzünden ayrılıp diyar diyar dolaşan, en sonunda Çocuk Esirgeme Kurumu yurdunda büyüyen, okuyup öğretmen olan Ömer isimli bir gencin Urfa'nın Bozova İlçesine bağlı Aşağı Sazan Köyüne öğretmen olarak tayini çıktığında bu köyle Yukarı Sazan Köyü arasında bulunan kan davası anlatılmaktadır. Yalnız başına kitap okumanın yaygınlaştırılması elbette kan gütme cinayetleri sorununun çözümü için yeterli değildir ancak atılacak en önemli adımlardan biridir.

Kan gütme saiki ile adam öldürme cürmünün ülkemizin özellikle bazı yörelerinde işlenmekte olması sebebiyle 1937 yılında 3236 sayılı ve 8 maddeden oluşan 'kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri, hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair kanun' çıkarılarak, bu suçların işlenmesine engel olunmaya çalışılmıştı. Kanunun uygulanacağı yerler 23

⁵⁹ Cumhuriyetin 75. Yılında Siirt, Siirt Valiliği Yayını, Ankara, 1998, s.163.

Kasım 1937 tarihli bir kararname içinde ve bir liste halinde belirtilmişti. Ancak kanunun 1961 Anayasasına aykırılık itirazı üzerine, Anayasa Mahkemesi 11.2.1964 tarih ve 330/15 sayılı kararı ile, Anayasanın 33. maddesinde ifadesini bulan ceza sorumluluğunun şahsiliğı, yine 18. maddede belirtilen herkesin dilediğı yerde yerleşme hürriyetine sahip olduğı ilkesine aykırılığı gerekçesi ile 1 ve 2. maddelerinin iptaline karar vermişti.

Kanunkoyucuyu bu önlemleri almaya götüren düşünce şudur: Kan gütmenin sebebi, mağdurun ailesinin, katilin ailesine her gün küçük çevrelerde rastlamaları halidir. Bu nedenle, katilin ailelerinin mensuplarını, yakınlarını, mağdurun ailesi çevresinde uzaklaştırmak yararlıdır.

765 Sayılı Türk Ceza Kanunumuzda, 1953 yılına kadar uygulamada böyle bir suç türü mevcut değildi. 6123 sayılı kanunla Ceza Kanununun 450. maddesine eklenen 10. bent ölüm cezasını “kan gütme saiki ile” işlenen adam öldürme suçlarına da uygulanmak üzere genişletti. 6123 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten önce, kan gütme saiki ile adam öldürme halinde, olayın mahiyetine göre 765 sayılı TCK 450/4 veya 448. maddeleri uygulanmakta idi. Halbuki 765 sayılı TCK 450/4. maddesinde adam öldürme suçunun cezasını artıran sebeplerden biri olarak “tasarlama” düzenlenmişti. Tasarlama veya tasarlama olarak nitelediğimiz bu ağırlatıcı sebebin ne anlam ifade ettiğı konusunda doktrin ve uygulamada görüş birliğı sağlanamamıştır.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda, Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme Suçu 82/1-j. maddesinde ve Kasten Adam Öldürme Suçunun nitelikli hallerinden biri olarak düzenlenmiştir. Bu suçun işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacaktır. TCK 82. maddesinin 1. fıkrasının (j) bendi gerekçesinde: ‘Yerleşmiş Yargıtay kararlarında da kabul edildiğı üzere, kan gütme saikyle öldürme halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilmesi, fiilin sadece kat gütme saikine bağılı olarak işlenmiş olması halinde, söz konusu olabilecektir. Ancak, belirtilmelidir ki, haksız tahrikin koşullarının bulunduğı hallerde, bu bent hükmü uygulanmaz.’ denilmiştir.

B. Devletçe Alınması Gereken Başkaca Tedbirler

Kan gütme olayları, çok yönlü toplumsal bir olgudur. Tek bir sebeple kan davalarını açıklamak mümkün değildir.

Anadolu'nun birçok bölgesinde, çeşitli sebeplerle adam öldürme olaylarına rastlanmaktadır. Ancak bunlar kan gütmeye dönüşmemektedir. Buna rağmen kan gütme olaylarına sıkça rastladığımız bölgelerde, herhangi bir adam öldürme kan gütmeye dönüşebilmektedir. Çünkü çeşitli sebepler olayların sürekliliğini sağlamaktadır.

Kan gütme olaylarının önlenmesi için devletimizin alması gereken tedbirleri şu şekilde toplamak mümkündür; Hukuksal tedbirler, ekonomik tedbirler, eğitsel tedbirler.

Hukuksal Tedbirler: öncelikle cezalar akla gelmektedir. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçu önceleri idam cezası ile cezalandırılıyordu. İdam cezasının kaldırılmasına rağmen şu an için yaptırım yürürlükte olan TCK 82. madde ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. 3236 sayılı kanun da bu bağlamda zikredilebilir. Daha sonra kan gütme saiki 765 sayılı TCK ile (450. maddenin 10. bendi olarak) cezada ağırlatıcı sebep olarak kabul edildi. Cezanın çok ağır olması da zaman içerisinde olayların durmasına neden olamamıştır.

Kan gütmenin sıkça görüldüğü bölgelerde, başarılı idare personeli ile başarılı ve çalışkan adliye personelinin görev yapmasına özen gösterilmelidir. Bu bölgelerde görev yapan ve başarılı olan personel görev bitiminde mümkün olduğunca istekli bulundukları bölgelere atanmalıdır. Bu suretle yerlerine gelen personele de, iyi çalışmalarının karşılığının verildiği gösterilmelidir.

Yine bu bölgelerde görev yapan güvenlik güçlerinin, tam kadro ve en gelişmiş teknolojiye sahip araç gereçlerle çalışmaları temin edilmelidir.

Cumhuriyet tarihimiz boyunca çıkarılan af kanunları da ceza hukuku siyasetinin tutarlılığını azaltmakta ve az gelişmiş yörelerde adalete olan inancı azaltmaktadır. Devletin kendi aleyhinde işlenen suçların cezalandırılmasında şahin olmasına karşılık diğer suçlarda aynı hassasiyeti göstermediği yönündeki eleştiriler dikkatten uzak tutulmadan af kanunları uygulamasına bir son verilmelidir. Kanatımisce 5237 sayılı TCK yürürlüğe girerken koşulsuz bir genel af kanunu düşünülebilirdi. Zira ceza hukuku sisteminde köklü bir değişiklik söz konusuydu ve toplumsal barış açısından bir genel af yerinde olabilirdi. Ancak tam tersine TCK yürürlük tarihi ötelenerek ve yürürlükten önce ve halen süregelen değişikliklerle kanunun bütünlüğü zedelenmiş ve aksaklıklar uygulamaya da yansımıştır.

Hukuksal tedbirler bağlamında silah bulundurma ve taşıma hakkının kısıtlanması ve çok titiz koşullara tabi tutulması gerektiği açıktır.

Adaletin en kısa zamanda yerine getirilmesi ve toplumdaki intikam duygularının teskini için kan gütme saiki ile insan öldürme suçunun faillerinin derhal yakalanması ve yargıya sevk edilmesi amacıyla asayişin tam olarak sağlanması yerinde olacaktır.

Sürekli dillendirilen yargı reformu konusu üzerinde geniş katılımlı bir konsensüs sağlanarak bir an önce sonuçlandırılmalıdır. Bilhassa adliye mekanizmasının seri ve adil olarak çalışması toplumda devlete olan güveni artırır. Böyle bir uygulama, kan gütme zincirinin de başlamasına engel olur.

Bu tür suçlulara cezaevinde özel eğitim uygulanmalıdır. Suçluya toplumsallık duygu ve düşüncesi aşılanmalıdır. Çocuğu suç işlemeye azmettirenlerin de mutlaka cezalandırılması yoluna gidilmelidir. Suçun cezasında indirim nedeni olması yüzünden çocuklara sıklıkla işletildiğinden çocuk suçluluğunun önlenmesi için daha sıkı önlemler alınması ve alınacak bu önlemlerle birlikte TCK'nun çocuğu azmettirme ile ilgili hükümlerinin de titizlikle uygulanması yerinde olacaktır. Ayrıca suç faili çocukların ıslahı için modern ceza hukukunda egemen olan görüşler uygulamaya geçirilmeli, çocuk ıslah evlerinin koşulları iyileştirilmelidir.

Genel olarak cezaevlerinin koşulları da iyileştirilmeli, infaz kanunundaki hükümler titizlikle uygulanmalıdır.

Ekonomik tedbirler belirlenirken çözümlenmesi gereken temel sorunlar; toprak yetersizliği, feodal ilişkiler, sınır anlaşmazlıkları, işsizlik, azgelişmişlik, yoksulluk ve yolsuzluk olarak sıralanabilir.

Ekonomik Tedbirler: Olumsuz ekonomik koşulların doğurduğu bunalımların suçluluk ile yakın ilişkisi olduğu bilinmektedir. Genellikle ekonomik bunalımların işsizliğe yol açtığı ve mülkiyete karşı suçları çoğalttığı kitle haberleşme araçlarından öğrenilmektedir.

Fakirliği, suç işlemeye yönelten toplumsal etmenlerin başına saymak gerekir. Fakirliği belirleyen göstergelerin başında işsizlik ve toprak mülkiyeti gelmektedir. Kan güdülen bölgelerdeki toprağın azlığı, toprağa ve dolayısıyla mülkiyete insan sevgisinden üstün değer verilmesi sonucunu doğurmuş, “namus” kavramına değişik anlamlar verilerek kültürel yoksunlukların da etkisiyle bölge insanının ruhsal yaşantısı diğer yörelerden kolaylıkla ayırt edilebilir sinirli, hırçın, inat bir insan tipinin ortaya çıkması sonucu doğmuştur. Kan gütmeye nedeni ile adam öldürme eylemlerinin kökeninde, küçük bir alacak meselesi, yanlış anlama gelebilen bir söz, küçük çapta sınır ve toprak ihtilaflarının yattığını görmek olasıdır⁶⁰.

Toprak ihtilaflarının önlenmesi için, tapu kadastro hizmetlerini özellikle kırsal ve kan gütmeye bölgelerinde öncelikle ele alma ve hızlandırma yoluna gitmek gerekir. Toprak mülkiyeti kesin kayıtlara bağlanarak, kadastro konusundaki alınacak hukuksal tedbirlerle birlikte sınır ve benzeri çekişmeler en aza indirilmelidir.

Bölgede zaten sınırlı olan arazilerin verimli hale getirilmeleri açısından üretim ıslahı gibi konular üzerinde titizlikle durulmalı, bölge halkının kısa sürede daha verimli uğraş ve iyi gelir düzeyine ulaşması sağlanmalıdır.

⁶⁰ **TEZCAN Mahmut**, Kan Davası Seminer Çalışması, s. 74.; **AKTAN H. Yaver**, Suç ve Suçluluk Üzerine Kriminolojik bir Yaklaşım, Adalet Dergisi, Mart - Nisan 1988, Yıl: 79 Sayı: 2, s. 98.

Ülkemizin şu anda en büyük sorunu olan işsizliği önleyici tedbirlere öncelikle yer vermek gerekir.

Eğitsel Tedbirler: Kan gütme olaylarının sık görüldüğü bölgelerde, eğitim hizmetleri hiçbir aksaklığa uğramayacak şekilde verilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının öderliğinde bütün kitle haberleşme araçları ile kan gütmenin meşru bir davranış olmadığı hakkında halkı bilgilendirme yayınları yapılmalıdır.

Kan davası güdülen bölgelerdeki camilerde, kan davasının dini esaslara aykırı bulunduğunu telkin etmek üzere din görevlilerine görev verilmeli ve bu husus takip edilmelidir. Zira bu bölgelerde “intikam alanın cennete gideceği” inancı hakim bulunmaktadır.

Kan davası güdülen bölgelerde görevli yöneticilerin, adli görevlilerin, eğitimcilerin sahip oldukları otorite ve itibardan faydalanarak, aralarında kan davası bulunan aileleri barıştırmak, kan gütmenin meşru olmadığı hakkında bu kişileri bilgilendirmek gibi çalışmalar yapmaları yararlı olacaktır.

Öngörülecek bütün bu tedbirlerin; özellikle kan gütme saikiyle adam öldürmenin bir görev olarak algılanıp benimsendiği gençlere bu telkinin yapıldığı yörelerde yeni bir dünya görüşü getirecek biçimde seçilmesi ve uygulanması gerekir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNA GÖRE

KAN GÜTME SAİKİ İLE İNSAN ÖLDÜRME

I. GENEL OLARAK ÖLDÜRME SUÇLARI

Bilindiği gibi adam öldürme bir kimsenin bir başka kişinin hayatına kasten son vermesidir. Çok çeşitli sebeplerle yapılan bu eylemin en ağır şekilde cezalandırılması çok eski çağlardan beri uygulanmaktadır. Arz ettiği önem ve vahamet itibarıyla suçlar sıralamasında ilk sıralarda ve en önde yer alır. Ferdin yaşam hakkını korumak devletin en önemli görevidir. İnsanı diğer canlı varlıklardan ayıran özellik, onun şahsiyetidir. Şahsiyet insanın kendi kendisine, davranışlarına iradesiyle hakim olmasını ifade eder. İnsanın sahip olduğu yaşama hakkı, soyut bir hak olmayıp güvenlik içinde bir yaşama hakkıdır. Adalet esasına dayalı ilişkilerin hakim olduğu bir toplumda fertlerin sahip olduğu haklar arasında bir çatışma söz konusu olamaz. Hukuken koruma altına alınan, kişilerin hukuka uygun menfaatleridir. Yaşama hakkı da bu menfaatlerin en önemlisidir. Aynı şekilde insan, kendi hayatı üzerinde de serbestçe tasarrufta bulunamaz.

Kasten insan öldürme suçunun basit hali YTCK 81. maddesinde düzenlenmiş ve fakat suçun herhangi bir tanımına yer verilmemiştir. Kasten insan öldürme, bir insanın, başka bir insan tarafından ya da bir insanın araç olarak kullandığı herhangi bir şeyle bilerek ve isteyerek yaşamına son verilmesidir. ETCK’nda öldürmenin basit şeklini düzenleyen 448. maddesinin içinde yer aldığı birinci faslın başlığı adam öldürmek cürümleri iken YTCK 81. maddesinin başlığı kasten öldürme olarak yazılıdır. Adam ibaresi erkek egemen bir bakışı yansıttığından bu değişiklik yerinde olmuştur. Metin içeriğinde ise 765 sayılı kanunda kimse yazılı iken bu ibarenin yerine YTCK’nda 81. maddenin metninde insan kelimesi kullanılmıştır.

Ağırlatıcı nedenlerin hukuki nitelikleri bakımından mağdurun sıfatı, failin subjektif durumu, suçun işlenmesinde kullanılan araçların genel tehlike yaratması, mağdurların sayısı, diğer bir suçla olan irtibat şeklinde sınıflandırılması mümkündür.

Kan gütme saiki, adam öldürme fiilini işleyen failin subjektif durumundan kaynaklanan bir ağırlatıcı nedendir. Bilindiği üzere ağırlatıcı nedenin hukuki niteliğine binaen doğurduğu sonuçlar farklılık arz etmektedir.

Ceza Hukuku, insan hayatını biyolojik - sosyolojik açıdan ve bunlar arasında bir ayırım yapmadan korur. Kişi, kişilik kazandıktan sonra bütün yaşam süreci içinde herhangi bir ayırıma tabi tutulmadan Ceza Hukukunun koruması altındadır. Hatta kişi yaşama heyecanı ve arzusunu kaşbetmiş, ölümü yeğlemiş olsa dahi, bu kişiye karşı gerçekleştirilen fiiller suç olma niteliğini kaybetmezler. Kişi, insan olarak hayata başlaması ve doğal bir şekilde yaşamın sonuna kadar Ceza Hukukunun koruması altında bulunduğu göre, bu ifademiz iki önemli noktayı da belirtmektedir. Bunlar: a- İnsan hayatı hangi andan itibaren adam öldürme suçunun konusudur? b- Bir insan doğal olarak ne zaman hayattadır? Diğer bir anlatımla insan yaşamı ne zaman sona ermiş sayılmalıdır?⁶¹

Hukuki açıdan insan hayatının başlangıcının tespitinin önemli ve hangi an olduğu doktrinde tartışmalı olduğu kadar ölümün ne zaman gerçekleştiğinin tespiti de önemli ve yine tartışmalı bir konudur. ‘Bir zamanlar, kişinin son nefesini verdiği veya kalbi durduğu zaman ölümün de gerçekleşmiş olduğu kabul edilirdi. Ancak, tıp ilmindeki gelişmeler, solunumun veya kalbin atışlarının yapay olarak bir süre daha devamını gerçekleştirmiş, bu durum, ölümün zamanı bakımından geçerli olan eski telakkilerin terk edilmesini sonuçlamıştır. Yabancı kanunlarda olduğu gibi, kanunumuzda da ölümün ne zaman gerçekleşmiş olduğu konusunda bir hüküm yoktur. Hatta, bu tespitin yapılabilmesine dayanak olabilecek bir açıklama da kanunlarda yer almamaktadır. Ölüm doğal bir olay olunca, bunun tespit işinin hukuki değil, tıbbi olduğu, bu nedenle tıp biliminin konusunu oluşturduğu belirtilir⁶².

⁶¹**ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 4. Ayrıca yaşamın başlangıcı ve sona ermesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 95 vd.

⁶²**ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 5.

Modern toplumların ceza kanunlarında, cezaların belirliliği yönünden kişiler için önde gelen güvence, suç sayılan fiillerin ve bu fiiller için ön görülen yaptırımların belirtmiş olmasıdır, bir başka ifadeyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin en temel ilke olmasıdır.

Türk Ceza Kanunumuzun Özel Hükümlerden oluşan İkinci Kitabının Kişilere Karşı Suçlar başlıklı İkinci Kısımının ‘Hayata Karşı Suçlar’ başlığını taşıyan Birinci Bölümünde 81. maddede Kasten Öldürme ve 82. maddesinde ise Nitelikli Haller düzenlenmiştir. Eski Türk Ceza Kanunumuzun 448. maddesi yerine geçen 81. maddede, kasten öldürme suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Maddede yapılan düzenlemeyle 765 sayılı Türk Ceza Kanunundan farklı olarak, suçun temel şekli açısından müebbet hapis cezası öngörülmüştür. Bu düzenlemeyle, kişinin hayat hakkına verilen önem vurgulanmıştır.

Öldürme suçu; tabanca, bıçak, taş vs. gibi araçlarla vurarak yani maddi eylemlerle gerçekleştirilebileceği gibi, mağduru korkutmak, üzüntü vermek gibi manevi eylemlerle de oluşabilir. Ancak manevi eylem ile ölüm olayı arasındaki illiyet bağının bulunması ve bu arada ispat edilmesi gerekir. Yine adam öldürme suçunun oluşması için, failin kastının öldürme olması gerekir. Eğer failin amacı kasten yaralama olup, mağdurun bu eylem sonucu öldüğü anlaşılırsa, fail hakkında TCK 81. maddesi değil, kasten yaralama sonucu ölümün meydana gelmesini düzenleyen 87/4. maddenin uygulanması gerekecektir. Bu nedenle kasten adam öldürme suçunun oluşmasında manevi unsur olan kastın mevcut olup olmadığı ve bunun tespiti önemlidir. Bir başka deyişle, failin failini istemesiyle kastettiği netice dışında ikinci derecede neticeler meydana gelmesi ve failin bu neticelerin hepsinin gerçekleşmesini istemesi veya öngördüğü neticelerden herhangi birinin gerçekleşmesi bakımından aralarında fark gözetmemesi halinde, failin iradesi bu neticelerin hepsini kapsamına aldığından, gerçekleşen netice veya neticelerin kasten meydana getirildiklerinden şüphe edilemez⁶³.

⁶³TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 95 vd. METİNER Haydar, KOÇ E. Ahsen, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri, iki cilt, Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti., Ankara, 2008, s. 298.

Kast unsurunun tespitinde olayın özelliğine, elde edilen delillere, gerektiğinde failin davranış ve hatta konuşma tarzına vs. gibi durumlara göz önüne alınır ve bir sonuca varılır. Kastın varlığı veya yokluğu yapılan darbenin sayısına ve şiddetine, kullanılan silahın cins ve özelliği ile kullanılma tarzına, hedef alınan vücut bölgesine, araç veya silahın yöneltildiği ve kullanıldığı mesafeye, eylemin nedenine, yaraların özelliği ve olayın cereyan tarzına göre tespit edilmeye çalışılır. Kastın, adam öldürme veya yaralamaya yönelik olduğunun tayin ve tespiti esas mahkemesine ait ise de, mahkemenin ne sebeple öldürme veya yaralama kastını kabul ettiğini doyurucu gerekçe ile açıklaması gerekir ve bu husus Yargıtay tarafından sıkı bir şekilde denetlenmektedir⁶⁴.

Kasten öldürme suçunun faili her insan olabilir. Bu anlamda suç özgü suçlardan değildir. Failin eş, kardeş, altsoy ya da üstsoy olması durumunda TCK 82/1-d. maddesinde cezada artırım öngörülmüştür.

Kasten öldürme suçlarında mağdur – maktul herhangi bir insandır. Bu suçta fail ve mağdurun birleşmesi; bir başka ifadeyle kasten öldürme suçunu insanın kendisine karşı işlemesi olasılığı yoktur. İntihar suç değildir, ancak intihara yönlendirme kanunla suç sayılmıştır (TCK 84. madde).

Mağdurun 18 yaşından küçük olması durumu TCK 82/1-e. maddesi ile nitelikli hal olarak sayılmıştır. Ceninin insan sayılıp sayılmayacağı hususu özellik arz etmektedir. TCK 6. maddesinde çocuk henüz 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanmıştır. Türk Medeni Kanunu 28/1. maddesine göre kişilik sağ olarak doğmakla başlar. Ceza Hukukumuzda öğretide kabul edilen görüşe göre canlı doğum olmadıkça ve cenin anneden ayrılmadıkça insan kabul edilemez ve kasten ya da

⁶⁴ **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 9. Ayrıca kusurluluk konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006.

taksirle öldürme suçunun mağduru olamaz⁶⁵. Cenine karşı işlenen suçlar bakımından TCK 99. ve 100. maddelerle düzenleme yapılmıştır.

Suçun maddi unsuru bir insanın öldürülmesidir. Ayırık durumlar hariç öldürme fiilinin hangi araçla ve nasıl işlendiğinin önemi yoktur. Önemli olan fiilin ölümü meydana getirecek nitelikte olması, suçta kullanılan vasitanın ise adam öldürmeye elverişli olması ve bu eylem sonucu ölüm olayının gerçekleşmesi gerekir. İcrai davranışla insan öldürme suçunda bir kimseyi silahla vurma, delici kesici bir aleti vücuda saplama, yüksek bir yerden aşağıya atma, ölümüne yol açacak şeyleri içmesini sağlama, üzerine abanma, boğma, nefes almamasını sağlama vs. değişik şekillerde olabilen hareket ölüm sonucunu meydana getirmeye elverişli olmalıdır. Yalnızca insan öldürme suçu yangın, su baskını, bombalama, nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanarak veya eziyet çektirerek işlenirse TCK 82. maddesinde düzenlenen artırım sebebi – nitelikli hal olarak düzenlenmiştir⁶⁶.

Ölüm sonucu failin eylemi sonucu gerçekleşmiş olmalı, bir başka ifadeyle hareket ile ölüm neticesi arasında uygun illiyet – nedensellik bağı, bir sebep sonuç ilişkisi bulunmalıdır⁶⁷.

Suçun manevi unsuru kasttır. Genel kast yeterlidir. Kast TCK 21. maddesinde düzenlenmiştir. Kast kavramı, saik, güdü, motiv, amaç, maksat, erek ve gaye kavramlarından farklıdır. 5237 sayılı TCK 81. maddenin metninde ‘bir insanı kasten öldüren kişi’ ifadesi bulunmaktadır. TCK 21. maddesindeki düzenlemeye göre suçun işlenmesi için kastın varlığı kural ve şarttır, bu nedenle kanun metninde ayrıca insan öldürme suçunun kasten işlenmesi gerektiği yönünde bir ifade gereksizdir kanaatindeyiz.

⁶⁵ **HAKERİ Hakan**, Kasten Öldürme Suçları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 19; **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 95.

⁶⁶ **ARTUÇ Mustafa**, Kişilere Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 12.

⁶⁷ **ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 439.

İnsan öldürme suçu genel kastla işlenebileceği gibi olası kastla da işlenebilir. Adam öldürme suçu yönünden genel kast, doktrinde ‘failin canlı bir insene karşı, onu öldürmeye elverişli bir davranışta bulunduğunu ve bu hareket sonucunda canlı bir insanın öleceğini bilmesi ve gerek bu davranışta bulunmayı ve gerek ölüm sonucunun meydana gelmesini istemesi’ şeklinde tanımlanmıştır⁶⁸.

Kanunkoyucu Türk Ceza Kanunu kasten öldürme suçu için geniş bir kazuistik yaklaşımla 82. maddede ağırlatıcı sebepler kabul etmiştir. Kasten öldürme suçunun nitelikli halleri ETCK’da iki ayrı maddede düzenlenmiş iken (ETCEK m. 449, 450); YTCK’da tek bir maddede (YTCK m. 82) düzenlenmiştir. ETCK’da nitelikli hal olarak düzenlenen suçun zehirlemek suretiyle, TBMM üyelerine karşı ve birden fazla kişiye karşı işlenmesine YTCK’da yer verilmemiş; buna karşılık ETCK’da olmayan suçun, çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı ve töre saikiyle işlenmesine nitelikli hal olarak yer verilmiştir. Bu nitelikli haller seçimlik olduğu için somut olayda birden fazlasının bulunması durumunda fail hakkında iki ayrı ceza değil tek bir ağırlatırılmış müebbet hapis cezası verilecektir. Fakat bu ihtimalde dahi mahkeme kararında her bir nitelikli hal gösterilmelidir. Bunun önemi ileriki bir tarihte söz konusu nitelikli hallerden biri için af çıkarılması durumunda bu sefer diğer nitelikli hal geçerli olduğundan failin cezasının ağırlatırılmış müebbet hapis cezası olarak kalacak olmasıdır.⁶⁹

II. CEZA HUKUKUNDA SAİK KAVRAMI

Ceza Hukukunda saik kavramı; Ceza hukukçularının Fransızca’da ‘‘Motif, Raison, Mobile’’ İngilizce’de ‘‘Motive Reason’’, İtalyanca’da ‘‘Motivo’’, Almanca’da ‘‘Grund’’, Latince’de ‘‘Mobilis’’ deyimleriyle ifade ettikleri Saik, faili suç işlemeye yönelten duygu veya menfaattir. Diğer bir deyişle, saik failin harekete geçmesine yol açan sebeptir. Suçun ne için işlendiğinin anlaşılması failin saikinin

⁶⁸ **ERMAN Sahir, ÖZEK Çetin**, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 17.

⁶⁹ **HAKERİ Hakan, Kasten Öldürme Suçları**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 20.

tespiti ile mümkün olur. Saik hırs ve tama, intikam kıskançlık, yoksulluk, vahşet, merhamet, aşk gibi duygulardan olabilir. Maksat, kanuni tarifte belirtilen tipe uygun bulunan ve failin gerçekleşmesini istediği neticedir. Amaç ise, bu neticenin ötesinde failin elde etmek istediği yarardır. Görüldüğü üzere, maksat daha çok bilgiye ilişkindir. Ancak failin elde etmek istediği neticeyi önceden görmesi halinde bulunur. Saik ise harekete geçiren etken anlamında olup psişik olgunun irade aşamasını ilgilendirir. Saik olaydan olaya değişir. Her kişiye mahsus özellik gösterir. Saik genel olarak, egoist, iğrenç hırs ve tamaha ilişkin bir duygu aşılabilir. Ancak bazen üstün, yüksek bir duyguyu aşılabilen saikler de vardır⁷⁰.

Saik, kasttan önce gelen, kastı hazırlayan bir duygu, düşüncedir. Suçun işlenmesine neden olan gerekçedir. Kişisel hesaplardır. Suç tipindeki belirlenen eylemin yapılmasına yönelik kararın alınmasındaki etkendir⁷¹.

Kanunkoyucunun failin, fiili bilerek ve isteyerek işlemesinin yanında fiili işlerken belirli bir amaçla yani saikle hareket etmesini cezalandırma yetkisinin kullanılması için bir şart olarak aradığı hallerde özel kastın varlığından söz edilebilir. Genel çizgileriyle suçun saiki ister iyi, ister kötü olsun, kanun açısından fark yaratmaz. İyi saik ancak sanık lehine takdiri indirim sebebi sağlar. Bundan başka kanun, iyi saikle işlenmiş suçlardan bazıları hakkında da cezanın düşürülmesini düzenlemektedir.

Saikin niteliği; Ceza Hukukunda, doktrinde bazı suçlarda saike önem verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kanunumuzun bir suç unsuru olarak saike önem verdiği haller vardır: Örneğin TCK 82. maddede ‘bir suçu gizlemek, delilleri ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak amacıyla’, ‘kan gütme saikiyle’, ‘töre saikiyle’ işlenmesi halinde, suçun basit basit (temel) şekline nazaran kanunda öngörülen ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır.

⁷⁰ **DÖNMEZER Sulhi, ERMAN Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II, 7. Bası, İstanbul, 1981, s. 275.

⁷¹ **YÜCE T. Tufan**, Ceza Hukuku Dersleri, C. I, Manisa, 1982 s. 334.; **ARTUK Emin**, Suç Genel Teorisi, Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 225.; **ÖNDER Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s. 304.

Yargıtay bazı suçlara ilişkin kanuni tarifte yer almamasına rağmen, failin işlediği eylem dolayısıyla cezalandırılabilmesi için özel kastla hareket etmesini aramaktadır. Mesela görevi kötüye kullanma suçunu düzenleyen TCK 257. maddesinde aranmadığı halde, Yargıtay’a göre, bu suçun oluşabilmesi için failin özel kastla hareket etmesi gerekmektedir⁷².

Kural olarak saik suçun meydana gelmesi için aranan bir unsur değildir. Genel olarak kanun, fiilin sadece bilerek ve isteyerek işlenmesini aramaktadır. Ancak kanunkoyucu bazı hallerde genel kasta ek olarak failin cezayı gerektiren fiilin işlenmesi anında özel bir amaç gütmesini (özel kast) şart koşturmuşur⁷³.

Kan gütme saikinin söz konusu olduğu hallerde takdiri indirim nedenlerinin varlığı halinde cezada indirim yapılabilmesini düzenleyen TCK 62. maddesi uygulanabilir. Ceza Kanunu, gerek suçun işlenmesinde ve gerekse suçluda bulunabilecek özelliklerin hepsini önceden belirleyemeyeceği için, hakime cezayı hafifletici sebeplerin bulunması halinde, cezayı indirebilme yetkisi tanımıştır. Ancak, indirim sebebi yapılacak halin, kan gütme saikinin niteliği ile çelişkili olmaması gereklidir. Mesela olayda kan gütme saiki ile öldürülenin evvelce failin babasını öldürmüş olması takdiri indirim sebebi olarak kabul edilemez. Çünkü babanın öldürülmesi sebebiyle ikinci adam öldürmenin gerçekleşmiş olması esasen kan gütme saikinin varlığını kabul için zorunludur. Bu itibarla bir bakıma unsur niteliğinde olan bir halin takdiri indirim sebebi sayılmasının hukuk mantığı ile bağdaşması mümkün değildir⁷⁴.

⁷² Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 02.03.1982 tarih ve 9-38/61 sayılı: 17.02.1986 tarih ve 4-431/48 sayılı; 19.3.1984 tarih ve 4-396/99 sayılı kararları.

⁷³ **ARTUK Emin, GÖKCEN Ahmet, YENİDÜNYA**, Ceza Hukuku Genel Hükümleri, İstanbul, 2002, s. 603.

⁷⁴ **ÖNDER Ayhan**, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992, s. 304.

III. KAN GÜTME SAİKİ İLE ÖLDÜRME SUÇU VE UNSURLARI

A. Suçla Korunmak İstenen Hukuki Yarar

Amaç yaşam hakkının korunmasıdır. Kan gütme saiki kavramının TCK 82/1-j maddesi ile özel olarak düzenlenmesi ile korunmak istenen hukuki yarar ise kan davası gibi kötü ve ilkel bir geleneği ağır bir şekilde cezalandırarak ortadan kaldıracaktır.

YTCK 81. vd. maddeleri ile korunması amaçlanan hukuki yarar insanın yaşam hakkıdır. Yaşama hakkı insan olmanın ve insanın diğer tüm haklarının kullanılabilmesinin ön şartıdır. Anayasanın kişinin hakları ve ödevleri başlığını taşıyan 17. maddesinin ilk fıkrasında ‘Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkında sahiptir.’, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesinde ‘Herkesin yaşama hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında, hiç kimse, kasten öldürülemez.’ biçimindeki temel düzenlemelerle korunmak istenen hukuki yarar belirlenmiştir.

Yaşama hakkı diğer bütün haklardan yararlanmak için bir ön şart olduğuna göre bu hakka müdahale edilmesi durumunda diğer tüm haklara da müdahale edilmiş sayılır. Yaşam hakkı yalnızca ferdin kendisi açısından değil toplumsal açıdan da koruma altına alınmalıdır. Bu nedenle rızalı öldürme, ötenazi ve intihara kanunlar cevaz vermemektedir. Adam öldürmeyi suç saymakla toplum sadece bireyin hakkını değil aynı zamanda kendisine ait bir hakkı da korumaktadır⁷⁵.

B. Fail

Ceza hukukunda, hareket yeteneği insana özgü bir özelliktir. Çünkü iradi olarak hareket edebilme yeteneği sadece insanlarda bulunur. Bu nedenle ancak bir insan suç faili olabilir. Tipiklikte suçun failini göstermek için genellikle, 'her kim',

⁷⁵ EREM Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, Cilt: 4, Seçkin Kitabevi, Ankara, 1985, s. 283.

'kimse', 'bir kimse' veya 'kişi' gibi ifadeler kullanılmaktadır. Bu ifade tarzının iki sonucu vardır. Birincisi suç tiplerinde suçun faili, çok failli suçlar dışında daima tek kişi olarak düzenlenmiştir. İkincisi bu ifade tarzı, ilgili suçun herhangi bir kimse tarafından işlenebileceğini göstermektedir⁷⁶.

Kasten insan öldürme suçunda herkes bu suçun faili olabilir. Bu nedenle kasten öldürme suçu belirli kişiler tarafından işlenebilen, mahsus – özgü suçlardan değildir. Bununla birlikte fail ile mağdur arasındaki belirli bir dereceye kadar olan yakın akrabalık ilişkisi, YTCK m. 82-d hükmü gereğince cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli hal sayılır. ETCK'da belirli akrabalık ilişkisi suçun niteliğinin değişmesi ve cezanın indirilmesi sonucuna yol açmakta iken, YTCK'da bu yönde düzenlemelere yer verilmemiştir. Örneğin ETCK m.453'te kasten öldürme suçunun 'anası tarafından şerefini kurtarmak saikiyle yeni doğmuş bir çocuğa karşı işlenmesi' durumunda faile 4 yıldan 8 yıla kadar ceza verileceği öngörülmüş idi. Buna karşılık YTCK, karşılaştırmalı hukuktaki eğilime uygun olarak söz konusu hükme yer vermemiştir⁷⁷.

Kan gütme saiki ile öldürme suçunun faili kan gütme saiki ile hareket eden kişidir. İlk öldürülen ile ikinci suçun faili arasında kan hısımlığı şart değildir. Bu yönde Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18/02/1991 tarih ve 1-1/41 sayılı kararına göre; '...ilk öldürülen ile ikinci suç faili arasında kan hısımlığı şart olmayıp suçun kan gütme saiki ile işlenmesi yeterlidir...'

C. Mağdur

Suçun maddi unsuruna dahil tipiklikte yer alan bir diğer öge mağdurdur. Her suçta bir mağdur vardır. Mağdur suçun maddi konusunun ait olduğu kimsedir. Kasten öldürme suçunda suçun maddi konusu kişinin yaşamı, mağduru ise ölen kimsedir. Ancak sadece gerçek kişiler suçun mağduru olabilir. Tüzel kişiler, bir

⁷⁶ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 453 vd.

⁷⁷ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 117.

suçtan ancak zarar gören konumundadır. Suçtan zarar gören daha geniş bir kavramdır⁷⁸.

Kasten insan öldürme suçunda, suçun maddi unsurunu oluşturan hareketin gerçekleştirildiği sırada yaşıyor olmak koşuluyla, yaşı, sağlık durumu, ırkı, sosyal konumu, dini, cinsiyeti ve uyuşu ne olursa olsun, failin kendisi dışında herkes bu suçun mağduru olabilir. Bir başka deyişle henüz kuluçka makinelerinde tüp bebeklerin büyütölüp yaşama başlamaları sağlanamadığına göre, bu suçun mağduru bir kadından dünyaya gelen herhangi bir insan olabilmektedir. İnsan öldürmeye yönelik hareketin gerçekleştiği sırada mağdurun yaşıyor olması koşuluna bağılı olarak yanıtlanması gereken iki soru ortaya çıkmaktadır. Yaşam ne zaman başlamış ve ne zaman sona ermiş olur?

Öğretide yaşamın hangi anda başladığı konusunda değişik görüşler olmakla birlikte yaşam doğumla başladığı için, bu andan itibaren çocuk bu suçun mağduru olabilir. Normal doğumda, doğum sancılarının başlaması, sezaryenle doğumda ana rahminin açılması ile birlikte doğumun başladığı kabul edilmelidir. Medeni Kanun bakımından kişiliğin başlangıcı olarak kabul edilen tam ve sağ doğuma gerek yoktur, ancak Yargıtay aksi görüştedir. Çocuğun ucube olması, ciddi deformasyonlara sahip olması veya yaşama yeteneğine sahip olup olmaması, bu bakımdan önem taşımaz. Önemli olan anne yaşıyor olsun ya da olmasın, çocuğun doğumdan sonra kısa bir süre için de olsa yaşamış olmasıdır. Eğer bebeğin canlı doğup doğmadığı saptanamamışsa, bu bebeğe yönelik daha sonraki fiilleri kasten öldürme kapsamında değerlendirmek mümkün değildir. Açıklamalar ışığında cenine karşı kasten öldürme suçu işlenemez⁷⁹.

İnsan yaşamının ne zaman sona ermiş sayılacağı konusu da öğretilerde tartışmalıdır. Egemen görüşe göre beyin fonksiyonlarının geri dönölmez biçimde ortadan kalkması ile birlikte ölüm gerçekleşmiş sayılır ve dolayısıyla beyin

⁷⁸ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 473.

⁷⁹ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 117 vd.

ölümünün gerçekleşmesi ile birlikte artık yaşam sona ereceği için kasten öldürme suçundan da söz edilemez. Beyin ölümü, beyin sapının bütün işlevlerinin geri dönüşsüz olarak ortadan kalkmasıdır. Bu anlamda beyin ölümü klinik ölüm (somatik ölüm) kavramı ile örtüşmemektedir. Bunun sonucu olarak da, beyin ölümü gerçekleşikten sonra, dolaşım ve solunum işlevleri ortadan kalkmamış olsa bile, o kişi hukuksal anlamda ölüdür. Kasten öldürme suçu yaşayan bir kişiye karşı işlenebileceğinden, ceset bu suçun konusunu oluşturmaz. Öldürülmek istenen kişi daha önce ölmüş ise, elverişsiz teşebbüsten (işlenemez suçtan) söz edilir ve fail cezalandırılmaz. Hukukumuzda ölümün hangi anda gerçekleşmiş sayılacağı konusunda açık bir düzenlemeye gereksinim bulunmaktadır⁸⁰.

Kan gütme saiki ile öldürme suçunda, suçun mağduru, önceki öldürme suçunun failinin akrabası, yakını ya da mensubu olduğu gruptan başka biridir. Önceki öldürme suçunun failinin suçun mağduru olamayacağı, bilakis böyle bir durumda tahrik hükümlerinin uygulanması gerekebileceği yönünde Yargıtay kararları bazı istisnalar haricinde istikrar kazanmıştır.

D. Kan Gütme Saiki İle Gerçekleştirilen Kasıtlı Fiil - Maddi Unsur

Bir başkasının yaşamını yok etmeye yönelik herhangi bir hareket insan öldürme suçunu oluşturabilir. Kasten insan öldürme serbest hareketli bir suçtur⁸¹. Yapılan hareket sonucunda mağdurun ölmesi, suçta neticeyi oluşturur. Bu nedenle kasten öldürme bir netice suçudur⁸².

Hareket ile netice arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Şart teorisine göre fail, ölüm neticesinin gerçekleşmesi bakımından zorunlu bir koşulu gerçekleştirmiş ise, nedensellik bağının bulunduğu kabul edilmelidir. Yaşamın fail tarafından kısaltılmış olması suçun oluşması için yeterli olduğundan, sözgelimi ölmekte olan bir

⁸⁰ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 120 vd.

⁸¹ DÖNMEZER Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, n. 12. SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 5. Baskı, Ankara, 2005, s.53

⁸² TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 121.

kişiyi ilaç şırınga etmek suretiyle ölümünü çabuklaştıran kişi de bu suçu işlemiş olur. Yaşamı uzatmaya yönelik hareketin yapılmamasında da durum aynıdır, bu özellikle hekimin hastaya müdahale etmemesi durumunda gündeme gelir. Bununla birlikte böyle bir durumda failin neticeyi önleme hukuksal yükümlülüğü altında (garantör) olması aranır. Zamanında yapılan müdahale ile hastanın yaşamının büyük bir olasılıkla uzatılabileceği kabul edilebiliyorsa, hekimin bu suçtan dolayı cezalandırılması yoluna gidilebilir. Bununla birlikte, zamanında müdahalenin yaşamı uzatacağı konusunda tereddüt varsa, in dubio pro reo ilkesine göre, hekimin beraat ettirilmesi gerekir⁸³.

Suçta kullanılan araç önemli değildir. Ölüm neticesini gerçekleştirmeye yönelik her türlü araçla bu suç işlenebilir. Ancak kullanılan araç duruma göre bu suçun nitelikli halini oluşturabilir, örneğin fiilin eziyet çektirerek işlenmesi hali YTCK 82. maddesinin b. bendinde düzenlenmiştir.

Kasten öldürme suçunu gerçekleştirmeye yönelik hareket icrai olabileceği gibi, ihmali de olabilir⁸⁴. ETCK döneminde de ihmali hareketle öldürme fiilleri cezalandırılmakla birlikte, YTCK m. 83'te ilk defa açıkça ihmali davranışla suçun gerçekleştirilmesine yer verilmiştir, maddeye göre 'Kişinin yükümlü olduğu belli bir icrai davranışı gerçekleştirmemesi dolayısıyla meydana gelen ölüm neticesinden sorumlu tutulabilmesi için, bu neticenin oluşumuna sebebiyet veren yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir.' YTCK uyarınca suçun icrai hareketle mi, yoksa ihmali hareketle mi işlendiğinin, bu suçtan dolayı verilecek cezanın indirilebilmesi bakımından büyük önemi olduğu gibi, bu ayrım kasten öldürme suçunun nitelikli hallerinin uygulanması bakımından da önem taşır. Gerçekten kasten öldürme suçunun ihmali hareketle işlenmesi durumunda YTCK m. 82'de öngörülen nitelikli haller ve bu arada kan gütme saiki uygulama alanı bulmaz⁸⁵. Genelde icrai hareketle ihmali hareketi ayırma konusunda bir sorunla

⁸³ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 122.

⁸⁴ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 122.

⁸⁵ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 123.

karşılaşılmaz. Ancak bazen gerek icra ve gerekse ihmali bünyesinde barındıran davranışlarla da karşılaşılabilmektedir.

E. Manevi Unsur

Kasten insan öldürme suçunda genel kast yeterlidir. Somut olayda, mahkeme kastın olup olmadığını ve bunun ölüm neticesine yönelik olduğunu tespit edecektir. Söz konusu olan kast, doğrudan kast olabileceği gibi, olası kast da olabilir⁸⁶.

Olası kast durumunda ceza YTCK m. 21/2 gereğince indirilir. Öldürme kastının tespiti ve bunun bilinçli taksirden ayrılması konusunda güçlükle karşılaşılmaktadır. Olası (koşullu) kast (dolus eventualis), YTCK m. 21/2'de 'Kişinin, suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen fiili işlemesi' biçiminde tanımlanmıştır. Olası kastta, kastın gerek bilme ve gerekse isteme unsurları daha az yoğunlukla karşımıza çıkar. Eğer fail, hareketin tipik neticeyi gerçekleştireceğini ciddi olarak mümkün görüyor ve bu neticeyi kabulleniyorsa, olası kasttan söz edilir. Fail, neticenin gerçekleşeceğini bilseydi yine de söz konusu hareketi yapardı, denilebilen durumlarda olası kast mevcuttur⁸⁷.

Kastın tespiti açısından failideki saik ya da amaç önem taşımaz. Kast açısından önemli olan, ölüm neticesinin bilinmiş ve istenmiş (doğrudan kast) ya da öngörülen neticenin açıkça istenmese de, kabullenilmiş, göze alınmış, buna razı olunmuş (olası kast) olmasıdır. Eğer neticenin gerçekleşmesi muhakkaksa, bunun istendiği kabul edilmelidir. Saik, kasten insan öldürme suçunun unsuru olmadığı için, saikin tespit edilememesi ya da tespit edilen saikin, aslında objektif olarak bir kimseyi öldürme amacıyla hareket etmeye sevk edecek nitelikte olmaması önemli değildir. Bu bakımdan, olayın tüm özellikleri değerlendirildiğinde öldürme iradesi tespit edilebiliyorsa, saikin teşhisi önem taşımaz⁸⁸.

⁸⁶ EREM Faruk, TOROSLU Nevzat, **Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Savaş Yayınları, 1994, Ankara, s. 340.

⁸⁷ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 128 vd.

⁸⁸ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 131.

Ancak, faili insan öldürmeye yönelten saik suçun manevi unsurunun gerçekleşmesi bakımından önem taşımaz ise de, bu durum, suçta nitelikli hal etkisi ortaya çıkarabilir, örneğin YTCK m. 82'deki kan gütme saiki ile töre saiki. Ayrıca, davranışın dışa yansıyan özelliklerinden yola çıkılarak öldürme kastını kesin olarak tespit etmek mümkün olmuyorsa, saik araştırılarak bir sonuca varılabilir. Yani bu durumda saik, kastın ispatı açısından bir rol oynayabilir. Fakat, davranışın dışa yansıyan özellikleri aracılığıyla öldürme kastı ispat edilmişse, artık saikin tespit edilememesinin bir önemi yoktur⁸⁹.

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunda, saik kötü bir duygunun tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu suçun kesin olarak oluştuğu neticesine varılabilmesi için, saikin kesin bir biçimde saptanması gerekmektedir. Yapılacak araştırmada kan gütme saikinın bulunup bulunmadığı tespit edilecektir. Kan gütme saiki demek, fiilin sadece kan gütme, öldürülenin intikamını alma, bir görevin yerine getirilmesi bilinci ile işlenmesi demektir⁹⁰. Kan gütme saiki ile hareket eden failde görev bilincinin etkisi vardır. Fail şiddet hareketlerine öç – intikam almak, misli ile karşılıklıta bulunmak, bağlı olduğu grup için zafer kazanmak amaçları ile başlamaktadır. Fail adam öldürme fiilini yerine getirirken içinde bulunduğu grupta egemen olan bir görevi yerine getirdiği şuur ve iradesi ile ve ölenin kanına karşılık olmak ve onun öcünü alma duygusu ile hareket etmekte olduğunu düşünür. Bu bilgi ve şuur saikin varlığının kabulü için yeterlidir⁹¹.

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunda temel olarak üç unsurdan söz edilebilir; birincisi öç – intikam saiki, ikincisi kolektif sorumluluk duygusu ve nihayet sonuncusu yaşama yönelik saldırıdır⁹².

Önder; inceleme imkanı bulduğu yabancı kanunlar arasında kan gütme saiki ile öldürme suçunun nitelikli adam öldürme olduğunu, kanunumuz gibi açık hüküm

⁸⁹ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 132.

⁹⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 11.3.1991 tarih ve 1/36/76 sayılı kararı.

⁹¹ DÖNMEZER Sulhi, Kriminoloji, 8.Bası, İstanbul 1994, s.215.; ÖNDER Ayhan, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 35

⁹² ECEVİTOĞLU Pınar, Türkiye'de Kan Gütme Geleneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara, 2002, s. 9 vd.

sevk ederek kabul eden kanun olarak önceki Rus Ceza Kanununu zikretmiştir (102/j maddesi)⁹³.

Kan gütme saiki, aynı zamanda, kural olarak başka saiklerin bulunmamasını da gerektirir. Adam öldürme fiili adeta bir görevin ifası maksadıyla işlenmiş olmalıdır. Başka maksatlarla işlenen şiddet hareketleri kan gütme teşkil etmez.

Failde kan gütme saikinın kabul edilebilmesi için, daha önce iki taraf arasında bir adam öldürme olayının var olması ve ayrıca ilk olayla ikinci olay arasında bir zaman fasılasının geçmiş bulunması aranmaktadır⁹⁴.

Kan gütme failin kişiliğini etki altına alan bir bakıma sağlıklı düşünmesini etkileyen bir tutku niteliğindedir⁹⁵

Failin üzerinde ilk adam öldürmenin yarattığı infial ve elemin, hiddetin etkisi geçtikten ve böylece arada bir zaman fasılası geçtikten sonra, adam öldürme fiili işlendiğinde, kan gütme saiki kabul olunabilir, fail ile maktulün mensup oldukları farklı aile çevreleri arasında kan davası bulunsa bile, failin kapıldığı ani bir tehevvür ile ya da başka bir nedenle öldürme fiilini gerçekleştirdiği hallerde, kan gütme saiki yine de kabul edilmeyebilir⁹⁶. Hatta somut olayda şartları bulunuyorsa haksız tahrik hükümleri uygulanabilecektir.

Kan gütmenin en önemli özelliği, şiddet hareketlerinin, iki ayrı hısımlık grubunun titizlikle uydukları, gelenek ve görenekler marifetiyle düzenlenmiş olmasıdır. Kan gütmenin kabulü için, fail ile mağdur arasında akrabalığın bulunması şart değildir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 20.2.1961 gün ve 1/4-4 sayılı ilamında bu hususa açıklık getirmiş ve akrabalığın bir unsur olmadığını belirtmiştir.

⁹³ **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 34

⁹⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 01.07.1971 tarih ve 2568/2427 sayılı kararı.

⁹⁵ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 04.06.1973 tarih ve 332/458 sayılı kararı.

⁹⁶ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 18.08.1969 tarih ve 634/2360 sayılı kararı.

Kan gütme saiki ile öldürme suçunu, kasten öldürme suçundan ayıran özellik, birincisinde söz konusu olan acı ve öfke duygusunun değil, öç almak şeklinde beliren ahlaka aykırı düşünce ve tutkunun etken oluşundandır⁹⁷.

Yargıtay içtihatlarına göre, Mülga 765 sayılı TCK 450/10 maddesi, Yeni Ceza Kanunumuzun 82/1-j maddesi sadece kan gütme saikinın bulunduğu hallerde uygulanır, olaya başka saikler de karışacak olursa, artık kan gütme saikinın varlığından söz edilemez. Nitekim Yargıtay 1. Ceza Dairesinin bir kararında: ‘Olaya başka sebepler katılmadığı hallerde, kan gütme saikinden söz edilebilir.’ denilmektedir. Bu nedenle kan gütme saikinın varlığını kabul edebilmek için hakim olayda başka herhangi bir saikin söz konusu olup olmadığını araştırmalıdır.

Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 12.5.2005 tarih ve 2004/1684 E. 2005/1245 K. sayılı kararında: ‘süreklilik kazanan Yargıtay İçtihatlarına göre kan gütme saikiyle adam öldürme suçunun kabul edilebilmesi için öldürmenin münhasıran bu saikle işlenmesi gerektiği, öldürenin öldürülmesi olayında önceki olayın elem ve öfkesinin göz ardı edilemeyeceği ve inzimam eden tahrik nedeninin kan gütme saikini bertaraf edeceğinin kabul edildiği, incelenen olayda sanığın 1998 yılında babasını öldüren ve Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 9.12.1998 tarih 1998/343-438 sayılı kararı ile mahkum olup 2001 yılında 4616 sayılı kanundan yararlanarak tahliye olan maktulü bu nedenle tasarlayarak öldürdüğü olayda sanığın önceki olayın etkisinden kurtulup duyduğu üzüntü ve kırgınlıkları sona erdirip münhasıran kan gütme saiki ile hareket ettiği anlaşılmadığından TCK 450/4, 51/1, 59/2. maddeleri gereğince cezalandırılması yerine yazılı şekilde hüküm tesisi BOZMAYI gerektirmiştir” denilmiştir.

Kan gütme saiki ile işlenen suçlarda da kanunun tahriki düzenleyen hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğu konusunda Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 4.6.1973 tarih, 332/458 sayılı kararı; ‘Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında 51. maddenin uygulanması gerektiği genellikle benimsenmiş yargı görüşleri arasında yer almıştır. ...Haksız tahrikin bu özellikler dışındaki

⁹⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 04.06.1973 gün ve 1/32/458 sayılı kararı

davranışlarda aranması gerekir' şeklindedir. Bu içtihadı haklı olarak eleştirenler bulunmaktadır⁹⁸.

Gözübüyük; Kan gütme saiki halinde haksız tahrik hükmü uygulanamaz. Zira kan gütmede fiil, evvelki öldürme suçundan duyulan elem ve hiddet ile değil, sadece ve yalnız intikam almak saiki ile işlenir, görüşündedir⁹⁹.

Kan gütme suçunda önem arz eden bir nokta da aileler veya gruplar arasında meydana gelmiş olan ilk suçun adam öldürme suçu olması gerekir. Bu suçun öldürme kastı ile gerçekleştirilmiş ancak teşebbüs derecesinde kalmış olması halinde ikinci suçun kan gütme saiki ile işlenmiş olduğu kabul edilmez (1. Ceza Dairesi 8.4.1966,2368/814). Öldürülenin, ilk öldürme suçunun faili olması gerekmez. Hatta bu kişi, ilk suçtan beraat etmiş olsa dahi, sanığın onun fail olduğuna dair kanaat beslemesi yeterlidir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu 28.12.1964,1/505/1). İlk öldürülen ile ikinci suçun faili arasında kan hısımlığı şart olmayıp, suçun kan gütme saiki ile işlenmesi yeterlidir¹⁰⁰.

Bu arada zaman açısından da, ilk ilk ölüm olayı ile ikinci olay arasında çok kısa olmayan bir süre geçmelidir. Bu zaman içerisinde fail ilk öldürme olayında duyduğu her türlü acı, kızgınlık ve öfkeden arınarak geleneklerin etkisiyle bir görevi yerine getirme bilinci ile hareket etmelidir (Yargıtay Ceza Genel Kurulu 5.3.1990, 1-28/45). Mahkeme, adam öldürme fiilinin bu kızgınlık içinde mi, yoksa girilen görev bilinci içinde mi işlemiş olduğunu tespit edecektir. Aradan geçen süre uzun dahi olsa, bazı olaylarda ikinci suçu işleyen, ilk suçun üzerinde bıraktığı acı, üzüntü ve kızgınlıktan kurtulmamış olabilir. Mesela çocuğunun öldürülmesinde sonra bir yıl yedi ay geçmiş olsa dahi, bu acı ve kızgınlık saiki ile öldürme fiilini işlemiş olan kişide kan gütme saiki ve görev bilinci oluşmamış olabilir ve bu durumda suçun ağır

⁹⁸ Bakınız, Kan Davası, Seminer Çalışması, 25 Mayıs 1974, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.67.

⁹⁹ **GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat**, Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C. IV, İstanbul, 1981, s. 357.

¹⁰⁰ **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 35.

tahrik altında işlenmiş olduğu kabul edilecektir. (Yargıtay Ceza Genel Kurulu 18.2.1991, 1-1/41)¹⁰¹.

Gerçekten bir olayda eğer kan gütme saiki etkili olmuş ise, bu saikin oluşturduğu öldürme kararı, fiilin işlendiği anda değil, ondan daha evvel verilmiş demektir. Oğlunu veya kardeşini öldüren bir şahsa hemen bu fiilin işlenmesini takiben yapılan öldürme olayında bu kişi kan gütme saiki ile hareket etmiş olmayıp, tahrik üzerine ve intikam hissi ile harekete geçmiştir. Bu kan gütme değildir¹⁰².

Kan gütme saiki ile öldürme suçunun ülkemizin özellikle bazı yörelerinde işlenmekte olması sebebiyle 1937 yılında 3236 sayılı ve 8 maddeden oluşan ‘kan gütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri, hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair kanun’ çıkarılarak, bu suçların işlenmesine engel olunmaya çalışılmıştı. Bu kanunda öngörülen tedbir esas itibariyle, kan gütme sebebiyle adam öldürme suçu faillerinin, bu suça azmettirenlerin veya tahrik edenlerin ve belli derecedeki yakınları ile öldürülen bir kimsenin belli derecelerdeki hısımlarından birinin, kan gütme saiki ile adam öldüreceğine veya öldürteceğine dair kuvvetli emareler mevcut olduğu takdirde, ikamet ettikleri yerden en az 500 km mesafede bulunan başka bir yere nakillerinden ibarettir. Kanunun uygulanacağı yerler 23 Kasım 1937 tarihli bir kararname içinde ve bir liste halinde belirtilmişti. Ancak kanunun 1961 Anayasasına aykırılık itirazı üzerine, Anayasa Mahkemesi 11.2.1964 tarih ve 330/15 sayılı kararı ile, Anayasanın 33. maddesinde ifadesini bulan ceza sorumluluğunun şahsiliği, yine 18. maddede belirtilen herkesin dilediği yerde yerleşme hürriyetine sahip olduğu ilkesine aykırılığı gerekçesi ile 1 ve 2. maddelerinin iptaline karar vermişti. Bu kanuna göre, haklarında nakil kararı verilenlere uygulanacak güvenlik tedbiri, belirli bir bölgede ikamet yasaklanmasından ibarettir. Bakanlar Kurulu tarafından 23 Kasım 1937 tarihinde kabul edilen 2/7719 numaralı kararname, 11 Haziran 1937 tarihli ve 3236 sayılı yasanın uygulanacağı yerleri belirtmektedir. Bu yerler: Tunceli, Elazığ, Siirt, Artvin,

¹⁰¹ **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s.69.; **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler, s.35.

¹⁰² **TANER Tahir**, Türk Ceza Kanununun 9.7.1953 Tarihli ve 6123 sayılı kanunla değiştirilen hükümleri İÜHFM.C. XIX, S. 3-4, İstanbul, 1953, s.572.

Bingöl, Muş, Bitlis, Trabzon, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Osmaniye, Gaziantep, Malatya, Rize ve Bolu'dan oluşan 16 ayrı bölge olarak sıralanmıştır. Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine suçun işlendiği yerin bağlı olduğu Ağır Ceza Mahkemesince evrak üzerinde yapılacak inceleme sonunda ilgililerin nakli karar altında alınmaktaydı¹⁰³.

Kanunkoyucuyu bu önlemleri almaya götüren düşünce şudur: Kan gütmenin sebebi, mağdurun ailesinin, katilin ailesine her gün küçük çevrelerde rastlamaları halidir. Bu nedenle, katilin ailelerinin mensuplarını, yakınlarını, mağdurun ailesi çevresinde uzaklaştırmak yararlıdır¹⁰⁴.

765 Sayılı Türk Ceza Kanununda, 1953 yılına kadar uygulamada böyle bir suç türü mevcut değildi. 6123 sayılı kanunla Ceza Kanununun 450. maddesine eklenen 10. bent ölüm cezasını “kan gütme saiki ile” işlenen adam öldürme suçlarına da uygulanmak üzere genişletti. 6123 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten önce, kan gütme saiki ile adam öldürme halinde, olayın mahiyetine göre ETCK 450/4 veya 448. maddeleri uygulanmakta idi. Bilindiği üzere ETCK 450/4. maddesinde adam öldürme suçunun cezasını artıran sebeplerden biri olarak tasarlama düzenlenmişti. Tasarlama veya tasarlama olarak nitelediğimiz bu ağırlatıcı sebebin ne anlam ifade ettiği konusunda doktrin ve uygulamada görüş birliği sağlanamamıştır.

Ceza hukukumuzda tasarlama söz edebilmek için iki unsurun bulunması gerekir. Bunlardan birincisi, suç işleme kararı ile harekete başlama arasında bir zaman fasılasının bulunması, ikincisi, failin soğukkanlılıkla hareket etmesidir. Ceza Kanunumuz tasarlayarak adam öldürmede, sanığın belirli bir süre içinde düşünüp

¹⁰³ **DÖNMEZER Sulhi**, Kriminoloji, s. 216.; **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 34.; **GÜRELLİ Nevzat**, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 3-4, Cilt: XLI İstanbul 1976, s. 113; **YALKUT Necdet**, Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme, Yargıtay Dergisi, Cilt 4, Sayı: 1-2, Ocak - Nisan, Ankara, 1978, s. 88.; **GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat**, Kan Gütme Cürümleri Adalet Dergisi, Yıl 43, Sayı, 10, Ekim 1952 s. 1186.; **PEKİNER Visalettin**, Kan Gütme Cürümleri ve 3236 Sayılı Kanun, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 17 Sayı: 3, Ankara, 1960, s. 87.

¹⁰⁴ **KEYMAN Selahattin**, Kan Gütme Saikiyle Adam Öldürme, Türk Hukuku ve Toplum Üzerinde İncelemeler. Editörler: Adnan GURİZ/Peter BENEDICT, Ank. 1974 s.403; **CİHAN Erol**, “Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Açısından Kişi ve Mala Karşı Cürümlerin 50 Yılı ve Geleceği”, TCK 50 Yılı ve Geleceği, Sermet Matbaası, İstanbul, 1977, s. 735 vd.

taşınması, ana hatlarıyla plan kurmasını aramaktadır. Nitekim, Yargıtay 1. Ceza Dairesi 1.7.1971 tarih E. 2153, K. 2474 sayılı kararı ile ‘Tasarlama, failin işlemeyi niyet ettiği bir suçu işlemezden önce soğukkanlılıkla ve sükûnetle düşünüp taşındıktan sonra, bu niyetinden vazgeçmeyerek fiili işlemesidir’ şeklinde sayılı ilamında, ‘sanığın eyleminde kararlar icra arasında çok kısa süre geçtiği gözetilmeden TCK 448. maddesi yerine 450/4 maddesinin uygulanması doğru değildir’ şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 18.2.1991 gün,1/41 11.3.1991 gün 36/76 14.10.1991 gün 230/264 sayılı kararlarında belirtildiği üzere, kan gütme; failin, daha önce öldürülen bir kimsenin intikamını almak için ilk olayın doğurduğu elem ve infial geçtikten sonra, suçlunun mensubu bulunduğu gruptan birisinin veya suçluyu öldürmesi halinde söz konusu olur.

Yargıtay kararlarında istikrar ile benimsendiği üzere adam öldürme suçunun kan gütme saiki ile işlendiğinin kabulü için aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi gerekir. a- Fiile neden olan önceki hadisenin ölümle sonuçlanmış olması gerekir. b- Failin münhasıran kan gütme saikiyle insan öldürme olayını gerçekleştirmiş olması gerekir. c- Fail önceki suçun failinin mensubu bulunduğu grup ya da aileden birisini, öç alma duygusuyla ve bir görev bilinciyle öldürmeli ya da en azından teşebbüs etmelidir. d- İlk öldürülen ile ikinci suçun faili arasında kan hısımlığı şart olmayıp, suçun münhasıran kan gütme saikiyle işlenmesi yeterlidir. e- İlk öldürme olayı ile ikinci olay arasında çok kısa olamayan bir süre geçmeli, bu süre içinde fail ilk öldürme olayından duyduğu her türlü acı, kızgınlık ve öfkeden arınarak geleneklerin etkisiyle bir görevi yerine getirme istek ve bilinciyle hareket etmelidir¹⁰⁵.

Fail, münhasıran kan gütme saiki ile değil, başka sebepler nedeniyle suçu işlediğinde, 765 sayılı TCK 450/10. maddesinin uygulanması olanaklı değildir. Failin suçu bir başka sebebe bağlanamadığı, münhasıran kan gütme saiki ve görev bilinci

¹⁰⁵ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 04/05/1999 tarih ve 91/93 sayılı, 18/02/1991 tarih ve 1/41, 11/03/1991 tarih ve 36/76, 14/10/1991 tarih ve 230/264 sayılı kararları, Aktaran **ARTUÇ Mustafa**, Kişilere Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, s. 45 vd.

ile adam öldürdüğü hallerde 765 sayılı TCK 450/10. maddesi uygulama konusu olacaktır.

Kanunda tanımlanmamış olan tasarlamanın varlığı, olayın özelliklerine göre, Mahkemece takdir edilir. Uzunca bir zaman fasılası içerisinde soğukkanlılıkla tasarlanmış, hazırlanmış ve tertiplenmiş bir kararın sonucu olup olmadığı araştırılır. Araştırmada, geçen süre, suçun saiki, olayın meydana geliş tarzı, cürmün işlenmesinde kullanılan vasıtalar, tasarlamanın kabul veya reddinde mahkemeye önemli ölçüde yardımcı olurlar. Kan gütme saiki ile hareket eden kişide ise, kendisini tutku altına alan ve daha önceden işlenen bir suça bağlı olan infial dolayısıyla tam bir irade serbestisi yoktur. Kin ve husumet, intikam alma duygusu kişinin benliğini o derecede kaplamıştır ki, her şeyi göze alarak, birinci suç failini yada onun mensubu olduğu guruptan, aileden başka birisini tutkusu altına girdiği ihtirasın etkisi ile öldürmekte ve bunu adeta bir görev bilinci ile yapmaktadır¹⁰⁶.

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme cürümlerinde azmettirme durumu özellik arz etmektedir. Örneğin bir çocuğa hemen bütün aile fertleri aynı intikam duygusunu devamlı olarak telkin etmiş olabilirler. Bu durumda, en fazla ve devamlı bir şekilde teşvik veya azmettirme durumunda olanın da sorumlu tutulmasında gereklilik bulunmaktadır. Olayın özelliklerine göre, bu hususu yargılama organı araştırarak ve değerlendirecektir.

Türk Ceza Kanununda, Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme Suçu 82/1-j. maddesinde ve Kasten Adam Öldürme Suçunun nitelikli hallerinden biri olarak düzenlenmiştir. Bu suçun işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacaktır. TCK 82. maddesinin 1. fıkrasının (j) bendi gerekçesinde: ‘Yerleşmiş Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere, kan gütme saikyle öldürme halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedilmesi, fiilin sadece kat gütme saikine bağlı olarak işlenmiş olması halinde, söz konusu olabilecektir. Ancak, belirtilmelidir ki, haksız tahrikin koşullarının bulunduğu hallerde, bu bent hükmü uygulanmaz.’ denilmiştir.

¹⁰⁶ DÖNMEZER Sulhi, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, s 69.; GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, Kan Gütme Cürümleri, Vatan Gazetesi, 25 Temmuz 1952, s. 2.

Kan Gütme Saikinın Varlığı; Kan gütme saiki ile öldürme suçlarının işlenmesinde saik, kötü bir duygunun açığa çıkmasıdır. Kişiyi suça iten bu kötü duygu, cezayı ağırlaştırıcı bir etki gösterip, suçun vasfını etkilemektedir. O nedenle de kan gütme nitelikli haline ilişkin bendin yerinde uygulanabilmesi için, bu saikin varlığının doğru olarak tespiti çok önemlidir¹⁰⁷.

Kan gütme saikinın varlığında, daha önceden bir yakınıni öldürdüğünü düşündüğü bir kişinin ya da onun yakınının bir görev bilinci ile öldürülmesi söz konusudur. Failin bu davranışı, önceden öldürülen yakınının kanını almak şeklinde beliren ilkel kişisel öç almanın tipik bir örneğidir. Bireyi suça götüren gelenek ve göreneklerden birisi ve en önemlisi kan davasıdır.

Kan gütme saiki ile öç alma saiki birbirinden farklıdır. Sadece öç almak saiki, kan gütmenin varlığını göstermez¹⁰⁸.

Suçta karşı tepki gösterme, yakınının öldürülmesinde katilden öç almayı isteme insanın ve dolayısıyla toplumun yapısında var olan bir duygudur. Nefret ihtirası, öç alma isteğine neden olduğundan suç saikleri arasında yerini alan bir kavramdır. Öç almada hedef bir kişi olabileceği gibi, bir topluluk da olabilir. Öç alma ihtirası bir çok suçta görüldüğü gibi adam öldürme suçlarında da görülebilir. Öç alma ihtirası ile işlenen suçlardan birisi de kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarıdır¹⁰⁹.

Kan gütme saiki ile hareket edildiğinde, öldürülen ile ölen arasında hiçbir subjektif ilişki yoktur ve adam öldürme, ailesi adına yerine getirilen bir görev bilinci içinde yapılır. Kolektif sorumluluğun uzantısı olan kan gütme olaylarında, zarar gören taraf karşı tarafın genellikle en çok sevilen kişisini kendisine hedef seçmekte, böylece o topluluğa daha büyük bir acıyı yaşatmayı hedeflemektedir.

¹⁰⁷ **YALKUT Necdet**, Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme, Yargıtay Dergisi, Cilt 4, Sayı: 1-2, Ocak - Nisan, Ankara, 1978, s. 83.

¹⁰⁸ **EREM Faruk**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, III. Cilt, Seçkin Yayınevi, Feryal Matbaacılık, Ankara, 1993, s. 204.

¹⁰⁹ **EREM Faruk**, Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, 10. bası, Adil Yayınevi, 1997, Ankara s. 103.

Kan gütme saiki ile öldürme suçunun ayırıcı özelliği, bu suçun kan gütme saiki ile işleniyor olmasıdır. Kan gütme saikinin varlığı da, kasıtlı bir davranışın mevcut olmasını gerektirir¹¹⁰. O halde kan gütme saikinin varlığının kabulü için gereken bir şart olarak kasten işlenmiş bir adam öldürme olayının varlığı gerekir. Yargıtay kan gütme saikini doğuran ilk öldürme hareketinin teşebbüs derecesinde kalması halinde, kan gütme saikinin varlığını kabul etmemektedir. Önceki olay adam öldürmeye tam teşebbüs derecesinde kalmış ise, kan gütmeden bahsedilemez. İlk öldürme taksirle (765 sayılı TCK 455) veya kastı aşan etkili eylemden doğmuş ise (765 sayılı TCK 452) kan gütme saikinin varlığı düşünülemez. Ancak, önceden işlenmiş bir adam öldürme suçunun varlığı, her zaman kan gütme saikinin varlığını göstermez. Sanığın akrabalarından birinin önceden kasten öldürülmüş olması ancak kan gütme saikinin varlığı için bir delil oluşturabilecektir. Kan gütme saiki ile adam öldürmenin cezası çok ağır olduğu için, kan gütmenin varlığının kesin bir şekilde belirlenmiş olması şarttır¹¹¹.

Bu konudaki karşı görüş ise; kan gütme saiki ile öldürme suçunun varlığının kabulü için, ilk adam öldürme suçunun taksirle ya da kasıtlı işlenmiş olmasının bir önemi yoktur. Suç taksirle bile işlenmiş olsa, saik kan gütme ise, sanık kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan dolayı cezalandırılacaktır. Taksirle adam öldürmeden dolayı öç almaya kalkan kişinin, toplum açısından daha da tehlikeli olduğu açıktır. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun işlenmesinde eylemin teşebbüs derecesinde kalmış olması halinde de, 765 sayılı TCK 450/10. maddesi veya suç tarihine göre 5237 sayılı TCK 82/1-j maddesine göre cezada artırım yapılması gerekir. Teşebbüs derecesinde kalmış olan hareket suçun objektif yapısıyla ilgili bir kavramdır. Oysa kan gütme, suçun subjektif unsuru ile ilgilidir. Dolayısıyla suçun tamamlanmış olması, kan gütme saikini ortadan kaldırmayacaktır. Kan gütme saiki ile adam öldürmeye çalışan bir kişinin suçu tamamlayamadığı için, saikinin dikkate alınmaması, yasanın ruhuna da uygun düşmemektedir.

¹¹⁰ **GÜRELLİ Nevzat**, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 3-4, Cilt: XLI, İstanbul, 1976, s. 113.

¹¹¹ **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 66.

Bir yakını öldürülen kişi bu olayın yarattığı haksız tahrikin etkisi ile adam öldürme suçunu işlerse, bu öldürme hareketi kan gütme saiki ile işlenmiş sayılamayacaktır. Ancak bu haksız tahrikin etkisinin geçmesinden sonra ve bir görev bilinci ile işlenen adam öldürme suçunda kan gütme saiki vardır.

İlk adam öldürme olayının etkisi devam ederken, gerçekleşen öldürmeler kasten adam öldürme sayılmaktadır. Kan gütme saikinin varlığının kabulü için, öldürmeye yönelik davranışın görev bilinci ile yapılmış olması gerekir.

Yargıtay kararlarına göre bir kişinin kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan sorumlu sayılabilmesi için, o kişinin sadece ve münhasıran kan gütme saiki ile hareket etmiş olması aranır. Adam öldürme suçunun, kan gütme saiki ile işlendiğinin açık ve net bir şekilde belirlenmiş olması gerekir. Öldürülen kişiye karşı duyulan özel bir hiddet veya başka bir nedenin suçun işlenmesine etkisi olduğu anlaşılırsa, kan gütme saikinin varlığından bahsedilemeyecektir. Bir adam öldürme olayında kan gütme saiki olmakla beraber başka saiklerinde mevcut olduğu anlaşılırsa, failin kan gütmeden dolayı cezalandırılması söz konusu olamaz. Örneğin, babasını öldürmüş olan kişiye, çeşitli nedenlerle yardım eden kişiyi öldürenin, kan gütme nedeni ile adam öldürmeden dolayı cezalandırılması söz konusu olamaz. Böyle bir durumda kan gütme saiki ile birlikte faile karşı başka bir nedenle duyulmuş olan kızgınlığın da etkisi vardır. TCK 450/10. bendin olaya uygulanabilmesi için suçun işlenmesinde tek saik, kan gütme saiki olmalıdır.

Taraflar arasında önceden mevcut bir öldürme olayı varsa, ortada da öldürme olayını açıklayan bir neden yoksa kan gütme saikinin varlığı kabul edilir. Yargıtay bir kararında (19.02.1973 tarihli, 356/160 sayılı CGK kararında); sanıkla öldürülen kişi arasında adam öldürme suçunun işlenmesini gerektirecek hiçbir sebep ve düşmanlık ilişkisi yoksa ve önceden gerçekleştirilmiş bir ölüm olayı varsa kan gütme karinesinin varlığının kabul edileceğini belirtmiştir. Bir başka kararında ise; ani bir infial ve tehevvür dışında belirli bir hazırlıktan sonra gerçekleştirilen adam öldürme suçunda da önceden işlenmiş bir adam öldürme fiili varsa, yine kan gütme saikinin varlığının kabul edilmesi gerekeceğini belirtmiştir. Bu konuda Yargıtay 1. Ceza

Dairesi'nin 12.6.1969 gün, 3413/1835 sayılı kararı şöyledir; "Olayın nedeni bir buçuk yıl önce maktulün oğlunun sanığın kardeşini öldürmüş olmasına, olay sırasında sanık ile maktul arasında yeni hiçbir olay cereyan etmemiş bulunmasına göre; eylemin akışı sanığın kan gütme saikiyle hareket ettiğinin açık delilini teşkil eder." Ancak, önceden bir adam öldürme olayının varlığı her olayda kan gütme saikinin zorunlu olarak mevcut olmasını gerektirmez. Adam öldürme olayının kan gütmeye dayandığının kesin ve inandırıcı delillerle kanıtlanması gerekir." Öldürülen maktulün, evvelce sanığın dedesini Öldürmekten hüküm giydiği, olaydan evvelce olay günü maktul ile sanık arasında öldürmeyi gerektirecek herhangi bir münakaşa veya kavga vuku bulmadığı halde sanığın, maktulü görünce ateş etmesi" halinde de kan gütmenin varlığı kabul edilmiştir¹¹². Yargıtay, evvelce öldürülenin sonradan adam öldüren kişi ile akraba olması halinde de, kan gütmenin varlığına karine olduğu görüşündedir¹¹³. Ayrıca önceki adam öldürme suçunun sanığı, Mahkemenin beraat kararı ile aklanmış olsa bile, onu beraat kararma rağmen suçun faili kabul ederek öldüren kişi de kan gütme saiki ile hareket etmiş sayılır, ilk Öldürme olayının duruşmasının henüz devam etmekte olması veya önceki öldürme olayının failinin henüz belirlenememiş olmasına rağmen, ilk öldürme olayını gerçekleştirdiğini düşündüğü bir kişiye karşı kan gütme amacıyla adam öldürme suçunun işleyen kişi de, 765 sayılı TCK 450/10 madde hükmüne göre yargılanacaktır.

F. Süre

Adam öldürme olayında kan gütme saiki ile hareket edildiği, failin bir akrabasının mağdur veya onun bir akrabası tarafından öldürülmesi ile failin mağduru veya bir akrabasını öldürmesi arasında kısa olmayan bir sürenin geçmesi ile anlaşılacağı kabul edilmektedir. Yargıtay, iki adam öldürme olayı arasında kısa olmayan bir sürenin geçmiş olması kuralını sadece ilk olayın failine yönelik adam öldürme olaylarında aramaktadır.

¹¹² Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 06.04.1974 tarih ve 2029/3849 sayılı kararı, aktaran **BECERİK Hilmi**, Kan Davası Seminer Çalışması, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:17, Sevinç Matbaası, 1975, Ankara., s. 62.

¹¹³ **BECERİK**, s. 64.

Önceki adam öldürme suçunun failinin dışındaki kişilere karşı bir öldürme olayı gerçekleştiğinde bu süre şartı aranmaz. Failin üzerinde ilk adam öldürmenin yarattığı elem ve gazabın tesirinin geçtiği düşünülecek bir sürenin geçmesinden sonra adam öldürme gerçekleştiğinde kan gütme saikinin varlığı kabul edilmektedir. Fail ile maktulün ait oldukları gruplar arasında bir kan davasının varlığına rağmen, failin ani bir hiddet ile veya başka bir nedenle adam öldürdüğü hallerde, kan gütme saikinin varlığı kabul edilmemektedir. İlk öldürme olayından sonra geçen zamanın uzunluğu veya kısalığı, kan gütme saikinin varlığının kesin olarak tespit edilmesi halinde önemli olmaz, ETCK 450/10. maddesinin uygulanması gerekir¹¹⁴.

Yargıtay kararlarına göre, önceki öldürme olayının verdiği acı ve ızdırabın etkisi ile tepkisel olarak işlenen adam öldürme suçlarında, kan gütme saikinin varlığı kabul edilemez. Kan gütme saikinin varlığının kabulü için sonraki öldürme olayının bir görev bilinci içinde yerine getirilmesi aranır. Öldürülenin intikamını almanın o grup üyeleri için bir hak ve görev olduğu ve failin sonraki öldürme olayını bir görevi yerine getirme istek ve bilinci içerisinde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Eğer kan gütme saiki olmasaydı, öldürme fiili yapılmayacaktı, denilebiliyorsa, o zaman öldürme fiili kan gütme saiki ile işlenmiş sayılmalıdır. Suç ile verilen veya hedeflenen zarar ile kan gütme saiki arasında tam bir illiyet bağı kurulmalıdır. Bu illiyet bağının varlığının takdiri mahkemeye aittir.

İlk öldürmeden hemen veya kısa bir süre sonra ölümün yarattığı acı, öfke, kin, üzüntü gibi duyguların etkisi altında iken sonraki öldürme olayı gerçekleştirilirse bu durumda, görev yapma bilincinin oluşmadığı kabul edilecektir. Dolayısıyla kasten adam öldürmenin varlığı kabul edilerek, verilecek cezaya haksız tahrik hükümleri de uygulanabilecektir. Ancak önceki öldürme olayının, sonraki ölümü gerçekleştiren fail üzerinde yarattığı acı, üzüntü, öfke ve kin gibi duyguların ne kadar bir sürede geçeceği ve bunların yerini görev bilincinin ne kadar sürede alacağını önceden belirlenmesi mümkün değildir. Bu ruhsal durum kişiden kişiye göre, yaşanan olayın niteliğine göre değişecektir, somut olayda mahkeme her türlü bilgiyi

¹¹⁴ **GÜRELLİ Nevzat**, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 3-4, Cilt: XLI İstanbul 1976, s. 113.

değerlendirecektir. Yargıtay bazı olaylarda, çok yakın akrabalarını kaybedenler için, iki, üç yıllık sürelerin öfke, acı gibi duyguların dinmesi için yeterli süreler olmadığına karar vermiştir. Süre konusunda net bir zamanın belirlenememesinin, farklı uygulamalara ve dolayısıyla eşitsizliklere yol açacağı düşünülerek doktrinde bu husus eleştirilmiştir. Yargıtay'ın bu uygulaması doktrinde şu nedenlerle eleştirmektedirler;

Kişinin ölüm olayının verdiği üzüntü, acı ve öfkeden arınmış olarak sadece bir görev bilinci ile hareket etmesinin bir akıl hastalığı sayılabileceği, dolayısıyla da bu durumda olan kişinin cezasının arttırılması şöyle dursun, azaltılması gerekeceği düşüncesi ileri sürülmüştür. Ayrıca kişinin acı, öfke ve üzüntü duygularının ne zaman geçtiğinin ve yerini görev bilincine bıraktığının tespiti de imkansızdır. Tamamen ruhsal duruma ilişkin ve kişiden kişiye değişiklik gösterecek bu konuların tespitindeki güçlük karşısında kişiler arasında eşitsizlik yaratacak sonuçların doğma tehlikesi de bulunmaktadır.

Yargıtay bazı kararlarında, ilk öldürme olayı ile sonraki arasında belli bir sürenin geçmesi şartını sadece ikinci öldürme veya öldürmeye teşebbüs derecesinde kalan fiilin, ilk öldürme suçunun failine karşı işlenmesi halinde aramıştır. Bu durumda, sonraki öldürme suçu, ilk öldürme suçunun failine değil de onun herhangi bir haksız davranışta bulunmayan yakınına karşı işlenmiş olursa, artık olaylar arasında geçen süre göz önüne alınmamakta ve kan gütme saikinın varlığı kabul edilmektedir.

Bu konudaki bazı Yargıtay kararları şu şekildedir; ‘Maktulün babasının, sanığın kardeşini öldürdüğü bunu haber alıp olay mahalline gelen sanığın durumunu gördükten sonra karşı tarafın ailesinden birini aradığı, meydana olan küçük maktulün bir eve kaçırıldığı, sanığın evin kapısına yüklendiği, tanıklarca uzaklaştırıldığı, geri dönen sanığın maktulü görünce tabancası ile yakalayarak kan gütme saiki ile öldürdüğü...’¹¹⁵

¹¹⁵ Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 30.9.1973 tarih ve 2682/2181 sayılı kararı.

‘Evvelce sanığın akrabasından birinin öldürülmüş olması ve bunun hakkında verilmiş bir hüküm bulunması halinde, dükkanda oturmakta olan maktule hiçbir şey söylemeden ateş eden kimse hakkında kan davası saikinin kabulü gerekir.’

‘Fiilin kan gütme saiki ile işlendiğine delalet eden kesin ve mukni delillerin bulunması gereklidir.’

‘Olay yerine gelen sanığın asıl faili bulamayınca onun babasına ateş etmesi halinde kan gütme vardır.’

‘Öldürülenin oğlunun, olaydan çok önce sanığın babasını öldürmüş ve amcasını da yaralamış olmasına, olay gününe kadar aralarında bir tartışma dahi geçmemiş bulunmasına, yaralı amcanın o gün ölmesi üzerine sanığın harekete geçip anılan kişiyi öldürmesine göre, olayda kan gütme bulunduğu kabulü gerekir’

‘Kan gütme saikinin varlığını kabul edebilmek için, olayda başka bir saikin bulunup bulunmadığı araştırılmalı ve ancak münhasıran kan gütme saikinin etkisi ile fiilin işlendiği kesin olarak saptanırsa 765 sayılı TCK 450/10 madde uygulanmalıdır. Olayda sanık İsmail’in oğlunu öldüren Alaeddin’i oğlunun öldürülmesinden duyduğu acı, üzüntü ve duyduğu kızgınlığın yerini kan gütme saikine bıraktığını kabule yeterli süre geçmeden (üç yıl sonra) tasarlayarak öldürdüğü anlaşıldığından kan gütme saikiyle suçun işlendiği kabul olunamaz’

‘Yirmi dört yaşındaki oğlunun şikayetçi tarafından öldürülmesinden sonra, yeni olaylar çıkmaması için köyü terk eden, öç alma bilinci ve gelenekleri sürdürme amacıyla değil, tesadüfen karşılaştığı katılanı oğlunun öldürülmesi olayının yarattığı gazap ve şedit elemin doğurduğu ağır tahrik altında avlanmak amacıyla yanına aldığı av tüfeği ile yirmi bir metre uzaklıktan ateş ederek yaralayan, savunması da bu doğrultuda olan sanığın; kan gütme nedeniyle suç işlemediğinin kabulü gerekir’¹¹⁶

¹¹⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 11.06.1996,1996 /1-105 Esas, 1996 /130 sayılı kararı.

Sanığın savunmaları, suçun işlenmesindeki özellikler, dosyadaki tüm deliller birlikte değerlendirilerek suçun işlenmesine etken olan "saik" saptanmalıdır. Sanık; kardeşini öldüren maktulü, tahliye edildikten sekiz ay sonra öldürmüştür. Bu süre sanığın; kız kardeşinin öldürülmesinden duyduğu acı, üzüntü ve kızgınlığın yerini kan gütme saikine bıraktığını kabule yeterli bir süre değildir.’

‘Kan gütme saiki, evvelce öldürülenin öcünü almak amacıyla ve bir görevi yerine getirmek inancı ile suçu işlemektir. Önemli olan, kan gütme saiki ile hareket eden failin, o kişiyi evvelki öldürme fiilinin faili olarak düşünmesidir. Yani zan veya vehim yeterlidir. Evvelki suçta öldürülen kimse ile, kan gütme saikiyle suçu işleyen olayın faili arasında akrabalık koşul değildir. Suçun bizahiti kan gütme saiki ile işlenmesi yeterlidir.’

‘Evvelki öldürme olayı ile, ikinci olay arasında çok kısa olmayan bir süre geçmelidir. Böylece evvelki öldürme olayının, ikinci olayın faili üzerinde oluşturduğu elem, ızdırap ve hiddet biçiminde oluşan psikolojik etkisi geçmeli, oç alma duygusu, görev olarak düşünmeye başlayan fail, bu görevi yerine getirmek için suçu işlemelidir.’

‘Öldürülen, sanığın kardeşini öldürdükten on yedi ay sonra, sanık tarafından öldürülmüştür. Taraflar arasında bir kan davası bulunsa bile, fail kapıldığı bir tehevvür ile ya da başka bir nedenle öldürme suçunu işlemiş olursa, kan gütme saikinin varlığından söz edilemez.’

‘Sanıklarda kan gütme saikinin kabul edilebilmesi için, evvelce taraflar arasında bir adam öldürme olayının var olması, ilk olayla ikinci olay arasında çok kısa olmayan bir sürenin geçmesi, bu süre içinde failin ilk öldürme olayından duyduğu her türlü acı, kızgınlık ve öfkeden arınarak, kötü bir geleneğe dayanan bir görevi yerine getirmek bilinciyle hareket edip, adam öldürmesi gerekir. Taraflar arasında bir kan davası bulunsa bile, fail kapıldığı ani bir tehevvür ile, ya da başka bir nedenle öldürme suçunu işlemiş olursa, kan gütme saikinin varlığından söz edilemez.’

‘Cemiyet dışı bir gelenek olan hatta icabında kadınların maktulün intikamını almak üzere katili ve bulunmadığı taktirde kan hısımlarından diğeri bir erkeğı behemehal öldürmesi şart olup, muhitte kökleşmiş oñan bu sakim anane, öldürülenin kan hısımlarına, suç failini veya onun kan hısımlarından birini öldürmek suretiyle maktulün intikamının bizzat alınmasını bir vazife olarak tahmil etmiş bulunmasına, gerek 3236 sayılı kanunun ve gerekse 450. maddeye sonradan eklenen 10. bendin ise bu sakim ve cemiyet dışı itiyadı ortadan kaldırma maksadı ile vazedilmiş olmasına göre, suç failinin, yakın kan hısımlarından biri aleyhine işlenmiş olan ilk öldürme fiilinin husule getirdiğı elem ve gazabın tesiri altında kalmayarak, mücerret bu kötü ananeye tabi olmak suretiyle mukabil öldürme suçunu işlemiş veya işletmiş olmasının sübutu, 450/10. maddedeki unsurun teşekkülü için lazım ve zaruridir. Sanığın oğlunun daha evvelce maktulün oğlu N. ile M. D. arasında çıkan münakaşada kendi tabancasıyla yaralanıp ölmüş olması, sanığın suçunu inkar etmiş ve maktul ile aralarında husumet bulunmadığını bildirmiş bulunması suçun kan gütme saiki ile işlendiğini, yalnız başına, hiçbir zaman ifade edemeyeceğini hadise akşamı evine gitmekte olan, oğlu Nevzat’ın ölümü hadisesinde sanık mevkiinde bulunan Necmettin’in babası olan maktul Mustafa’ya rastlayınca, (büyük ızdırabına tahammüle çalıştığı sanığın, dayanamadığı büyük acının tesiri ile) tabancasını çekip maktule ateş ettiğinde mahkemece karar yerinde izah ve kabul edilmesine nazaran, sanığın bu karşılaşma sırasındaki ani bir karar ve tehevvr ile suçu işlemiş olmayıp da, münhasıran oğlunun intikamının bizzat alınmasını kendisine vazife olarak tahmil edilen bu sakim ananeye tabi olarak kan gütme saiki ile öldürme suçunu işlemiş olduğunu kabule sevk eden kati sübut delillerinin nelerden ibaret olduğı inandırıcı sebep ve gerekçelerle izah olunmadan, 448. madde yerine isabetsiz mütalaalarla 450/10. madde ile ceza tayini yolsuz olduğı gerekçesi ile verilen hükmü bozmak suretiyle kısmen olsun bu durumu açıklayan bir içtihat yaratılmıştır.’

‘Sanığın oğlu olaydan bir yıl on ay önce öldürölmüştür. Bu olay sırasında yaralanan sanık aynı zamanda maktulü de yaralamış ve bu nedenle tutuklanmıştır. Bir süre tutuklu yargılanan sanık serbest bırakılmış, maktulün tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir. Sanık, salıverildikten sonra tabanca satın almış ve tutuksuz olarak katıldığı ilk duruşmaya silahlı olarak gelmiştir. Ancak maktulü

öldürmemiştir. Sonraki oturuma, ilk olayın mağduru ve aynı zamanda sanığı sıfatıyla katılmış ve duruşma salonunda sanıklara mahsus yerde yerini almıştır. Tutuklu bulunan maktul getirildiğinde tabancayla dört el ateş ederek onu öldürmüştür. Sanık tahliye olduktan dört ay sonra yüklenen suçu işlemiştir. Bu süre oğlunun öldürülmesinden duyduğu acı, üzüntü ve kızgınlığın yerini, kan gütme saikine bıraktığını kabule yeterli bir süre değildir. Sanık oğlunun öldürülmesi ve kendi yaralanmasının yarattığı gazap ve şedit elemi halen yaşamakta ve bunun sonucu ağır tahrik altında, maktulü öldürmüştür. İlk olayın elem ve infiali geçtikten sonra görev bilinci ile hareket ettiğinden söz edilemez.’

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun koşulları aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

1. Kan gütme saiki ile hareket eden kişide kendisini istila eden ve evvelce işlenen bir suça bağlı olan infial dolayısı ile tam bir irade serbestliği yoktur. Kin ve husumet intikam alma duygusu kişinin benliğini o derecede kaplamıştır ki, her şeyi göze alarak birinci suç failini ya da onun mensup olduğu gruptan, aileden başka birisini, tutkusu altına girdiği ihtirasın etkisi ile öldürmekte ve bunu adeta bir görev bilinci ile yapmaktadır¹¹⁷. Fail ile mağdur arasında kan davasının dışında öldürmeyi gerektirecek başka bir neden bulunmamalıdır.

2. Eylemin kan gütme saikiyle işlendiğinin kabulü için önceki olayın ölümle sonuçlanması, öldürülen kişinin intikamını almak için suçun işlenmesi gerekir. İlk ölüm olayı ile ikinci olay arasında çok kısa olmayan bir süre geçmelidir. İlk adam öldürmenin fail üzerinde oluşturduğu elem, hiddet ve infialin etkisi geçmeli oç alma saiki yerine kan gütme saikine bırakmalı ve fail adeta bir görevi yerine getirmek için adam öldürme suçunu

¹¹⁷ DÖNMEZER Sulhi, **İçtihatlarla Kan Gütme Saiki**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Ord. Prof. Dr. Emst E. Hirsch’e Armağan, Cilt: XLII, Sayı: 1-4, Sulhi Garan Matbaası, 1977, İstanbul.

işlemelidir. İlk öldürülen ile ikinci suçu işleyen fail arasında kan hısımlığı şart olmayıp suçun kan gütme saiki ile işlenmesi yeterlidir.

‘Sanıkların dedesi E. A.’nın olay tarihinden uzunca bir zaman önce ölen tarafından öldürüldüğü, bu nedenle aralarında kan davası bulunduğu, olay tarihinden 10 gün kadar önce Erzurum’a gelen sanık M. A.’nın amcası oğlu olan A. A.’nın evinde kaldığı, olay günü de sanıkların birlikte evden çıktıkları, bir süre sonra ayrıldıkları, daha sonra da A.’nın oturmakta bulunduğu kahveye gelen sanık M.A.’nın ölenin Aziziye Oteli altındaki kahvede bulunduğunu söylediği, birlikte otelin karşısına giderek beklemeye başladıkları, kahvehaneden çıkan öleni 150 metre geriden izledikleri boş bir arsaya girdiğinde sanıkları fark eden ölenin ulan eşek oğlu eşekler, arkamdan neden geliyorsunuz, şeklinde bağırması üzerine sanık M. A.’nın bıçakla 5-6 darbe vurarak öldürdüğü, diğer sanığın da yardım ve müzaheretle bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu oluşa göre taraflar arasında kan davasının var olduğu, sanıkların aşamalardaki savunmaları ve dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Sanık A.’nın karısı R. A.’nın hazırlıktaki anlatımına göre; olay günü evinden siyah takımlarını giyerek çıkan sanık A, amcasının karısının hasta olduğunu söyleyerek iki gün sonra döneceğini belirtmiş, o gece yukarda açıklandığı üzere M. Ö.’yü öldürmüşlerdir. Sanıkların olaydan önceki bir zaman içinde öldürmeye karar verdikleri, eylemi icra ile suç işleme kastının olduğu zaman dilimi arasında belli bir sürenin geçtiği, suç işleme kararında ısrarlı ve sebatlı davranarak, soğukkanlı hareketlerle sonuca gittikleri saptanmıştır...Oluşa göre, sanıklar maktul ve mağduru müstakil aslı faili belli olamayacak şekilde yaralamış ve öldürmüşlerdir. Haklarında TCK 463. maddesinin tatbiki gerekir. TCK 463. maddesinin tasarlayarak ve kan gütme saiki ile öldürmelerde koşulları bulunduğu ahvalde uygulanmasına yasal bir engel bulunmadığı gibi uygulama da bu yönde süregelmektedir.’

‘...Adam öldürme başka bir sebep ile islenmiş ise kan gütme bahse konu olamaz. Gerçekte kan gütme saiki ile öldürmek demek fiilin yalnız ve sadece kan gütme, intikam alma, görevini yerine getirme maksadıyla işlenmesi demektir...’

‘Öldürme eylemini işleyen asıl failin, suç işlemekte kişisel bir çıkarı olması hali azmettiren sanık için cezada indirim nedenidir. Ancak bu çıkar, azmettirenin sağladığı çıkarlar dışında olmalıdır. Bu, ticari rekabetten kurtulmak için maddi, öç almak gibi manevi çıkar niteliğinde olabilir.’

‘Maktulün sanığın babasını 1990 yılında öldürdüğü, 2 yıl kadar sonra salıverildiğini gören sanığın babasının öldürülmesinin üzüntüsünden kurtularak mücerret öç ve intikam alma maksadı ile ve kötü bir geleneği yerine getirmek amacı ile işlediği anlaşılmadığından sanığın tasarlayarak ve tahrik altında suçu işlediğinin kabulü ile TCK 450/4, 51 maddeleri ile cezalandırılması gerekirken kan gütme saikinin varlığının kabulü yasaya aykırıdır.’

‘Sanığın amcası ve kayınpederi olan Sabahattin’in 1985 yılında bu olayımızın maktullerinden Cumali’nin oğlu ve Mithat’ın kardeşi Mehmet tarafından öldürülmesi nedeni ile aileler arasında kan davası bulunduğu belirlenmekle beraber, memleketine yıllık iznini geçirmek üzere gelen Hacı Mustafa’nın maktullerden birini veya her ikisini öldürme kararı verip bu kararında sebat ve ısrar göstererek fiili irtikap ettiği hususu açıklığa kavuşmamış, olay günü pazar yerinde tesadüfen karşılaşmaları sonrası ani bir karar ile bu eylemi gerçekleştirmiş olabileceği ihtimali melhuz bulunduğu cihetle TCK 450/10. madde ile ceza tertibi yeterli olacak iken, suça ayrıca taammüt vasfı izafesi yasaya aykırıdır.’

‘Müdahil Vahit’in, 9.5.1990 tarihinde sanığın oğlunu öldürdüğü ve 3713 sayılı yasadan yararlanarak 9.5.1993 günü cezaevinden çıktığı, oğlu öldürülen bir baba için bu acının geçtiğini kabule elverişli bir zaman geçmeden müdahili öldürmeye teşebbüs ettiği, müsnet suçu maruz kaldığı bu ağır tahrikin etkisi ile değil, kötü bir geleneği bir görev bilinci ile sürdürmek amacıyla işlendiğini kabule elverişli delil elde edilemediği göz önünde tutulduğunda, sanığın TCK 448, 62. 51/2. maddeleriyle cezalandırılmasında zorunluluk vardır.’

‘İnceleme konumuzu teşkil eden olaydan önce sanığın amcasını öldürenin, maktul olmayıp, maktulün oğlu olması ve olayda maktulden gelen haksız bir hareket

belirlenememesi nedeniyle ilk olayla sonraki olay arasında geçen sürenin önem taşımadığı; önceki adam öldürme olayını gerçekleştirenin yakınlarına karşı sadece öldürme olayının yarattığı kızgınlıkla yapılan eylemlerin, aynı gün yapılırsa bile kan gütme saikiyle adam öldürme suçunu oluşturacağı göz önünde tutulmaksızın, yazılı şekilde kasten adam öldürmekten hüküm kurulması yasaya aykırıdır.’

‘Olay tarihinden on gün kadar önce oğlu K. Şirinbay'ın öldürülmesi nedeni ile ve tamamen kan gütme saikiyle, oğlunu öldüren şahsın amcasının oğlu olan A. Aydoğan'ı öldüren sanığın, TCK 450/10. maddesinin uygulanması suretiyle cezalandırılmasına karar verilmesinde zorunluluk bulunduğu halde, yazılı şekilde kasten adam öldürmekten hüküm kurulması yasaya aykırıdır.’

‘Suçu, sarhoş olması nedeni ile ve sarhoşluğun etkisiyle olmayıp oğlunun öldürülmesinin doğurduğu ağır tahrik sonucu işlediği anlaşılan sanık hakkında, saldırgan sarhoşluk suçundan mahkumiyet hükmü kurulması yasaya aykırıdır.’

‘Aralarında kan gütme başlayan iki grup arasında meydana gelen ilk öldürme olayında kan gütme saiki olmadığından 765 sayılı TCK 450/10. madde uygulanamaz. Kan güden bir kişi tarafından para karşılığı adam öldürmek fiili için tutularak bu fiili yerine getirenle, bunu para karşılığı tutan kişilerin cezai sorumluluklarının TCK 64, 450/10 ve 450/4. maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunların dışında olayda tahrik, teşvik ve yardım gibi fiillerde varsa TCK 64. maddesinin de göz önüne alınması gerekecektir.’

Akrabalık İlişkisi: Kan gütme, sosyolojik yönden iki grup arasında gelişen bir şiddet olayı olduğundan ilk suçun mağduru ile sonraki suçun faili arasında genellikle bir akrabalık ilişkisi mevcuttur. Ancak, ilk öldürülen ile sonraki suçun faili arasında mutlaka bir kan hısımlığının bulunması şart değildir.¹¹⁸

Her ne kadar, kan gütme olayları sosyolojik yönden iki ayrı grup arasında gelişen şiddet hareketleri olsa da, ilk öldürülenle sonradan adam öldürme suçunu

¹¹⁸ ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖZBEK Özer Veli, Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001, s. 198.

işleyen arasında bir akrabalığın olması zorunlu değildir. Ancak, öldürülen kişi ile sonradan işlenen adam öldürme suçunun faili arasında bir akrabalık varsa, bu durumda öncelikle kan gütme saikinin varlığı düşünülecektir.

Yargıtay daha evvelden, son olay failinin, önceden öldürülenin kan hısımlı olması halinde TCK 450/10. maddesinin uygulanacağı görüşündeydi. Önceden öldürülen maktulün, son olay failinin kan hısımlı olup olmadığının ve akrabalık derecesinin ayrıca son olayda öldürülen maktulün önceki olay faili ile kan hısımlı olup olmadığının ve akrabalık derecelerinin nüfus kayıtları ile belirlenmiş olmasının zorunluluğu esasını kabul etmiş idi. Ancak uygulamada, hangi akrabalık derecesine kadar bu esasların uygulanacağı konusu belirsizdi. Son olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20.02.1961 tarihli ve 1/44 sayılı ilamı ile bu konu netleşmiştir. Bu karara göre; ... TCK 450/10. maddesindeki suçun teşekkül ve tekevvün edebilmesi için, kasten adam öldürmenin kan gütme saikine istinat etmesi lazım ve kafi olup, ikinci suçun failinin, birinci suçun maktulü ile keza ikinci suçun maktulünün, birinci suçun faili ile akrabalığının olmamasının ve bu akrabalığın nüfus kaydı ile tevsiki keyfiyetinin kanuni bir unsur bulunmamasına, eğer akrabalık bir unsur olmuş olsa idi, kanun vazıhınca bunun şekil ve derecesinin maddede sarahaten belirtilmesi lazım geleceğine, nitekim TCK 450/1, 449, 457. maddelerinde olduğu gibi kanun vazıhınca bir an için bozma ilamının yerinde olduğu ve TCK 450/10. maddedeki suç unsurlarının teşekkül ve tevekkülü için diğer anasır yanında akrabalık bağlantısının da aranmasının lazım ve zaruri olduğu düşünülecek olursa, bunun peşi sıra hatıra gelecek keyfiyet, mevcut bağlantının derecesi olmak lazım gelir. Yargıtay bu konuda, bir tarafa hissen bağlı olmanın dahi yeterli olacağını belirtmiştir, Erem, bu uygulamanın kan gütme saikinin uygulama alanını çok genişlettiği düşüncesindedir¹¹⁹.

Akrabalık veya kan bağı ile bağlılık dışında, bir grup bilinci içinde olan kişilerin oluşturduğu topluluklar arasındaki şiddet olayı da kan gütme sayılır. Saik

¹¹⁹ **EREM Faruk**, Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, Seçkin Yayınevi, 1993, Ankara, s. 2041. **GÜRELLİ Nevzat**, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Sayı: 3-4, Cilt: XLI, İstanbul, 1976, s. 114.

sübjektif bir durum olduğuna göre bu durumun varlığı, kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun işlenmiş olması için yeterlidir. Ayrıca, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun faili ile bu suça neden olan öldürme olayının kurbanı arasında bir akrabalığın objektif olarak belirlenmesine gerek yoktur.

Sonraki öldürme suçu, önceki öldürme suçunun failine, akrabasına veya hissi bir yakınlık duyduğu kişiye yöneltilmiş olmalıdır. Yargıtay kararlarına göre, ilk öldürme olayı nedeni ile açılan davanın sonuçlanıp sonuçlanmamış olması önemli değildir, önemli olan sonraki öldürme suçunu işleyen failin, öldürdüğü kişiyi ilk ölümden sorumlu tutuyor olmasıdır.

G. Nedensellik Bağı

Dış dünyada meydana gelen değişikliğin (neticenin) bir kimseye yüklenebilmesi ve dolayısıyla onun sorumlu olabilmesi, söz konusu neticenin o kimsenin hareketinden meydana gelmesine bağlıdır. Diğer bir deyişle, hareket ile netice arasında bir nedensellik bağı, bir sebep-sonuç ilişkisi bulunmalıdır. Şayet hareket ile netice arasında böyle bir ilişki yoksa netice hareketten meydana gelmemişse, kısaca nedensellik bağlantısı bulunmuyorsa neticenin faile yüklenebilmesi mümkün değildir¹²⁰.

Bir kimsenin ceza hukuku açısından sorumlu tutulabilmesi için, herhangi bir hareketin herhangi bir neticeyle bir araya gelmesi yeterli değildir. Neticenin failin eseri olması gerekir¹²¹.

Doktrinde nedensellik bağı, suç genel teorisinde değişik yerlerde inceleme konusu yapılmıştır. Örneğin bazıları nedensellik konusuna maddi unsur içinde yer verirken, bazıları hareket unsuru, daha başkaları ise tipiklik içinde yer verirler¹²².

¹²⁰ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 438. HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 126.

¹²¹ HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 126.

¹²² ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 439.

Nedensellik bağlantısıyla ilgili olarak doktrinde değişik teoriler ileri sürülmüştür. Başlıcaları şart, etkin sebep (müessir sebep), uygun sebep ve objektif isnadiyet teorileridir¹²³.

'Şartların eşitliği teorisi', 'eşitlik teorisi', 'basit şart teorisi', zorunlu şart teorisi' de denen şart teorisine göre sebep, belirli bir olayın gerçekleşmesi için zorunlu bulunan şartların bütünüdür. Bu teoriye göre, şart, böylece sebebin parçalarından biridir ve her şart neticenin meydana gelmesi için zorunludur, fakat yeterli değildir, diğer bir anlatımla, bir şartın gerçekleşmemesi neticenin oluşmasına manidir ama sadece bir tek şart da neticeyi meydana getiremez, bu nedenle şartlar arasında bir ayırım yapmak mümkün değildir. Çünkü her şart netice bakımından aynı değere sahiptir. Neticenin gerçekleşmesi bakımından uzak yakın bütün şartlar etkilidir. Bir hareketin nedensellik değerini kaybetmesi, ancak tamamen kendisinden bağımsız bir sebepler serisinin ortaya çıkmasıyla mümkündür. Şart teorisi cezai sorumluluğun sınırını hukuk ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak bir biçimde genişlettiği için eleştirilmiştir¹²⁴.

'Sebebi' (cause) ile 'vesile' (occasion) ayırımına dayanan Etkin Sebebi Teorisine göre diğerinin oluşmasına imkan veren olaya vesile, diğerini doğuran olaya sebebi denir. Vesile ile meydana gelen olay arasında bir imkan, buna karşılık sebebi ile oluşan olay arasında bir zaruret bağı vardır. Diğer bir anlatımla belli bir neticenin doğması bakımından yapılması zorunlu olmayan hareket vesile, buna karşılık neticenin doğması bakımından yapılması zorunlu olan hareket sebeptir, ancak bir sebebin varlığı halinde maddi nedensellik bağının varlığından ve dolayısıyla sorumluluktan söz edilebilir. Neticenin meydana gelmesinde şart veya vesilenin de rolü olabileceği, şart ile vesileyi ayırt eden kıstasların kesin olmaması, teorinin çok dar olmasının bir çok hallerin cezasız kalmasına sebebi olabileceği ve bu teorisinin

¹²³ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 440 vd.

¹²⁴ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 440. DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 221.

kabulü halinde neticeye en yakın hareketin sebep sayılması sonucunu doğurabileceği gibi konularda etkin sebep teorisi eleştirilere maruz kalmıştır¹²⁵.

Uygun Sebep Teorisine göre bir hareketin sebep olarak kabul edilebilmesi için sadece neticeyi meydana getirmiş olması yetmez, bunun yanında hareketin genel olarak neticeyi meydana getirmeye uygun elverişli olması da gerekir. Bir hareketin neticenin uygun sebebi olup olmadığının ne zaman ve kime göre tespit edileceği belirsiz olması yüzünden, teorinin kesinlik arz etmemesi ve keyfiliğe kaçılarak nedensellik bağlantısının kurulmaya çalışılması eleştiri konusu olmuştur¹²⁶.

Objektif isnadiyet – yüklenebilirlik teorisi savunucularına göre uygun sebep teorisi nedensellik bağının tespitinde yetersizdir. Çünkü nadiren gerçekleşen bir neticenin söz konusu olduğu hallerde, normal hayat tecrübelerine dayanan bir ameliye işin içinden çıkamayacaktır. Gerek hukuki gerek cezai sorumluluğa esas tutulacak olan sebep hangisidir? Uygun sebep teorisinde örneklenen hadiseler her gün karşılaşılabilecek şeyler değildir. Bu nedenle her günkü hayatın tecrübelerine dayanan bir imkan hükmü meseleyi halledemez. Diğer bir anlatımla uygun sebep teorisi problemin çözümünde yetersiz kalmaktadır. Objektif isnadiyet teorisine göre, illiyet bağının tespitinde öncelikle şart teorisi esas alınmalıdır. Burada da neticeye yönelik şartlar arasından en etkili olanı dikkate alınarak sebebiyet ilgisi kurulmalıdır. Bu aşamadan sonra sorumluluğun tespiti sorunu karşımıza çıkar. Sorumluluğun tespitinde ise o hareketin insanlardan beklenip beklenemeyeceği hakkında bir karar verilir. Bir hareketin başlı başına neticeye sebep olduğunun tespitinden başka hukukun maksat ve gayesine de objektif olarak uygun olup olmadığının araştırılması gerekir. Bu teori de hangi hallerde objektif isnat edilebilmenin var olduğunun

¹²⁵ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 444 vd. DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 223 vd.

¹²⁶ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 447 vd. DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, 224 vd.

gösterilmemesi sebebiyle pratik tarafı olmaması ve ayrıca en yakın şartı sebep sayan teoriye dönüşmesi nedeniyle eleştirilmiştir¹²⁷.

Nedensellik bağının tespitinde, sonuca etkili olan her şart dikkate alınmalı ve bu şartlar arasında neticeyi meydana getirmeye elverişli olan, en etkili şartla maddi nedensellik bağı kurulmalıdır. Bir şartın neticenin sebebi olduğu tespit edildiğinde ikinci aşamada bu şartın failine neticenin yüklenip yüklenemeyeceği araştırılmalıdır ki bu aynı zamanda manevi unsur ve kusurlulukla ilgili bir konudur¹²⁸.

Failin öldürmeye yönelik hareketi ile gerçekleşen ölüm neticesi arasında nedensellik bağlantısı bulunmalıdır. Fiilden önce bulunup da failce bilinmeyen durumların birleşmesi veya failin iradesi dışında ve umulmayan nedenlerin eklenmesi yüzünden ölüm neticesinin gerçekleşmesi durumunda ceza indirimi öngören ETCK m. 451, YTCK'ye alınmamıştır. Anılan hükmün YTCK'ye alınmamış olması karşısında fiilden önce bulunup da failce bilinmeyen durumların birleşmesi veya failin iradesi dışında ve umulmayan nedenlerin eklenmesi yüzünden ölüm neticesinin meydana geldiği durumlarda failin ceza sorumluluğu nasıl belirlenecektir? Şart teorisine göre netice, kendisinden önce bulunması zorunlu bütün şartların bir araya gelmesiyle gerçekleşir; bu şartlardan her biri neticenin meydana gelmesi bakımından zorunludur ve diğerleri ile aynı değere sahiptir. Bunlardan birisinin bulunmaması halinde neticenin gerçekleşmeyeceği söylenebiliyorsa, o şart netice bakımından nedensellik değerine sahiptir. Failin fiili ile bağlantılı, ancak umulmayan bir başka nedenin neticeyi gerçekleştirdiği durumlarda, failin hareketi ile gerçekleşen netice arasında nedenselliğin bulunduğu sonucuna varılır. Çünkü fail, hareketi gerçekleştirmiş olmasaydı umulmayan nedenler de eklenmeyecek ve mağdur ölmeyecekti. Bu nedenle bu gibi durumlarda da gerçekleşen ölüm neticesinden faili sorumlu tutmak ve kasten öldürme suçundan cezalandırmak gerekir. Bununla birlikte nedenselliğin öngörülmeleyen biçimde geliştiği atipik durumlarda gerçekleşen neticenin faili objektif olarak isnat edilmesi söz konusu

¹²⁷ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 451 vd.

¹²⁸ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 452.

olamayacağı için fail, olsa olsa kasten öldürme suçuna teşebbüsten dolayı cezalandırılabilir. Örneğin, vurulan kişinin ambulansla hastaneye kaldırılırken, ambulansın kaza yapıp şarampole yuvarlanması sonucunda ölmesi. Veya, doktorun, hastaneye yetiştirilen ve kurtulacak olan hastaya tümüyle yanlış bir müdahale yapması sonucunda, mağdurun ölmesi ¹²⁹.

Eklenen sebeplerin etkisi ETCK m. 451’de ve 452/2’de düzenlenmişti. Her iki düzenlemeye göre, ölüm neticesi failin fiilinden önce mevcut olup da failce bilinmeyen hallerin veya failin iradesi dışında ve öngörülmeyen sebeplerin birleşmesi yüzünden meydana gelmişse, fail yine de cezalandırılacaktı. Fakat bu ceza, indirimli olacaktı. Oysa, YTCK’da benzer bir olasılık açıkça düzenlenmiş değildir. Bu nedenle, 1 Haziran 2005 sonrasında işlenen filer bakımından sorunu ceza hukukunun genel esaslarına göre çözmek gerekecektir. Bu durumda, failin fiilinden önce mevcut olup da bilinmeyen hallerin ya da iradesi dışında ve öngörülmeyen sebeplerin eklenmesi sebebiyle zararlı netice meydana gelirse, YTCK açısından nedensellik bağının kesilip kesilmediğine bakmak gerekir. Şayet, sonradan eklenen sebepler tek başına söz konusu neticeyi meydana getirmeye elverişli ise yani bağımsız bir sebepler serisi teşkil ediyorsa artık failin bu sebeple meydana gelen neticeden sorumluluğu olmaz. Buna karşılık, eklenen sebeplerin de katkısı ile, fakat failin hareketine bağlı bir netice meydana gelmişse, artık failin hareketinin illi değeri sürmektedir. İşte bu durumda, YTCK’da özel bir düzenleme olmadığı için, artık fail meydana gelen neticeden aynen sorumlu olacaktır. Yani, eklenen sebeplerin etkisi ile netice meydana gelmişse, ETCK m. 451 ya da 452/2’deki gibi cezayı azaltan özel bir düzenleme olmadığına göre ve hareket de nedensel olduğuna göre, failin sorumluluğu da tam olacaktır¹³⁰.

¹²⁹ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 125. DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 229.

¹³⁰ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Ankara, 2006, s. 125. DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 229.

Yukarıda açıklandığı gibi, nedensellik bağının bulunmasına rağmen, failin doğan neticeden ötürü sorumluluktan kurtulabilmesi, nedenselliğin öngörülme-yen biçimde geliştiği atipik durumlarda, gerçekleşen neticenin faile objektif olarak isnat edilememesi durumudur. Failin hareketi olmasaydı, netice de gerçekleşmezdi, denilebiliyorsa nedensellik bağı vardır¹³¹.

Kan gütme saiki ile işlenmiş bir adam öldürme suçunun varlığı için, bu suçun sadece kan gütme saiki ile işlenmiş olması gerekir. Suçun kan gütme saiki ile işlendiği kesin ve açık bir şekilde belirlenmesinden sonra, ETCK 450/10. maddesi ya da suç tarihine göre YTCK 82/1-j maddesi uygulanabilecektir.

Yargıtay bu nedensellik bağının öyle sıkı bir şekilde kurulmuş olmasını aramıştır ki, olayda kan gütmenin yanında başka bir saik mevcut ise artık sanık, kan gütmeden dolayı cezalandırılmayacaktır. Olayda belirlenen diğer neden göz önüne alınarak gereken ceza verilecektir. İncelenen olayda eğer kan gütme olmasaydı bu suç işlenmeyecekti, denilebiliyorsa uygun illiyet bağı kurulmuş demektir.

H. Hukuka Aykırılık

Failin tipikliği gerçekleştirmesiyle, henüz onun cezalandırılabilir hale geldiği de söylenemez. Cezalandırılabilme failin tipik, hukuka aykırı ve kusurlu bir şekilde hareket etmesi halinde söz konusu olur. Hukuka aykırılık unsuru eylemin hukuk düzeni ile çatışma içinde olduğunu ifade eder. Suçun unsurlarından olan hukuka aykırılık daha maksada uygun bir şekilde hukuka uygunluk nedeninin bulunmaması unsuru olarak ifade edilebilir¹³².

Hukuka aykırılık, işlenen ve kanundaki tarife uygun bulunan fiile hukuk düzenince cevaz verilmemesi, bu fiilin mubah sayılmaması, yalnız ceza hukuku ile

¹³¹ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 440.

¹³² DEMİRBAŞ Timur, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 239 vd. HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 233.

değil, bütün hukuk düzeni ile çelişki ve çatışma halinde bulunması demektir. Hukuka aykırılığın içeriğini o toplumda geçerli olan davranış normları belirlemektedir¹³³.

Bir hareketi uygun gören veya emreden başka bir hukuk kuralının varlığı halinde, fiili suç olmaktan çıkaran bir haklılık sebebi vardır. Ceza hukukunun suç saydığı bir fiilin işlenmesine ceza kanununda ya da başka bir kanunda yer alan diğer bir kural izin veriyorsa, o fiilin hukuk düzeni tarafından yasaklanmadığı, yani suç olmadığı sonucuna varılır. Bu şekilde ceza normunun yasakladığı bir fiilin işlenmesine izin vererek onun hukuka aykırı olmasını önleyen kurala hukuka uygunluk sebebi denir¹³⁴.

Hukuka uygunluk sebepleri, fiil tipik olmasına rağmen, hukuka uygun olması itibariyle failin cezalandırılmasını engeller ve bu özelliğiyle cezaya engel olan diğer sebeplerden açıklanacak noktalarda ayrılır. Kusurluluğu kaldıran sebepler, failin iradesine yapılmış olan etkidenden dolayı kusurlu hareket edebilmeye engel sebeplerdir. Kanun zorunluluk halini kusurluluğu kaldıran sebep olarak düzenlemiştir. Şahsi cezasızlık sebeplerinde fiil tipe uygun ve hukuka aykırıdır; ancak failde mevcut bir şahsi sebepten dolayı ceza verilmemektedir. Cezalandırılabilme şartları ise, kusur ve hukuka aykırılıkla ilgili olmayan, yalnız failin cezalandırılabilmesine engel olan objektif nitelikte sebeplerdir. Kovuşturma şartları ise, suç bütün unsurları ile gerçekleşikten sonra fail hakkında kovuşturma yapılabilmesi için bulunması gereken şartlardır¹³⁵.

Hukuka uygunluk nedenlerinin kesin bir sayısı, 'numerus clausus'u yoktur. Bu nedenle hukuka uygunluk nedenleri ceza kanununda veya diğer kanunlarda yazılı olanlarla sınırlı değildir. Örf ve adet hukukundan da kaynaklanabilirler ve bu durum 'kanunsuz suç olmaz' ilkesine aykırılık teşkil etmez. Bunun bir sonucu olarak örf ve

¹³³ ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 479.

¹³⁴ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 237 vd. ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 479.

¹³⁵ DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 241. HAKERİ Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 234. KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 236.

adet hukukunun ceza hukukunda kaynak olarak kabul edilmemesi, failin lehine olan kurallar bakımından geçerli değildir¹³⁶.

YTCK 24. ve devamı maddelerinde yer alan hukuka uygunluk nedenleri; kanunun hükmü, meşru savunma, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızasıdır.

YTCK m. 24/1'deki 'kanunun hükmünü yerine getiren bir kimseye ceza verilmez' biçiminde düzenlenen görevin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebinde sınırın aşılması halinde m. 27, hata hallerinde ise m. 30 hükmü gözönünde tutulmalıdır¹³⁷.

Yaşam hakkı üzerinde kişinin tasarruf hakkı bulunmadığından, mağdurun rızası fiili hukuka uygun hale getirmez. Nitekim, YTCK m. 84'te intiharı cezalandırmak suretiyle mağdurun rızasına değer vermediğini göstermiştir¹³⁸.

IV. CEZA HUKUKUNUN GENEL HÜKÜMLERİ VE KAVRAMLARI İLE İLİŞKİ

A. Tasarlama

Tasarlama kastın yoğun bir şeklidir ve kasten adam öldürme suçu bakımından YTCK 82/1-a maddesi ile tasarlama adı altında ağırlatıcı neden olarak düzenlenmiştir. Mülga 765 sayılı TCK 450. maddesinin 4. bendinde de yine nitelikli hal olarak düzenlenmişti. Çoğu ülke kanunlarında bu kavrama tespiti ve tarifindeki zorluklar nedeniyle yer verilmemiştir. Bu kavrama yer verilen ülke kanunlarında ve bu arada ülkemizde gerek doktrin ve gerekse yargı içtihatlarında failin kurduğu plan ve soğukkanlılık içerisinde hareket edip adam öldürme suçunu işlemesi konuları üzerinde durulmuş, ayrıca bu konuların uzantısı olarak plan kurma ve soğukkanlılık

¹³⁶ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 237. HAKERİ Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 237.

¹³⁷ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 240.

¹³⁸ DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara, s. 261.

teorileri ortaya atılmıştır. Yüksek Mahkeme son yıllarda taarlamanın kabulünde genellikle soğukkanlılık teorisine iltifat etmektedir¹³⁹.

Kan gütme ve tasarlama aynı kasten adam öldürme olayında birlikte bulunabilir mi? Doktrinde ve Yargıtay kararlarında kan gütme ve tasarlamanın birlikte bulunabileceği hususu tartışmasıdır. Kan gütme saiki ile tasarlama bir arada bulunabilir. Gerçekten kan gütme bir saik, tasarlama ise kastın şiddetli bir biçimidir. Bu itibarla kan gütme saiki ile birleşik tasarlama söz edilebilir. Hatta daha da ileri giderek denilebilir ki kan gütme saiki ile işlenen pek çok adam öldürme olayında fiil, tasarlayarak işlenmiştir.

Kan davası kavramı içinde tasarlama bulunmak gerekir. Fakat böyle anlaşılınca ayrıca kan davasının kanunda yer alması nedeni anlaşılammamaktadır.

Kan gütmede öldüren ile öldürülen arasında hiçbir sübjektif ilişki bulunmamaktadır ve öldürme fiili adeta bir görev bilinci ile işlendiği hallerde söz konusudur. Kan gütme saiki tasarlama ile birleşebilir fakat daima ve zorunlu olarak birleşmez, kan gütme saikinin varlığını tespit ile ağırlatıcı sebebin uygulanması için mutlaka tasarlamanın sübutu şart değildir. Tasarlama kasdın kesif bir derecesini oluşturduğu halde kan gütme bir saikten ibarettir.

Bir başka hukuki görüş ise kan gütme ve tasarlama ayrımını yaparak kan gütme ile tasarlama arasındaki farkı birincide daha önce bir vakıanın - fiilin mevcudiyeti, ikincide ise tasarlama keyfiyetinin mevcudiyeti ile açıklamaktadır. Tasarlama, failin işleyeceği suçu önceden düşünüp sükunetle ve soğukkanlılıkla gerekli silah ve aletleri tedarik edip bu niyetinden vazgeçmeyerek fiili icra etmesidir. Örneğin failin birisini öldürmek niyetiyle tabanca satın alması, pusu kurarak öldürmek istediği kişiyi uzun zaman beklemesi ve fırsat düştüğünde istediği o kişiyi vurmak için ateş etmesi ve öldürmesi gibi.

¹³⁹ **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 31.

Ancak her kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme olayında tasarlamının da bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Pek çok Yargıtay kararında da açıklandığı üzere kan gütme ile tasarlamının daima bir arada bulunduğu ve bu fıkirden yola çıkarak TCK 450/10. maddesinin uygulanabilmesi için her bir olayda hazırlık yapılmış olması ve tasarlamının araştırılması hatalı olur. 1. Ceza Dairesi'nin 1970/2563 E. ve 1971/ 2474 K. sayılı kararında da konu şu şekilde açıklanmaya çalışılmıştır; '1- Tasarlayarak adam öldürme, failin işlemeye niyet ettiği bir suçu işlemekten önce soğukkanlılıkla ve sükunetle düşünüp taşındıktan sonra bu niyetinden vazgeçmeyerek fiili işlemesidir. 2- Kan gütme, failin, öldürülenin intikamını alma görevini yerine getirmek maksadı ile ve yalnız kan gütme saiki ile öldürme fiilini işlemesidir. 3- Öldürme başka bir sebebin tesiri altında işlenmiş ise aynı zamanda öç alma maksadı da olsa fiilin kan gütme saiki ile işlendiği kabul edilemez. 4- Kan gütme ile tasarlamının birlikte bulunması şart değildir.' (Resmi Kararlar Dergisi, Yıl 6-1971, III/2, s. 71-73)

Kan gütme saiki, tasarlama anlamında bir zaman ölçüsüne bağlanamaz. Zira tasarlama, öldürme kararından sonra failin ulaştığı sükunetle verdiği karardan vazgeçmeyeceğini gösteren bir süre bulunması gerekmektedir ki bu kan gütmede gerekli değildir. İlk öldürme olayı ile aynı gün işlenen adam öldürme olayında şartları bulunuyorsa kan gütme ağırlatıcı nedeni uygulanabilecektir. "Maznun amcasının maktul tarafından öldürülmüş olmasından mütevellit husumet sevgiyle vaka günü camide aralarında hiç bir muhavere cereyan etmeksizin aniden hamili bulunduğu tabancasını mükerreren ehdaht eylemek suretiyle mağduru öldürüp müteakiben de şapkasını havaya fırlatarak 'intikamımı aldım' demek suretiyle ika ettiği bu dramatik hadiseden dolayı izharı şadımanı eylediği anlaşılmasına göre, TCK 450/10. maddesi yerine 448. maddesi ile ceza tayini yolsuzdur."¹⁴⁰. Karara konu edilen olayda tasarlama söz edilemeyeceği halde kan gütmenin bulunduğu açıktır.

Buna karşılık, yukarıda da belirtildiği gibi kan gütme ile tasarlamının birlikte bulunduğuna sıklıkla rastlanır; 'Kardeşinin öldürülmesi haberi üzerine çalıştığı

¹⁴⁰ Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 17.12.1954 tarih ve 3584/2021 sayılı kararı, Aktaran; **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s.36.

Almanya'dan kısa bir süre sonra gelerek sanığın tutuklu olması sebebiyle sanığın kardeşini gittiği yerlerde takip ederek kahvehanede bulunca paradesüsünün dış cebinde hazır bulunan tabancayı çıkarıp yedi el ateş ettiği anlaşılmaya göre eylem failin hazırlıklı bulunduğunu ve kan gütme saiki ile Almanya'dan gelip amacını gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.¹⁴¹

“Ölenin oğlunun sanığın üvey amcasını öldürmesi nedeniyle açılan kamu davası için ölenin yakınlarının ifadeleri alınmak üzere çağrıldıklarını bilen sanığın, önceden sağladığı tabancasını yanına alıp öleni izleyerek kahvehaneye girdiğini ve arkası dışarıya dönük oturduğunu görüp dışarıdan tabanca ile bir çok kez ateş ederek yaralamak suretiyle öldürdüğü anlaşılmaya göre eylemi tasarlama ve kan gütme nedeniyle adam öldürmedir.”¹⁴²

“Maktulün تنها bir yere götürülmesi ve ıssız mahalde bir çok el ateş edilerek öldürülmesi, Maktulün 6 mermi girişi ile yaralanması, bunlardan 4'ünün öldürücü olması, olay yerinde her beş sanığın elinde de tabanca görülmesi ve müteaddit tabanca atışlarını duyulması, ... sanıkların öldürme fiilini önceden tasarlayarak, tasarlayarak ve kan gütme saiki ile baştan sona kadar iştirak halinde doğrudan doğruya beraber işlediklerini gösterdiği halde 765 sayılı TCK 450. Maddesi 4. Bendi yerine 463. maddesinin uygulanması hukuka aykırıdır.”¹⁴³

Gerek ETCK ve gerekse YTCK'da kasten öldürme suçunun tasarlayarak işlenmesi nitelikli hal sayılmış ancak tasarlamamanın ne anlama geldiği konusunda bir tanım verilmemiştir. Öğretide tasarlamayı açıklamak bakımından iki teori bulunmaktadır. Soğukkanlılık teorisine göre tasarlamada iki unsur vardır: 1) Suç işleme kararı ile harekete geçme arasında bir zamanın geçmiş olması , 2) Failin soğukkanlı hareket etmesi. Buna karşılık plan kurma teorisine göre de tasarlamada

¹⁴¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 12.11.1973 tarih ve 1-321/688 sayılı kararı, Aktaran; **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 36-37.

¹⁴² Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 20.3.1974 tarih ve 2254/1111 sayılı kararı, Aktaran; **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s.37.

¹⁴³ 1. Ceza Dairesi, 1984, 1132/1195, YKD, Yıl 1984, Sayı 6, C. 10, s. 933, Aktaran; **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 78-79.

iki unsur vardır: 1) Suç işleme kararı ile harekete geçme arasında bir zamanın geçmesi, 2) Bu geçen zaman içinde failin, suç işleme araçlarını seçip, suçu nasıl işleyeceğinin planını yapması. Tasarlama nedeniyle cezanın artırılması, failin mağdurun savunmasını ortadan kaldırmaya yönelik olarak önceden suçun işlenmesini ana hatları ile planlamış olmasından kaynaklanır. Ne var ki Yargıtay daha çok soğukkanlılık teorisine iltifat etmektedir. Örneğin Yargıtay’a göre tasarlama; ‘failin belirli bir kimseye karşı belli bir suç işlemeye sebatla ve koşulsuz olarak karar vermesi, işlemeye niyet ettiği suçu işlemeyen önce soğukkanlı ve sükunetle düşündükten sonra ulaştığı ruhi sükunete rağmen bu kararından vazgeçmeyip kararını ısrarla gerçekleştirmesidir. Yargıtay’a göre tasarlamanın varlığından söz edilebilmesi için; a) failin öldürme konusunda bir karar vermesi, b) vicdani bir muhakeme sonucunda soğukkanlılıkla bu kararı alması, c) mağduru öldürme konusundaki düşüncesinde sebat ve ısrar göstermesi, d) verdiği kararla suçu gerçekleştirme arasında failin soğukkanlılığını gösteren belirli bir sürenin geçmesi gerekir¹⁴⁴.

B. Töre Saikiye İşlenen Öldürme Suçları

Kan gütme saiki de geniş anlamda ve sosyolojik anlamıyla bir töredir. Töre etkisiyle işlenen suçların toplumda, özellikle duyarlı çevrelerde yarattığı tepkiler zaman içerisinde giderek artmış ve kamuoyu baskısı ile konunun yasal düzenlemeye yansımaya sebep olmuştur. Suçun töre saikiyle işlenmesi, ETCK’da yer almayan ve YTCK ile getirilmiş olan bir nitelikli haldir¹⁴⁵.

Töre saiki, kan gütme gibi, kötü geleneklerden kaynaklanan ve failerin genellikle koca, baba, kardeş gibi yakın erkek akrabaların; mağdurların ise kadın

¹⁴⁴ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 140 vd.

¹⁴⁵ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 157.

olduğu suçların daha ağır cezalandırılarak önlenbilmesi amacıyla Türk Ceza Kanununa eklenmiştir¹⁴⁶.

Burada da kan gütme saikinde olduğu gibi sosyolojik bir olgu olan töre saiki, cezanın ağırlaştırılmasına dayanak yapılmışsa da failin böyle bir saikle hareket ettiğinin neye göre belirleneceği konusunda herhangi bir ölçüye ve tanıma yer verilmemiştir. Failde töre saikinin bulunduğu kabul edilebilmesi için, ölüm kararının aile meclisi tarafından alınması gerekir. Fakat bu koşul gerçekleştiğinde, zaten tasarlamanın da mevcut olacağı ortadadır¹⁴⁷.

Ayrıca suçun yine aile mensubu bir kişiye işlettirilmesi ve törelere göre meşru sayılmayan bir davranış nedeniyle gerçekleştirilmesi gibi ölçütlerden yararlanılabilirse de bunun somut olayda tespiti oldukça güç görünmektedir. Bu yüzden töre saiki yerine namus saiki ifadesinin kullanılması daha yerinde olurdu. Namus saiki daha genel ve kapsayıcı bir ifade olup töre saikinden aile meclisi kararına gerek olmaması ve bu yüzden de daha çok bireysel nitelik taşıması bakımından ayrılmaktadır. Oysa namus saikiyle işlenen suçlar açıklanan koşulları yerine getirmeyeceğinden bu bent kapsamına girmeyecektir¹⁴⁸.

Toroslu, belirsiz ve keyfi uygulamalara yol açacak bir kavrama dayanarak bu kadar ağır ceza verilebilmesini haklı olarak eleştirmektedir¹⁴⁹.

Bayraktar'a göre de töre saiki biçiminde bir belirleme, soyut ve genel bir terim olmaktan öte bir anlam taşımamaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁶ **HAKERİ Hakan**, Yeni Türk Ceza Kanununda Hayata Karşı, Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, İşkence, Eziyet, Terk ve Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi Suçları, <http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/102.doc>.

¹⁴⁷ **HAKERİ Hakan**, Kasten Öldürme Suçları, TCK 81-82-83, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 254, **TEZCAN Durmuş**, **ERDEM Mustafa Ruhan**, **ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 157.

¹⁴⁸ **TEZCAN Durmuş**, **ERDEM Mustafa Ruhan**, **ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 157.

¹⁴⁹ **TOROSLU Nevzat**, Ceza Hukuku Özel Kısım, Ankara, 2005, s. 35.

¹⁵⁰ **BAYRAKTAR Köksal**, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Hukuk ve Adalet, Yıl 2, S. 5 (Nisan 2005), s. 221.

Suçun nitelikli hali olarak kabul edilen bir durumun aynı zamanda hafifletici neden sayılması mümkün olmadığından, töre saikinın kabul edildiği durumlarda ayrıca haksız tahrik nedeniyle ceza indirimine gidilemez. Zaten töre saikiyle insan öldürmenin söz konusu olduğu çoğu durumda mağdurdan kaynaklanan haksız fiilin bulunduğundan söz edilemez¹⁵¹.

C. Haksız Tahrik

Bir adam öldürme olayında hem fiilin kan gütme saiki ile işlendiğinden bahisle ağırlatıcı sebep hem de haksız tahrik hükümleri uygulanabilir mi?

Haksız tahrik, (kışkırtma, harekete geçirme, etkileme) ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak kabul edilmiş ve YTCK 29. maddede düzenlenmiştir. Suçun haksız bir fiilin doğurduğu öfke ve elimin etkisi altında kalınarak işlenmesi halinde haksız tahrik nedeniyle sanığın cezasında indirim yapılacaktır. ETCK 272, 462, 485/1. maddelerinde olduğu gibi özel haksız tahrik halleri YTCK ile kabul edilmemiştir. Bu nedenle koşulları oluştuğunda 29. madde genel hükmü tüm suçlar için uygulanacaktır¹⁵².

Kan gütmenin, cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren nitelikli hal olarak kabul edilmesi nedeniyle, haksız tahrik (YTCK m. 29) ve kan gütme bir arada uygulanamaz; fail ya önceki öldürme olayının etkisinden kurtulmuştur ve kan gütme söz konusudur veya halen etkisi altındadır ve haksız tahrik uygulanır. Failin, kan gütme ihtirasının etkisinde bulunması, YTCK m. 29'un uygulanmasını gerektiren bir durum değildir. Bununla birlikte olayda kan gütmenin uygulanması, failin takdiri indirim nedeninden (YTCK m. 62) yararlanmasına engel değildir¹⁵³. Ne var ki, bu hükmün uygulanması, kan gütme saikinın nitelikli hal sayılmasındaki amaçla çelişmemelidir. Örneğin, failin babasının önceden mağdurca öldürülmüş olması

¹⁵¹ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 157.

¹⁵² BAKICI Sedat, 5237 sayılı yasa kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 556.

¹⁵³ HAKERİ Hakan, Kasten Öldürme Suçları, TCK 81-82-83, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s. 252

YTCK m. 62'nin uygulanmasına dayanak yapılamaz. Zira bu durum esasen kan gütmenin varlığı için bulunması zorunlu bir koşuldur¹⁵⁴.

Kanaatimizce faili kan gütme saiki ile adam öldürme fiiline sevk eden sebebin aynı zamanda haksız tahrik teşkil edebileceğini söylemek mantıksızdır ve aynı zamanda TCK sistemine aykırıdır. Zira adam öldürme suçunda kan gütme saiki bir ağırlatıcı neden sayılmıştır ve yaptırımı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. Buna karşılık şartları oluştuğunda uygulanması mümkün olan bir ağırlatıcı neden aynı zamanda haksız tahrik kabul edilip indirimde esas alınamaz. İleri sürdüğümüz bu görüş maddi hukukun uygulanması ile ilgili bir husustur, yoksa kan gütme saikinin ağırlatıcı sebep olarak kanunda yer alması gerektiğini düşündüğümüz anlamına gelmez.

Dönmezer de paralel düşüncededir; "...kan gütme ihtirasının etkisi altında bulunmak bir hafifletici sebep sayılamaz. Oysa, aslında kişiliği bütünü ile kapsayan bir ihtirasın etkisi altında suç işlemek, iradeyi zayıflatması nedeniyle takdiri bir hafifletici neden sayılabilir. Fakat kanun, kan gütme özel bir ağırlatıcı neden sayan bir faraziye koymuş bulunduğundan, bu halin ayrıca hafifletici neden sayılması olanağı yoktur..."¹⁵⁵ Ancak yazara göre kan gütme haricinde öne sürülebilecek nedenlerin takdiri indirim sebebi sayılması mümkündür; kan gütme saikinin hukuki niteliği ile çelişkili olmaması koşuluyla. Yargıtay Ceza Genel Kurulu da bu yönde düşünmektedir; 'Sanığın babasının maktul tarafından öldürülmüş olması 765 sayılı TCK 59. maddesine göre takdiri hafifletici sebep olarak kabul edilebilir. Hakim yasal kurallarla çatışmamak kaydıyla 59. maddeyi uygulamakta tamamen serbesttir.'¹⁵⁶

Yargıtay Ceza Genel Kurulu 18.2.1991 tarihli kararında da belirtildiği gibi adam öldürme, bir yakınının öldürülmesinin yarattığı gazap ve şedit elem halen yaşanmakta iken ve bunun etkisi ile işlenmişse münhasıran kan gütme saikinin

¹⁵⁴ DÖNMEZER Sulhi, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, n. 46.

¹⁵⁵ DÖNMEZER Sulhi, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 80-81.

¹⁵⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 26.4.1976, 1976/1-204-208, RKD, Aralık 1976, c.2, sayı 12, s.1697, Aktaran; DÖNMEZER Sulhi, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 81.

varlığı kabul edilemez¹⁵⁷. Ancak hemen belirtmek gerekir ki kan gütme saiki ile adam öldürme fiili bakımından unsur niteliğinde olan bir hususun takdiri hafifletici neden sayılması hatalı olur.

Yargıtay da haksız tahrik konusunda aynı görüştedir. ‘Öldürülenden gelen haksız bir davranış söz konusu olmadığına göre ilk öldürme olayının kan gütme esas olarak alınması gerekirken bu durumun ETCK 51. maddesine uyan bir tahrik ve indirme nedeni şeklinde düşünülmesi isabetsizdir.’¹⁵⁸. ‘Olayın kan gütme saiki ile işlendiğini kabul zorunludur. Ancak suç vasfı bu yolda tespit edildikten sonra mahkeme kararında yer alan tahrik sebebinin kabulüne de imkan yoktur. Çünkü kan gütme sebebiyle adam öldürme eylemini adiyen adam öldürme suçundan ayıran özellik; birincisinde söz konusu olan öç ve öfke duygusunun değil öç almak şeklinde beliren ahlaka aykırı düşünce ve tutkunun etken oluşundandır. Bu tür suçlar için ayrı bir bent ile daha ağır bir ceza konulmasındaki sosyal amaç ise toplumda kökleşmiş olan kötü bir geleneğin ortadan kaldırılmasından ibarettir. Böyle olunca ETCK 51. maddesinde öngörülen haksız tahrikin bu özellikler dışındaki davranışlarda aranması gerekir. Nitekim kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında bu maddenin uygulanmaması genellikle benimsenmiş yargı görüşleri arasında yer almıştır.’

Konu ile ilgili bir tehlikeden söz etmek yerinde olacaktır ki o da; somut olayda bir vakıanın, bir davranışın faili kan gütme saiki ile hareket etmeye mi sevk ettiği yoksa failin fiili işleminde haksız tahrik mi sayılması gerektiğinin takdir ve tespiti pek kolay olmayabilir. Burada çok dikkatli davranılmalıdır ve mahkemeye iş düşmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/09/2002 tarih ve 1-143/306 sayılı kararına göre; Yasal bir indirim nedeni olarak tahrik, ceza hukuku bakımından, failin haksız bir fiilin yarattığı gazap veya elemin etkisi altında hareket ederek suç işlemesidir. Bu halde fail, haksız bir fiilin doğurduğu öfke veya elemin tesiri altında,

¹⁵⁷ Aktaran; **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 81.

¹⁵⁸ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12.7.1971, 1971/216-272; 1. Ceza Dairesi 27.12.1978, 1978/4119-4714, Aktaran: **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 37

suç işleme yönünden önceden bir karar vermeksizin, dışarıdan gelen etkinin ruhsal yapısında yarattığı karışıklığın sonucu olarak suç işlemeye yönelmektedir. Buna göre, haksız tahrikten söz edebilmek için;

- a) Tahriki oluşturan bir fiil bulunmalıdır,
- b) Bu fiil haksız olmalıdır,
- c) Fail, öfke ve şiddetli elemin etkisi altında bulunmalıdır,
- d) Failin işlediği suç, bu ruhi durumun tepkisi olmalıdır¹⁵⁹.

Sonuç olarak kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme fiiline aynı sebep için Mülga 765 sayılı TCK 51. maddede ve YTCK 29. maddesinde düzenlenen haksız tahrikin uygulanma imkanı bulunmamaktadır.

D. Hata, Hedefte Sapma

Adam öldürme eyleminde kan gütme saikinın söz konusu olduğu durumda kişide yanılma ve hedefte sapmayı düzenleyen TCK 30. maddesinin uygulanabilme imkanından söz edilebilir mi?

Failin, hedef tuttuğu şahıs yerine hedefte sapma (aberratio ictus) veya kişide yanılma (error in persona) neticesinde başka bir kişiyi öldürmesi karşısında hakkında kan gütme ağırlatıcı sebebinin uygulanabilip uygulanamayacağı, doktrinde tartışmalı bir konudur.

Kan gütme saiki ile YTCK 30. maddesinin uygulanmasını gerektirir biçimde hedef tuttuğu mağdur yerine, hata, ya da inhiraf sebebi ile başka bir kimseyi öldürmesi halinde, kan gütme saikin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılmıştır. 1. Ceza Dairesi 25.12.1975 tarih ve E. 975/3006, K. 975/4139 sayılı kararında “hedefte inhiraf sonucu kendisine karşı suç işlenmek istenen kişi ile beraber gitmekte olan mağdura sıkılan kurşunların isabet ederek, böylece esas mağdurdan başkasının

¹⁵⁹ Aktaran; **PARLAR Ali, HATİPOĞLU Muzaffer**, 5237 sayılı TCK’da Özel ve Genel Hükümler Açısından Ağır Ceza Davaları, Adalet Yayınevi, 2007, Ankara, s. 85.

yaralanması halinde mevcut bulunduğu anlaşılan kan gütme saikinin, fiilen zarar gören mağdura sirayet etmeyeceği saptanmıştır”¹⁶⁰

Yine Yargıtay 1. Ceza Dairesi 18.5.2005 gün ve E.2004/1083, K.2005/1358 sayılı kararında “sanıklar M.T.A’nın mensup oldukları aile ile müdahil sanık H.H.Ç.’ın mensubu olduğu aile arasında karşılıklı öldürmeler sonucu kan davasının olduğu, olay tarihinde her iki sanığın H.H.Ç.’ı kan saiki ile öldürmek için misafir olarak bulunduğu eve geldikleri ancak kapıyı açan mağdur A.Ü’ a H.H.Ç. zannıyla sanık M.’nin ateş ettiği, bu sırada seken kurşunlarla küçük A.Ç.’ın da yaralandığı olayda; sanıklar kastettiklerinden farklı kişiye karşı suçu işlediklerinden ağırlaştırıcı nedenden sorumlu tutulamayacakları nazara alındığında kan saikinde önceden aynı aileden öldürmenin olması yeterli olup belli bir sürenin geçmesi aranmadığından, mahkemenin belli sürenin geçmemesine dayalı olarak suçun tehevvürle işlendiği yönündeki gerekçedeki zafiyet, suç vasfı dosya kapsamına göre sonuçta doğru tayin edildiğinden bozma nedeni yapılmamış, tebliğnamede suç vasfına ilişkin bozma düşüncesini iştirak edilmemiştir” denilmiştir.

Demek ki, tasarlamadan farklı olarak, kan gütme saiki, failin esas kastettiği kişinin sıfatından doğan bir ağırlatıcı sebeptir. Böyle olunca da, şahısta hata veya sapma durumunda bu ağırlatıcı sebebin, 30. maddenin çeşitli hata hallerini düzenleyen açık metni karşısında uygulanamayacağını kabul etmek gerekir.

Dönmezer’e göre ağırlatıcı sebep, kan gütme saiki ile hedef tutulan mağdur dışında, hedefte sapma veya kişide yanılma sonucu fiilen zarar gören mağdura sirayet etmez. Bir başka deyişle 765 sayılı TCK 52. madde ile birlikte bu ağırlatıcı nedenin uygulanma olanağı yoktur. Nedeni ise taammüden farklı olarak kan gütme saikinin, failin esas kastettiği kişinin sıfatından doğan bir ağırlatıcı neden olmasıdır. Herhangi belirsiz bir kimseye karşı kan gütme saiki olamayacağından, failde bulunan

¹⁶⁰ **DÖNMEZER Sulhi**, İçtihatlarla Kan Gütme Saiki, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Ord. Prof. Dr. Ernst E. Hirsch’e Armağan, İstanbul, 1977, s. 11.; **TURGUT Yüksel**, Son Yargıtay Kararları ile Birlikte Tatbikatta Adam Öldürme Cürümleri, İstanbul, 1982, s.193.

sübjektif bir hal olmasına karşın, kan gütmeyi mağdurun sıfatından kaynaklanan bir ağırlatıcı neden saymak zorunludur¹⁶¹.

Hedefte sapma veya şahısta yanılma neticesinde tasarlama ağırlatıcı sebebinin sirayetini kabul edip kan gütmeye saikinde ağırlatıcı sebebin sirayetini mümkün görmeyen görüş eleştirilmektedir. Bu görüşe göre tasarlama faili ağır neticeden sorumlu tutulup kan gütmeye saiki ile işlenen ve fakat hata veya sapma sonucu meydana gelen suçta herhangi bir kimsenin ölmesi veya yaralanması halinde basit adam öldürme suçunun kabulü çelişki olacaktır.

Tezcan-Erdem-Önok, kişide yanılma ve sapma nedeniyle asıl kastedilen kişi dışında bir başka kişinin öldürülmesi durumunda da kan gütmeye nedeniyle cezanın ağırlatılabilirliği görüşündedir¹⁶².

Yanılma durumunda, örneğin A sanarak B'yi vurup öldürmek durumunda, tek suç oluşacak ve fail, gerçekleştirmek istediği suçu işlemiş gibi sorumlu tutulacaktır. Sapma durumunda ise örneğin A'ya ateş etmek isterken, hedefi tutturamayıp yakınındaki B'ye isabet ettirmek, yani tek neticeli sapma durumunda, YTCK gerekçesine göre fikri içtima söz konusu olacaktır. Yani bu durumda A'yı öldürmeye teşebbüs ile, kusurun türüne göre; taksir, olası kast veya doğrudan kastla, B'ye karşı tamamlanmış öldürme suçu oluşacak, bunlardan sadece en ağırından ötürü faile ceza verilecektir. Nihayet, hem hedeflenen kişi hem de bir başkası isabet almışsa, örneğin A'ya sıkılan iki kurşundan birinin, A'yı kolundan yaralayıp geçtikten sonra, arkasındaki B'yi de vurup öldürmesi durumunda, gerçek içtima söz konusu olur. Bu son örnekte, amaçlanan suça teşebbüs, yani A'ya karşı kasten öldürmeye teşebbüs ile B'ye karşı, kusurun derecesine göre kasten veya taksirle öldürme suçunun cezaları toplanacaktır. Fakat, bu son ihtimalde, ETCK döneminde Yargıtay'ın fikri içtima kurallarını uyguladığını belirtmek gerekir¹⁶³.

¹⁶¹ **DÖNMEZER Sulhi**, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul, s. 80.

¹⁶² **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 156.

¹⁶³ **TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat**, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 163.

Yargıtay da öteden beri baskın olan ilk görüş doğrultusunda kararlar vermektedir. 1. Ceza Dairesinin 25.12.1975. tarih, 1975/3006-4139 sayılı kararında ‘hedefte inhiraf sonucu kendisine karşı suç işlenmek istenen kişi ile beraber gitmekte olan mağdura sıkılan kurşunların isabet ederek böylece esas mağdurdan başkasının yaralanması halinde mevcut bulunduğu anlaşılan kan gütme saikinın fiilen zarar gören mağdura sirayet etmeyeceği’ açıklanmıştır.

E. Kan Gütme ve Failin Belli Olmaması

YTCK bakımından asli maddi failin belli olmaması durumunun özellik arzeden bir önemi ve bu hususta özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Konu ETCK 463. maddesinin uygulanması bakımından özellik arz ediyordu. “...İncelenen dosyaya, delillere ve oluşa göre sanıkların babası A.K.’nın 23.2.1976 tarihinde maktul S.D.’nin ağabeyi C.D. tarafından öldürüldüğü ve C.D.’nin yargılanıp mahkum olduğu bundan ayrı olarak sanıkların ağabeyi A.K.’nın 26.1.1980 tarihinde C.D.’nin amcasının oğlu M.D. tarafından öldürüldüğü ve onun da yargılanıp mahkum olduğu, bu olaylar nedeniyle her iki ailenin birbirini gözleyip dikkatli hareket ettikleri, ... Her iki sanığın olay yerinde bulunduğu ve maktul ile mağdura ateş ettiklerinde herhangi bir kuşku bulunmamaktadır. Ancak gerek mağdur gerekse maktule isabet eden saçmaları hangisinin attığı belirlenememiştir. Sanıkların suçta kullandıkları tüfeklerin yiv ve seti bulunmamaktadır. Mağdur ve maktulden çıkan misketlerde, atıldıkları silahın özelliklerini ortaya çıkaracak bir işaret bulunmamaktadır. Bu itibarla Özel Daire kararında öngörülen soruşturmada yarar görülmemiştir. Oluşa göre sanıklar maktul ve mağduru müstakil asli faili belli olmayacak şekilde yaralamış ve öldürmüşlerdir. Haklarında ETCK 463. maddesinin tatbiki gerekir. ETCK 463. maddesinin tasarlayarak ve kan gütme saiki ile öldürmelerde koşulları bulunduğu ahvalde uygulanmasına yasal bir engel bulunmadığı gibi uygulama da bu yönde süregelmektedir...”¹⁶⁴

¹⁶⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 19.10.1987 tarih ve 1987/253-469 sayılı kararı

F. Yaş Küçüklüğü

Kusur yeteneği, ceza ehliyeti kişinin yaptığı eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını bilme, doğruyu yanlıştan ayırt etme şeklinde açıklanabilir. ‘Belirli bir yaşa erişme kusur yeteneği ile doğrudan ilgilidir. Çünkü insan fiziksel gelişimine paralel olarak toplumun değer yargılarını, bunların anlamını kavrayarak insani ilişkilerini geliştirir¹⁶⁵.

Türk Ceza Kanunu kusurluluğu, cezalandırılma durumunu failin yaşına göre gruplara ayırmıştır (TCK 31. madde). Buna göre kişiler ceza ehliyeti bulunmayan 12 yaşından küçük olanlar, 12-15 yaş grubunda olanlar, 15-18 yaş grubunda olanlar ve nihayet 18 yaşını doldurmuş olanlar olarak gruplanmıştır. 12 yaşını doldurmuş ve fakat 18 yaşını doldurmamış olanlar bakımından yaş küçüklüğü cezada indirim yapılması sebebi olarak düzenlenmiştir. 12-15 yaş grubu için TCK 31. maddesinin 2. fıkrasında işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin var olup olması halinde ceza sorumluluğunun varlığı kabul edilmiştir. 18 yaşını doldurmamış olanlar yasakoyucu tarafından çocuk olarak kabul edilmiştir (Çocuk Koruma Kanunu madde 3/1-a). Çocukların yargılanması ayrıca düzenlenmiştir, yargı çevresinde Çocuk Mahkemesi bulunması durumunda yargılama Çocuk Mahkemesinde, aksi halde genel mahkemelerde fakat özel usullerle yürütülecektir (ÇKK 25), örneğin çocuk şüpheli veya sanıklara resen müdafî tayin edilir (CMK 150/2), duruşma kapalı yapılır (CMK 185).

Ayrıca failin yaşı ile ilgili bir tereddüt durumunda Ceza Muhakemesi Kanunu 218/2 maddesi ile bu hususun Ceza Mahkemesi tarafından nasıl çözümleneceği düzenlenmiştir.

Konumuz açısından önem arzeden husus kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında ceza sorumluluğu bulunmayan veya bulunsa da hakkında ceza indirimi uygulanacak çocukların bu suça azmettirilmeleridir. Bu duruma sıklıkla rastlanmaktadır. Yasakoyucu bu durumu öngörerek TCK 38. madde ile

¹⁶⁵ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008, Seçkin Yayınları, s. 285.

düzenlemiştir. Azmettirenin maddenin 1. fıkrası ile işlenen suçun cezası ile cezalandırılması öngörülmüş, 2. fıkrası ile üstsoy altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle ya da çocukların suça azmettirilmesi halinde cezanın 1/3'ten yarısına kadar artırılacağı düzenlenmiştir. 38. maddenin 3. fıkrasında ise azmettirenin belli olmaması halinde azmettirenin ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında cezada indirim yapılacağı belirtilmiştir.

G. Akıl Hastalığı

TCK ile akıl hastalığı ceza ehliyetini, kusur yeteneğini etkileyen bir diğer neden olarak öngörülmüştür. TCK 32. maddesi ile kişideki akıl hastalığının işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olması halinde kişiye ceza yerine güvenlik tedbirine hükmolunacağı, bu yeteneğin 1. fıkra yazılı derecede olmamakla birlikte azalmış olması halinde cezada indirim yapılacağı düzenlenmiştir. Azmettirme durumunda TCK 38. maddesi 1. fıkrası uygulanacaktır¹⁶⁶.

H. İştirak

Bir kişi tarafından işlenebilen bir suçun birden fazla kimse tarafından bir işbirliği içinde işlenmesine iştirak adı verilebilir. İştirak suç ortaklığı olarak da kısaca ifade edilebilir. İştirakin özünde yasa dışı anlaşma vardır. İştirakte belli bir veya birkaç suç için birleşme, bir araya gelme söz konusudur. TCK sisteminde iştirak genel bir ağırlatıcı neden olarak öngörülmüş değildir. Gerçekten de suçların birden fazla kimse tarafından işlenmesi suretiyle daha kolay işlenebileceği ve daha tehlikeli bir durumun mevcut olacağı düşüncesiyle bir suçun tek kişi tarafından işlenmesine nazaran iştirak halinde işlenmesi ağırlatıcı neden olarak düzenlenebilir. TCK ise sadece birkaç suç bakımından iştiraki cezayı artıran bir nitelikli hal olarak öngörmüş (örneğin TCK 102/3-d, 106/2-c, 109/3-b, 119/1-c, 149/1-c, 265/3 maddeleri) ancak genel bir ağırlatıcı neden olarak düzenlenmemiştir. Bu hükümlerin uygulanabilmesi

¹⁶⁶ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 291 vd.

için birden fazla kişinin ortaklığı yetmemekte, bunların müşterek fail olması gerekmektedir¹⁶⁷.

Suç her türlü iştirak mümkündür. Hareket, bir başkası tarafından mağdura icra ettirilmişse dolayısıyla faillik ile kasten öldürmeden söz edilir¹⁶⁸.

Ortakların cezalandırılması hususunda eşitlik, ikilik ve cezanın faile göre tespiti sistemleri mevcuttur. Eşitlikte bütün failler eşit olarak cezalandırılırken (Kabahatler Kanununda eşitlik sistemi benimsenmiştir, m. 14), ikilik sisteminde failler arasında asli fail – yardım eden ayrımı yapılır ve yardım edene daha az ceza verilir. Cezanın yardım edene, müşterek failden daha az ceza verilebilir. TCK ikilik sistemini benimsemiştir. Bu sistemde suça iştirak eden herkese sırf iştirak ettiği için aynı ceza verilmez, ortaklar suçun işlenişindeki katkılarına ve bu katkının önemine göre cezalandırılırlar. Bununla beraber taksirle işlenen suçlarda fail ve yardım eden ayrımı kabul edilmemiştir. Bu durum esasen taksirle işlenen suçlara iştirak kurallarının uygulanamamasının bir sonucudur¹⁶⁹.

YTCK m. 37/1 gereğince suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur. Birlikte faillik, aynı fiilin işlenmesinde birden fazla kişinin bilerek ve isteyerek bir araya gelmesidir. Birlikte faillikten söz edebilmek için birden fazla kişinin işbirliği ve fiile olan katkının karşılıklı olarak faillere isnad edilebilmesi aranır. Birlikte işleme, fiile ilişkin birlikte karar alma (sübjektif unsur) ve fiili birlikte işleme (objektif unsur) olmak üzere iki koşulun bulunmasını gerektirir¹⁷⁰.

¹⁶⁷ HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 304. KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 362 vd.

¹⁶⁸ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 163.

¹⁶⁹ HAKERİ Hakan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 305.

¹⁷⁰ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 166.

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunda faillik, azmettirme ve yardım etme konusunda azmettirme kavramı özellik arz etmektedir. Genellikle asli veya feri iştirak yaygın niteliktedir. Mesela bir çocuğa hemen bütün aile fertleri aynı intikam duygusunu devamlı olarak telkin etmiş olabilirler. Bu durumda, en fazla ve devamlı bir şekilde teşvik veya azmettirme durumunda olanın da sorumlu tutulmasında gereklilik bulunmaktadır. Olayın özelliklerine göre, bu hususu yargılama organı araştırarak ve değerlendirilecektir.

I. Teşebbüs

Ceza kanunlarının özel kısmında düzenlenmiş olan suçlar belli bir süreç içerisinde gerçekleştirilmektedir (suç yolu – iter criminis). Bu süreçte fail, belli bir suçu işlemek hususunda karar vermekte, daha sonra bunun icrasına yönelik hazırlık yapmakta ve nihayet icra hareketlerinin icrasıyla veya neticenin gerçekleştirilmesiyle suç tamamlanmaktadır. İcrasına başlanan ancak elde olmayan sebeplerle tamamlanamayan suçlara, teşebbüs halinde kalmış suçlar denilmektedir¹⁷¹.

YTCK m. 35'te teşebbüs, 'kişinin, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaması' şeklinde tanımlanmıştır ve anılan madde ile teşebbüs durumunda cezada 1/4'ten 3/4'e kadar değişen ceza indirimi öngörülmektedir.

Adam öldürme, suç tipleri içinde maddi nitelikte bir suç tipi olduğuna, hareket ve netice birbirinden ayrılabilmesine göre teşebbüse müsaittir. Her şeyden önce tespit edilecek husus, failin kastı olacak, bu kastın kasten adam öldürmeye yönelik olup olmadığı tayin edilecektir. Kastın adam öldürmeye yönelik olduğu tespit edildiği halde netice meydana gelmemiş olursa, kasten adam öldürmeye teşebbüsten sorumlu olacaktır.

¹⁷¹ KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s. 337.

Kan gütme saikine ilişkin ağırlatıcı nedenin uygulanması bakımından suçun tamamlanmış ya da teşebbüs aşamasında kalmış olması önemli değildir.

Naklettiğimiz şu kararlar konuyu açıklar niteliktedir. ‘Failin mağdurun önüne çıkıp odunla vurduğu, odunun kırılması üzerine bıçağını çekerek aortu kesip 45 gün işinden kalır şekilde yaralanması ve iki kez ameliyat sonunda mağdurun yaşamına kavuşturulması, mağdurun kaçması ve oradakilerin müdahalesi sonunda elinde olmayan nedenlerle failin sonuç alamadığı anlaşılmakla eylem adam öldürmeye tam teşebbüstür.’¹⁷². ‘iki sanıkla iki mağdur arasında çıkan kavgayı tanıkların ayırt etmelerinden kısa bir süre sonra sanıklar tekrar mağdurlara saldırmışlardır. Bu sanıklardan birincisinin, ‘ben sizin için 18 sene yatacağım’ diyerek bıçağını mağdurlardan birinin göğsüne akciğerde tahribat yapacak ve hayatını tehlikeye sokacak şiddet ve kuvvette saplayarak yaraladığı gibi diğer mağduru de karnından batına nafiz ve midede tahribat yapacak biçimde yaralamış olması öldürme kastını kanıtlar, mağdurlara karşı gerçekleştirilen bu eylem adam öldürmeye tam teşebbüstür.’¹⁷³ ‘Yüksek Mahkememiz adam öldürme cürmünde failin silahla yapmış olduğu atışların mağdura isabet etmemesi halini daima eksik teşebbüs olarak kabul etmekte, bu durumda icranın bitmediğini benimsemektedir. Sanığın vaki atışları sonucu babası mağdurun yaralanmadığı ve eylemin TCK 450/1, 61 maddelerine temas ettiği, bu suçu eksik teşebbüs safhasında kaldığı halde tam kalkışma şeklinde kabulü ile 62. maddenin uygulanması yerinde değildir.’¹⁷⁴.

Kasten insan öldürme suçu, mağdurun ölümü ile birlikte tamamlanır. Hareket ile netice arasında bir zamanın geçmiş olması önemli değildir. Ancak bu durumlarda nedensellik bağının tespiti zorlaşabilir. Doğrudan doğruya bir insanı öldürmeye yönelik elverişli herhangi bir hareketin yapılmasıyla birlikte fail teşebbüs alanına girmiş olur. YTCK eksik-tam teşebbüs ayrımı yapmadığı için teşebbüs nedeniyle cezada yapılacak indirim bakımından icra hareketlerinin tamamlanıp

¹⁷² Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 04/03/1986 tarih ve 661/1856 sayılı kararı

¹⁷³ Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 04/12/1975 tarih ve 3146/3884 sayılı kararı

¹⁷⁴ Yargıtay 1. Ceza Dairesi’nin 28/06/1990 tarih ve 1928/2033 sayılı kararı, Aktaran **ÖNDER Ayhan**, Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul, s. 13-14.

tamamlanmadığına değil, o ana kadar yapılan hareketlerin suçun konusu olan yaşam hakkına yönelik ortaya çıkardığı zarar veya tehlikeye bakılacaktır¹⁷⁵.

Burada kasten öldürmeye teşebbüs ile kasten yaralama ayırımında zorluk çıkabilir. Suçun niteliğinin belirlenmesi, sanığın kastının saptanması ile mümkündür. Kast, failin iç dünyasına ilişkindir. Bu nedenle ancak dışa yansıyan bazı olgulardan yararlanarak failin kastının öldürmeye mi, yoksa yaralamaya mı yönelik olduğu saptanabilir. Zira öldürme kastı bakımından önemli olan, failin eyleminin ölüm sonucunu yaratacağını düşünmesinin veya hareketlerinin öldürücü olduğunu öngörmesinin kanıtlanmasıdır. Yargıtay da bu konuda çeşitli ölçüler getirmiştir. Buna göre failin olay öncesi, olay sırasındaki ve olaydan sonraki davranışları kastın belirlenmesinde ölçü olarak alınmalıdır. Fail ile mağdur arasındaki husumetin nedeni ve niteliği, failin suçta kullandığı saldırı aletinin mahiyeti, atış ve darbe sayısı ile mesafe, mağdurun vücudunda meydana gelen yaraların yerleri, sayısı ve nitelikleri, failin hedef seçme imkanı olup olmadığı, olayın oluşu ve sebebi, failin kastettiği suçun meydana gelmesine iradesi dışında engel bir halin olup olmadığı gibi hususlar değerlendirilerek sanığın kastı belirlenmelidir¹⁷⁶.

J. İçtima

Aynı suç işleme kararına dayanarak değişik zamanlarda birden fazla kişinin öldürülmesi durumunda YTCK m. 43/1, zincirleme suç kurallarının uygulanabilmesi için suçun aynı kişiye yönelik olarak işlenmesi koşulunu aradığı için zincirleme suç kuralları uygulanmaz ve fail her bir ölüm neticesinden dolayı ayrıca cezalandırılır. Birden fazla kişinin tek bir fiille öldürülmesi durumunda, örneğin bir yere bomba atarak birden fazla kişinin öldürülmesi durumunda da zincirleme suç kurallarının uygulanmasına YTCK m. 43/3 hükmü engel oluşturmaktadır. Buradan da anlaşılabacağı üzere, ister aynı anda, ister değişik zamanlarda öldürülmüş olsun, birden fazla kişinin öldürülmesi durumunda, işlenen birden fazla suç aynı suç işleme kararına bağlı olsa

¹⁷⁵ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 158.

¹⁷⁶ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 158 vd.

bile, zincirleme suç kuralları uygulanmaz. ETCK m. 450/5'te failin, aynı nedenle ve aynı zamanda birden fazla kişiyi öldürmesi, nitelikli hal olarak öngörüldüğünden, zincirleme suç kurallarının kasten öldürme suçunda uygulanmasına olanak bulunmamaktaydı. YTCK açısından bu son durumda, benzer nitelikli hale yer verilmediğinden ve kasten öldürme suçunda zincirleme suç hükümleri uygulanmayacağından, gerçek içtima söz konusu olacaktır. Yani, maktül sayısı kadar kasten öldürmekten hüküm kurulacaktır. Bunun önemi koşullu salıverilme süreleri açısından. Bilindiği gibi, kasten öldürmenin cezası müebbet hapis, nitelikli hallerin varlığında ise ağırlaştırılmış müebbet hapistir. İşte, koşullu salıverilmeden yararlanabilmek için kurumda iyi halle geçirilmesi gereken infaz süreleri CGTİK m. 107 uyarınca, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkumiyet halinde 24 yıl iken; bu süreler, birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkumiyet halinde 36, birden fazla müebbet hapis cezasına mahkumiyet halinde ise 30 yıla çıkmaktadır¹⁷⁷.

Burada üzerinde durulması gereken bir konu da, bu suçla kasten yaralama suçu arasındaki ilişkidir. Bugün Almanya'da egemen olan teklik öğretisi (Einheitstheorie), tamamlanmış her öldürmenin, zorunlu bir geçiş aşaması olarak objektif açıdan aynı zamanda yaralamayı da içerdiğini kabul etmektedir. Bununla birlikte kasten öldürme suçunun bünyesinde barındırdığı haksızlık içeriği, yaralamayı da karşıladığından, kasten yaralamaya ilişkin norm (YTCK m. 86), yardımcı norm olarak kasten öldürmeye ilişkin normun gerisine çekilir. Eğer fail doğal hareket tekliği çerçevesinde önce yalnızca yaralama kastıyla, daha sonra da öldürme kastıyla hareket etmiş veya ölüm neticesi özellikle acı verici veya yoğun biçimde mağduru yaralayarak gerçekleştirilmiş ise, burada da durum değişmez ve fail yalnızca kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırılır. Buna karşılık olayın özelliklerine göre yaralama, öldürme dışında bağımsız bir haksızlık içeriğine sahipse, bu takdirde kasten yaralama ve öldürme suçu arasında gerçek içtimadan söz edilebilir¹⁷⁸.

¹⁷⁷ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 161 vd.

¹⁷⁸ TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 162 vd.

V. MÜEYYİDE (YAPTIRIM)

A. Genel Olarak

Adam öldürme suçunun cezası TCK 81. maddesine göre müebbet hapis cezasıdır. Nitelikli halleri düzenleyen 82. maddeye göre ise kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. Nitelikli haller arasında kasten öldürme suçunun kan gütme saiki ile işlenmiş olması da 82. maddenin j bendinde düzenlenmiştir.

Mülga 765 sayılı TCK 450. maddesinde adam öldürme suçunun idam cezasını gerektiren ağırlatıcı nedenleri 11 bent halinde sayılmıştır. Bu ağırlatıcı nedenlerden biri de adam öldürme fiilinin kan gütme saiki ile işlenmesidir ve 10. bentte yer almaktadır.

Kan gütme saikini ağırlatıcı neden olarak düzenleyen 10. bent 6123 sayılı kanunla TCK’nda yapılan değişiklikle 1.8.1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6123 sayılı kanunun gerekçesinde; 10. bent olarak kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının cezasının da ölüm olacağı kabul edilmiştir. Memleketimizde vukuu fazlaşan katil suçlarının bu suretle ağır müeyyideler altına alınması ile önlenmesi yolundaki teklif kabul edilmiş ve bu bent hükmü Ceza Kanununa alınmıştır.

Mülga 765 sayılı TCK 448. maddesi gereğince adam öldürme suçunun basit şeklinin 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmüştü. 765 sayılı TCK 13. maddesine göre ağır hapis cezasının üst sınırı 24 sene olmasına rağmen kanunda tasrih edilmeyen yerlerden istisna tutulduğu için adam öldürme suçunda ağır hapis cezasının üst sınırı 30 seneydi.

Adam öldürmek fiili için 765 sayılı TCK 450. maddede sayılan nitelikli hallerin, ağırlatıcı nedenlerin birinin varlığı halinde ki bunlardan biri de fiilin kan gütme saikiyle işlenmesi halidir, failin idam cezasına mahkum edileceği

düzenlenmişti. 03/08/2002 tarih ve 4771 sayılı yasanın 1. maddesi ile idam cezası müebbet ağır hapis cezasına dönüştürülmüş, 14/07/2004 tarih ve 5218 sayılı yasanın 1-A maddesi ile bu suçları işleyen faillerin ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkum edileceği düzenlenmiştir. Çünkü 2001 Anayasa değişikliği karşısında savaş ve terör halleri haricinde idam cezası ihtiva eden kanun hükümleri Anayasaya aykırı hale gelmiştir. Kanunkoyucu insan haklarının en önemlisi olan yaşam hakkını ilgilendirmesi nedeniyle gerekli kanun değişikliklerini yerine getirmiştir. Kan gütme saikinin, adam öldürme suçu için ağırlatıcı neden olması gerekip gerekmediği tartışmalarını bir yana bırakırsak 765 sayılı yasada idam cezasında yapılan değişikliklerden sonra da 5237 sayılı yürürlükteki TCK ile de kan gütme saiki nitelikli hal, ağırlatıcı neden olarak yer almıştır.

B. 3236 Sayılı Yasa

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçları ülkemizin özellikle belli bazı yörelerinde işlenmekte olması nedeniyle ve bu sosyal vakıanın önüne geçebilmek amacıyla, kanunkoyucu 1937 yılında 3236 sayılı ‘Kan Gütme Sebebiyle İşlenen Adam Öldürme ve Buna Teşebbüs Cürümleri Failleri, Hısımları Hakkında Tatbik Olunacak Muameleye Dair Kanun’u kabul etmiştir. Kanunun uygulanacağı yerlere ilişkin ve bir liste halindeki kararname de 23.11.1937 tarihinde yayınlanmıştır. Çeyrek asırlık uygulaması olan kanun doktrinde ve içtihatlarda fazlasıyla tartışma yaratmıştır.

Ancak 3236 sayılı kanunun 1. ve 2. maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından 1961 Anayasası’na aykırı bulunarak iptal edilmiştir (Anayasa Mahkemesinin 11.2.1964 tarih ve 330/15 sayılı kararı). Yüksek mahkemenin iptal gerekçeleri ise 3236 sayılı kanunun 1. ve 2. maddelerinin, anayasanın teminatı altında bulunan ceza ve bu arada güvenlik tedbirleri sorumluluğunun şahsiliği prensibi (Anayasa m. 33) ve yerleşme özgürlüğü ilkesine (Anayasa m. 18) aykırılık oluşturmaktadır. İptal edilen 1. maddede kan gütme sebebiyle adam öldüren veya buna teşebbüs eden veya başkasını bu cürmü işlemeye azmettiren veya tahrik eden kimsenin cürüm işlendiği zaman bir dam altında yaşayan usul ve fûruları ve

kardeşleri ve karı veya kocasının ikametgahlarının bulunduğu yerden başka bir yere nakledileceğini, 2. maddede ise aynı dam altında yaşamasalar bile cürüm işlendiği zaman failin bulunduğu köy veya kasaba veya şehir içinde ikamet eden birinci maddede yazılı hısımlardan ve amca, hala, teyze, yeğen, kaynana ve kaynatasından herhangi birinin takdir edilecek lüzuma göre nakillerine karar verilebileceğini düzenlemektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin karara muhalefet eden üyeleri ve doktrinde Dönmezer'in de aralarında bulunduğu yazarlar tarafından ileri sürülen iptal gerekçesine aykırı karşı fikre göre; 3236 sayılı kanunun iptal edilen maddeleri, "yerleşme özgürlüğü" ilkesine Anayasanın 18/2. maddesinde düzenlenen devletin "sosyal gelişmeyi gerçekleştirme" yükümlülüğü uyarınca ve kanunla yapılan bir sınırlama olarak kabul edilmek gerekirdi.

Bu yasa, ülkemizin isimleri liste halinde yazılı belirli bölgelerinde oturan kimseler hakkında uygulanmıştır. Bu bölgeler, Bakanlar Kurulu tarafından 3 Aralık 1937 de 2/7719 No'lu bir kararname ile tayin edilmiş ve Resmi Gazetenin 23 Haziran 1937 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Bu kararnamede kanunun uygulanacağı bölgeler belirtilmiştir. Bu bölgeler şunlardır;

Tunceli'nin Çemişkezek, Mazgirt, Pertek, Nazmiye, Ovacık, ve Pülümür İlçelerinde,

Elazığ Merkez ile Maden ve Palu İlçelerinde,
Siirt'in Merkez ve mülhakatında,
Artvin'in Hopa İlçesinde,
Bingöl'ün Kığı İlçesinde,
Muş Merkez ve mülhakatında,
Bitlis Merkez ve mülhakatında,
Trabzon Merkez, Akçaabat ve Vakfıkebir İlçelerinde,
Diyarbakır Merkez ve mülhakatında,
Mardin Merkez ve mülhakatında,

Urfa Merkez ve mülhakatında,
Adana Osmaniye İlçesinde,
Gaziantep Merkez ve mülhakatında,
Malatya Pötürge ve Akçadağ İlçelerinde,
Rize Merkez ve Pazar İlçelerinde,
Bolu'nun Düzce İlçesinde,
Sonradan Trabzon'un Tonya, Yomra, Arsin İlçelerine de teşmil edilmiştir.

Uygulamada Cumhuriyet savcısının talebi üzerine suçun işlendiği yerin bağlı bulunduğu Ağır Ceza Mahkemesince evrak üzerinde yapılan inceleme sonunda kişilerin nakillerine karar verilmekteydi. 3236 sayılı kanunun 4. maddesi nakli zorunlu olanları, 3. maddesi ise nakilleri takdire bağlı olanları düzenlemiştir. Cumhuriyet savcısının, ihbar savcısının bildirmesi ve şikayet veya re'sen vaki talebi üzerine Ağır Ceza Mahkemesi üyelerinden birini naip tayin ederek, kanun maddelerinde belirtilen koşulların oluşup oluşmadığını inceleyip belirledikten sonra evrak üzerinde yapacağı inceleme ile 6. maddedeki koşullar çerçevesinde, fail ve yakınlarının nakline karar verilirdi (Yakınların nakli maddesi Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir). Nakledileceklerin, suçun işlendiği yerden 500 km. veya daha uzak bir yerde ikamet etmek üzere nakillerine dair karar veriliyordu. Mahkemenin nakil kararına itiraz ve temyiz mümkündü. Nakledilenler, kanunda bir düzenleme olmadığından nakil bölgesinde genel güvenlik altında bulundurulmadıklarından nakilden hemen hemen hiçbir yarar sağlanamıyordu. Çünkü karşı taraftan bir kişinin ihbar ve şikayeti ile nerede oldukları açığa çıkmakta ve yeni suçlar işlenebilmekte idi. Ayrıca nakle dair karar, bir tedbir niteliğinde olduğundan, nakledilenlerin nakilden sonraki tutumları, ekonomik ve mali durumları düzenleme dışıydı. Aile reisinin henüz cezasını çekmekte olması nedeniyle aile üyelerinin mağduriyeti ve tekrar eski yerleşim yerlerine dönerek yeni cinayetler işlemeleri ile karşılaşılıyordu.

Kanunla ilgili olarak eleştiriler şöyledir: Madem ki ailelerin birbirlerinden uzaklaştırmaları tamamen ve sadece bir tedbirdir, o halde bu ailelerin gittikleri yerlerde yerleşip geçinebilmeleri ve ayrıldıkları yerdeki geçim rabitalarını kolayca

kesebilmeleri için imkan sağlanması lazımdır. Mesela, bu şekilde yer değiştirecek ailelerin kendi köylerinde kalacak arazilerini, şayet şahsen satamazlarsa devlet satın almalı ve 500 kilometreden uzak yerlerdeki hazineye ait araziden mukabili kadar kendilerine vermelidir. Aksi halde, mülkünden faydalanmak zorunda kalan bir aile canı pahasına da olsa zaman zaman geriye dönmenin yolunu aramak zorunda kalacaktır veya gittiği yerde perişan olacaktır ki, her iki halde de bir tedbiri kanuniden beklenen fayda hasıl olmayacak, bilakis mazarrat doğacaktır.

Madem ki, bu kanun bir tedbiri kanundur, şu halde fiilin vukuundan sonra olduğu gibi, hatta daha ziyade, fiilin vukuundan evvel de hüküm ifade etmektedir. Mesela, iki komşu aile arasında kan davası olsa ve bu ailelerden bir her hangi bir hadise doğmadan yer değiştirmek hevesiyle hükümete müracaat ederek gayri menkullerinin devletçe satın alınıp başka yerde kendisine arazi verilmesini istese hükümetin bu talebi müspet karşılayabilecek kanuni salahiyet ve imkanlara sahip olması icap eder.

Madem ki bu kanun bir tedbiri kanunidir, o halde bu tedbire riayet etmeyenler için kanunda hususi bir müeyyideye de ihtiyaç vardır. Halbuki bugün böyle bir müeyyide mevcut olmadığından başka yerlere nakledilen aileler akabinde geriye dönmektedirler. Bu hal karşısında mahalli bûdadeiumumiliklerin yapacakları tek iş, aynı aileyi geldikleri yere sevk edebilmek için Vekaletten yeniden tahsisat istemekten ibarettir.

Nakle tabi hamisiz küçüklerle, kadın ve kızlar hakkında himayekar hükümler düşünmek lazımdır. Mesela şayet nakle tabi olan aile efradı küçük bir erkek çocukla genç bir kız kardeşse, bunların gidebilecekleri yerleri tayinde ve gittikleri yerlerdeki ikametlerinde hükümetin yardımını düşünmek yerinde bir hareket olur.

Kanunun, suçluların akrabaları hakkındaki hükümlerinin ilga edilmesi gerektiği öteden beri hukukçular tarafından arzulanmakta idi. Örneğin nakille ilgili hükümlerin ceza hukuku ilkelerine aykırılığı ileri sürülüyordu. Aykırılığın nedeni olarak şu hususa değiniyordu: “Cemiyet için tehlike arz eden, yeni bir adam öldürme

cürmü işlenmesinden endişe edilen kimse, kan gütme sebebiyle adam öldüren failin hısımları değil, aksine olarak bu cürmün işlenmesinden itibaren öç alma duygusunu taşıyan öldürülen taraf veya suçla veya müstakbel suç tehlikesiyle alakalı olmayan kimseler hakkında uygulanmak suretiyle emniyet tedbirlerinin istihdaf ettiği gaye ve maksattan tamamen uzaklaşmış ve hatta ters bir istikamete yönelmiş bulunmaktadır. Yine, emniyet tedbirlerinin nitelik ve amacına da asla uyulmadığı için isabetsiz bir tedbir olduğunu ileri sürüyor. Bu konuda çeşitli hukukçular kanunun 1. ve 2. maddelerini eleştirmişlerdir.

SONUÇ

Kan gütme bir zamanlar aralarında yakın hatta bazen samimi ilişkiler bile var olan genellikle iki hısımlık grubu arasında meydana gelmiş bir düşmanlık ilişkisidir.

Kan gütme kavramının tarihsel kökenlerinden hareket edilecek olursa zorlama gücü ve bu gücün tekeliyle donatılmış merkezi bir otoritenin bulunmadığı toplumlara özgü bir gelenek olduğu ve içinde bulunduğumuz çağda ise halen var olması düşünüldüğünde siyasi otoritenin varlığına rağmen zafiyet gösterdiği bölgelerde direnen bir toplumsal olgu olduğunu söyleyebiliriz. Ekolojik yaklaşıma göre ise kan gütme geleneği ile siyasi yapı ilişki içerisindedir ve bu nedenle olgu varlığını sürdürebilmektedir.

Kan gütme olayları, genellikle ülkemizin kırsal kesimlerinde zaman zaman meydana gelen ve birçok aileleri etkileyen çığdışı bir davranıştır. Kan gütme, aynı zamanda ülkemizin sosyal ekonomik ve kültürel kalkınmasını menfi yönden etkileyen acı bir gerçektir.

Kan gütme olayları, nitelikleri nedeniyle hüküm sürdüğü bölgede huzursuzluğu ciddi şekilde arttıran bir olgudur. Asayışı de olumsuz yönde etkiler.

Öldürme fiillerinde kan gütmenin süregelmesinin nedeni tek değildir. Çok yönlü toplumsal sorundur. Çevrenin kan güden kimseleri çeşitli biçimlerde öğ almaya teşvik etmesi önemli bir sebeptir. Çevrenin teşvik ve telkinleri neticesi bireyin iradesi tamamen yok olmakta adeta kişinin iradesini çevrenin iradesi almaktadır.

İnsanları tanımak güç bir iştir. Her insanın bir kişilik yapısı vardır. Kişilik bir insanı başkalarından ayıran ve bireye özgü olan bedensel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak kabul edilmiştir. Kişilik bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Fiziki kusurlar kişide değer eksikliğini

şiddetlendiren, ruhsal yapısının normal seyrini bozan bir etken olarak varlığını hissettirir. Olumlu yönde çalışma ve eğitim, ruhsal bünyenin tamirinde önemli rol oynar. Ekonomik şartların elverişsizliği, kişide değer eksikliğini kuvvetlendiren önemli bir etkindir. Birey olamayanlardan oluşan toplulukta çevresel etki ile kişinin bu suçun faili olabilmesi fazla zor değildir.

Maddi ve manevi sorunlarla dolu bir ailenin bireylerinin devamlı birbirleriyle tartışma ortamında bulunmaları, dışa da yansıyarak geçmişte yaşanan olayların kin, nefret, intikam duyguları ile yeniden canlanmasını ve kan gütme ortamına sokması mümkündür.

Ayrıca, işsizliğin yarattığı sinir gerginliğinin de, kişilerin ufak ağız kavgalarını şiddetli kavgaya dönüştürmesinde önemli rolü vardır. Bunun için biz, suç ve suçlulukla mücadele de ülke ekonomisinin en mükemmel olmasının amaçlanması gerektiği görüşündeyiz.

Silahın, eğitim seviyesi ayırt etmeden her elde öldürücü bir alet olduğu gerçeği kabul edilmelidir. Öfke ve şiddet duygusu her insanda bulunmaktadır. Ancak eğitim sadece bunu bastırmaya yarar. Bu nedenle silah ruhsatı verirken öfke kontrolü konusunda problemi olan kişilere silah ruhsatı verilmemelidir. Genelde silah ruhsatı için müracaat eden kişilere, sadece ruhsatı neden almak istediği sorulmakta, muayene ise çok kısa bir sürede tamamlanmaktadır. Bunun yanında kendilerine olumsuz rapor verilen kişilerce şiddete, tehdite maruz kalan birçok psikiyatri uzmanı da bulunmaktadır.

Önemli bir konu da, Türk Ceza Kanununda 82. maddede; kasten adam öldürme suçunun, “Kan Gütme Saikiyle” işlenmesi halinde, kişinin ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiş, kan gütmenin tanımı yapılmamış olduğundan; mahkemelerin ve Yargıtay’ın bu maddeyi tatbik ederken çok titiz olmaları gereğidir. Bilhassa Yargıtay denetleme görevini yaparken mahalli mahkemenin kanaatine önem vermelidir. Zira mahalli mahkemenin faili gözlemesi ile dosya üzerinden karar veren Yargıtay’ın dosyası incelenmesi arasında mahalli

mahkeme lehine bir fark vardır. Mahalli mahkeme sanığı birebir görür. Suçtan sonraki davranışlarını birebir müşahade eder ve buna göre suç öncesi davranışları ile suç sonrası davranışları arasında bağlantı kurar, değerlendirmesini ona göre yapar.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN Kazım, KIYAK Fahrettin, GENCER A. Niyazi, ŞENEL Cabbar, PERİNÇEK Sadık, **Ceza Hükümleri Taşıyan Hususi Kanun Ve Nizamnameler, Tam Metinli, Gerekçeli, İctihatlı, İzahlı**, Cilt 1, Balkanoğlu Matbacılık, 1964, Ankara

AKTAN H. Yaver, **Suç ve Suçluluk Üzerine Kriminolojik Bir Yaklaşım**, Adalet Dergisi, Yıl: 79, Sayı: 2, Mart-Nisan 1988.

AKSOY, **Suç Genel Teorisi, Ceza Hukuku El Kitabı**, İstanbul 1989.

ARAL Vecdi, Hukukta İnsan, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 71, Sayı:1, Mart 1997.

ARSAL Sadri Maksudi, **Umumi Hukuk Tarihi**, İstanbul, 1944.

ARTUÇ Mustafa, **Kişilere Karşı Suçlar**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008.

ARTUK Emin, **Suç Genel Teorisi, Ceza Hukuku El Kitabı**, İstanbul, 1989.

ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul, 2002.

ARTUK Emin, GÖKÇEN Ahmet, YENİDÜNYA Caner, **Ceza Hukuku Genel Hükümler I**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.

AVCIOĞLU Doğan, **Türkiye'nin Düzeni**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1969.

BAKICI Sedat, **Genel Adap ve aile Düzenine Karşı Cürümler**, Ankara 1994.

BAKICI Sedat, **5237 sayılı yasa kapsamında Ceza Hukuku Genel Hükümleri**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

BAYRAKTAR Köksal, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Hukuk ve Adalet, Yıl 2, S. 5. Nisan 2005.

BECERİK Hilmi, **Kan Davası Seminer Çalışması**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:17, Sevinç Matbaası, 1975, Ankara.

BEYSANOĞLU Şevket, **Diyarbakır Folklorunda – Gelenekler – Görenekler – Adet ve İnanmalar**, San Matbaası, Ankara, 1995.

CİHAN Erol, **Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Açısından Kişi ve Mala Karşı Cürümlerin 50. Yılı ve Geleceği TCK 50. Yılı ve Geleceği**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1977.

CİN Halil, **İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme**, Ankara 1974.

ÇAĞLAYAN M. Muhtar, **En Son Değişiklikleri ile Birlikte Gerekçeli Açıklamalı ve İctihatlı T.C.K.**, Genişletilmiş 3. Baskı, Yetkin Yayınları, 1984, Ankara.

DAĞ Rıfat – GÖKTÜRK Atilla, **GAP Yeniden Yapılanmalıdır**, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası Yayını (Tarih yok), Ankara.

DEMİRBAŞ Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanununa Göre Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş, Seçkin Yayınları, 2005, Ankara.

DOĞAN Yalçın, **Onlar Töreden Kurtulmayı Başaran Kadınlar**, Hürriyet Gazetesi, 17. 4.2005, s.17.

DÖNMEZER Sulhi, **Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 16. Bası, Beta Kitabevi, Eylül 2001, İstanbul.

DÖNMEZER Sulhi, **Toplumbilim**, 12. Bası, Beta Kitabevi, Ekim 1999, İstanbul.

DÖNMEZER Sulhi, **Kriminoloji**, 8. Baskı, Beta Yayını, İstanbul 1994.

DÖNMEZER Sulhi, **Sosyoloji**, 9. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1984.

DÖNMEZER Sulhi, **Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler**, 4. Bası, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1975.

DÖNMEZER Sulhi, “Kriminoloji Açısından Kan Gütme Saiki ile İşlenen Suçlar” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 40. Yıl sayısı, Cilt:XL,Sayı 1-4,İstanbul 1974.

DÖNMEZER Sulhi, **İçtihatlarla Kan Gütme Saiki, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Ord. Prof. Dr. Emst E. Hirsch’e Armağan, Cilt: XLII, Sayı: 1-4, Sulhi Garan Matbaası, 1977, İstanbul.

DÖNMEZER Sulhi, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, 12. Basım, Filiz Kitabevi, Formül Matbaası, 1984, İstanbul.

DÖNMEZER Sulhi, **ERMAN Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, C. 1, 5. Bası, İstanbul, 1974.

DÖNMEZER Sulhi, **ERMAN Sahir**, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C. II, 2. Bası, İstanbul, 1981.

ECEVİTOĞLU Pınar, **Türkiye’de Kan Gütme Geleneği**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara, 2002

ERCAN Fuat, **Toplumlar ve Ekonomiler**, 1. Baskı, İstanbul 1996.

ERDOĞAN Ahmet Sevinç, **ÖZKEPİR Ramazan**, Kasten Adam Öldürme Suçları, Açıklamalı, İctihatlı, Seçkin Yayınevi, 1996, Ankara

ERDURAK Yılmaz Güngör, **İctihatlı Türk Ceza Kanunu**, (C.İ.H.K. ve ilgili tüzük dahil), Savaş Yayınları, 1984, Ankara

EREM Faruk, **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku**, 1. Cilt, Genel Hükümler, Dokuzuncu Baskı, Ank.Üni.H.F. Yayınları No:271, Sevinç Matbaası, 1971, Ankara

EREM Faruk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler**, Cilt: 4, Seçkin Kitabevi, 1985, Ankara.

EREM Faruk, **Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler**, Seçkin Yayınevi, 1993, Ankara.

EREM Faruk, **Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi**, Suçlu Psikolojisi, Usul Psikolojisi, Mahpusun Psikolojisi, 10. bası, Adil Yayınevi, 1997, Ankara.

EREM Faruk, TOROSLU Nevzat, **Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler**, Savaş Yayınları, 1994, Ankara.

ERKAL Mustafa, **Sosyoloji**, 7. baskı, İstanbul, 1996.

ERMAN Sahir, **ÖZEK Çetin, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar**, Dünya Yayıncılık, 1994, İstanbul.

EROL Haydar, **İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, Yayın Matbaacılık, 2000, Ankara

ESİN Kemal, **Uygulamada Adan Öldürme Suçları, Açıklamalar, Ceza Genel Kurulu Kararları**, Yetkin Hukuk Yayınları, 1989, Ankara

GÖKALP, Ziya, **Kürt Aşiretleri Hakkında Soysa,olojik Tetkikler**, Baskıya hazırlayan: Şevket BEYSANOĞLU, İstanbul 1992.

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, **Türk Ceza Kanunu Şerhi, Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli**, Genişletilmiş 5. Bası, Kazancı Hukuk Yayınları, 1988, İstanbul

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, **Türk Ceza Kanunu Açıklaması, C. IV**, İstanbul 1981.

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, **Kan Gütme Cürümleri**, Vatan Gazetesi, 25 Temmuz 1952.

GÖZÜBÜYÜK Abdullah Pulat, “Kan Gütme Cürümleri”, Adalet Dergisi, Yıl:43, Sayı:10, Ekim 1952.

GÜLTAŞ Veysel, **Uygulamada Türk Ceza Kanunu ve Özel Kanunlarda Ağır Cezalı Suçlar, Açıklamalı, İçtihatlı**, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, 1998, Ankara.

GÜLTAŞ Veysel, CANBELDEK Kadir, **Açıklamalı İçtihatlı Kasten Adam Öldürme Suçları** (Hayata Karşı Suçlar), Bilge Yayınevi, Ekim 2008, Ankara.

GÜNDEL Ahmet, **5237 sayılı TCK’da Kasten ve Taksirle Öldürme – Yaralama ve İşkence Suçları**, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2009.

GÜRELLİ Nevzat, Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdari ve Hukuki Tedbirler Hakkında Rapor, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt XI, 1945, İstanbul

HAKERİ Hakan, **Kasten Öldürme Suçları**, TCK 81-82-83, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

HAKERİ Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

HARMANDALIOĞLU, Konuşmayan Köy, Kan Gütme, Forum Dergisi, Sayı 168-170, Cilt 13, 1961, Ankara

HEKİMOĞLU Ahmet, “İrz ve Namusa Yönelik Cürümler Üzerine Bir İnceleme” Adalet Dergisi, Yıl:79, Sayı:2 Mart-Nisan 1988.

İŞIKTAÇ Yasemin, **Hukuk Kaynağı Olarak Örf ve Adet Hukuku Kazancı**, Yayını No:116, İstanbul 1992.

İÇEL Kayıhan, ÖZGENÇ İzzet, SÖZÜER Adem, MAHMUTOĞLU Fatih, ÜNVER Yener, **Suç Teorisi**, İstanbul 1999.

İÇEL Kayıhan, DONAY Süheyl, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku**, Genel Kısım 7, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1993

İÇEL Kayıhan, YENİSEY Feridun, **Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları**, Bası, Beta Yayınları, 1994, İstanbul

KABAN Mater, AŞANER Halim, GÜVEN Özcan, YALVAÇ Gürsel, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları**, Eylül 1996- Temmuz 2001, Adalet Yayınevi, Eylül 2001, Ankara

KARATAŞ Muhammed, **Sosyoekonomik Gelişmede Yapısal Değişim**, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Sayı: 1, Ankara 2003.

KARICA Eray, **Yargıtay Kararları Işığında Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme Fiilleri**, Adalet Dergisi, sayı: 3, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1990.

KEYMAN, Selahattin, **Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme, Türk Hukuk Ve Toplum Üzerine İncelemeler**, Editörler: Adnan GÜRİZ-Peter BENEDICT, Anakar 1974.

KOCA Mahmut, ÜZÜLMEZ İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.

KONGAR Emre, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitabevi, 25. Basım, İstanbul 2000.

KONGAR Emre, **Toplumsal Değişme Kurumları ve Türkiye Gerçeği**, 4. Baskı 1985.

KONYAR Basri, **Diyarbakır Yıllığı**, Ankara 1936.

KÖKNEL Özcan, **Genel ve Klinik Psikiyatri**, İstanbul 1989.

KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2006.

MALKOÇ İsmail, **Açıklamalı – İctihathı Yeni Türk Ceza Kanunu**, iki cilt, Makoç Kitabevi, Ankara, 2007.

Mardin İl Yıllığı, Mardin Valiliği Yayını, 1987

MERAN Necati, **Yeni Türk Ceza Kanununda Kişilere Karşı Suçlar**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.

METİNER Haydar, KOÇ E. Ahsen, **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümleri**, iki cilt, Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti., Ankara, 2008.

OTACI Cengiz, **Kasten İnsan Öldürme Suçları**, Ankara 2009, Seçkin Yayınları,

ÖNDER Ayhan, **Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar**, Filiz Kitabevi, 1994, İstanbul

ÖNDER Ayhan, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Cilt 2-3, 2. Basım, Yayın No: 315, Hukuk Dizisi:153, Beta Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1992

ÖNDER Ayhan, **Ceza Hukuku Dersleri**, Filiz Kitabevi, Fakülteler Matbaası, 1992, İstanbul.

ÖZTÜRK Bahri, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖZBEK Özer Veli, **Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001

ÖZTÜRK İsa, **Kan Gütme**, Köy Enstitüleri Dergisi, 1.Cilt, Maarif Matbaası, 1945, Ankara.

PARLAR Ali, HATİPOĞLU Muzaffer, **5237 sayılı TCK'da Özel ve Genel Hükümler Açısından Ağır Ceza Davaları**, Adalet Yayınevi, 2007, Ankara.

PARLAR Ali, HATİPOĞLU Muzaffer, **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu**, iki cilt, Yayın Matbaacılık, Ankara, Şubat 2007.

POLAT Zeki Ahmet, **Öğreti ve Uygulamada Adam Öldürme Suçları**, 1. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul, 1999.

PEKİNER Visalettin, **Kan Gütme Cürümleri ve 3236 Sayılı Kanun**, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 17, Sayı:3, Ankara 1960.

SAVAŞ Vural, MOLLAMAHMUTOĞLU Sadık, **Türk Ceza Kanunu’nun Yorumu**, Seçkin Yayınevi, 1999, Ankara.

ŞANAL Şemsettin, AYDINÖZ Selçuk, **Notlu ve İçtihatlı Türk Ceza Kanunu**, Yaylacık Matbaası, 1979, İstanbul.

ŞENER Sami, **Sosyoloji, Sosyal Bilimlere Alternatif Yaklaşım**, 3. baskı, İstanbul, 1998.

ŞİMŞEK Sefa, **Kan Davası ve Düello Gelenekleri**, Asa Kitabevi, 1998, Ankara.

TANER Tahir, **Türk Ceza Kanunu’nun 09.07.1953 tarihli ve 6123 Sayılı Kanunla Değiştirilen Hükümleri**, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.XIX, Sayı:3-4, İstanbul 1953.

TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, ÖNOK Murat, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’na göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.

TEZCAN Mahmut, **Kan Gütme Olayları Sosyolojisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: 24**, Eğitim ve Toplum Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 4, 1972, Ankara

TEZCAN Mahmut, **Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi**, Aile Yazıları, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, Bilim Serisi 5/4, 2. Bası 1991.

TEZCAN Mahmut, **Türkiye’de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri**, Adalet Dergisi, Yıl 65, Sayı:8, Ağustos 1974.

TÜRK BEN Yücel, **Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri**, Türk İdare Dergisi, Cilt: 48, Sayı: 357, Ankara, 1977.

TOROSLU Nevzat, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara, 2005.

UMUR Ziya, **Roma Hukuku Lügatı**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983

UYGUN Mehmet, SAVAŞ Vural, MOLLAMA HMUTOĞLU Sadık, **Ceza Genel Kurulu Kararları 1987**, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, 1987, Ankara

UYGUN Mehmet, SAVAŞ Vural, MOLLAMA HMUTOĞLU Sadık, **Ceza Genel Kurulu Kararları**, 1988-1991, Adalet Matbaacılık, 1991, Ankara

ÜNSAL Artunç, **Kan Gütme Geri Kalmışlığın Alın Yazısı mı?** Cumhuriyet Gazetesi, 13.06.1973.

VOLKAN Vamık D., **Kimlik Adına Öldürmek, Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme**, Türkçesi: BÜYÜKKAL Medine Banu, Everest Yayınları, 2. Basım, Şubat 2009, İstanbul.

YALKUT Necdet, **Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme**, Yargıtay Dergisi, Cilt 4, Sayı: 1-2, Ocak - Nisan, Ankara, 1978

YASA İbrahim, **Gecekondlu Topluluklarında İş - Güç Çeşitleri ve Ekonomik Düzen**, Ankara, 1972.

YENİCE Ali Rıza, **Cahiliye Döneminde Kabileler Arası Kan Davaları**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi İstanbul

YÜCE Turhan Tufan, Ceza Hukuku Dersleri, Cilt:1, Manisa 1982.

YÜKSEL Turgut, **En Son Yargıtay Kararları İle 5237 sayılı Yeni Ceza Kanununa Göre İlgili Genel Hükümler Işığında Adam Öldürme Yaralama İntihara Yönlendirme İşkence ve Eziyet Suçları**, Kazancı Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2007.

Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında T.C.K.'nın 50. Yılı ve Geleceği Sempozyumu, İ.Ü.H.F. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü, Sermet Matbaası, 1977, İstanbul

Kan Davası Seminer Çalışması, 25 Mayıs 1974, Trabzon, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:17, Sevinç Matbaası, 1975, Ankara